

**ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY,
SPLNOMOCNENEC VLÁDY SR PRE NÁRODNOSTNÉ MENŠINY**

**Správa o postavení a práвах
príslušníkov národnostných menšín
za obdobie rokov 2021 – 2022**

Bratislava máj 2023

Obsah

Úvod.....	4
I. časť – Vnútroštátne a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín	6
1.1 Vnútroštátna legislatíva Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín.....	6
1.1.1 Strategické, koncepcné dokumenty a akčné plány.....	10
1.2 Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín	12
1.2.1 Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín	13
1.2.2 Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov	14
1.2.3 Ďalšie medzinárodné mechanizmy kontroly dodržiavania práv príslušníkov národnostných menšín	14
II. časť – Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti participácie na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú	18
2.1 Legislatívne, koncepcné a inštitucionálne rámce	18
2.2. Sčítanie obyvateľov, voľby do orgánov samosprávnych krajov, voľby do orgánov samosprávy obcí	20
2.2.1 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov Slovenska 2021	20
2.2.2 Voľby do orgánov samosprávnych krajov	21
2.2.3 Voľby do orgánov samosprávy obcí	23
2.3 Konzultačné mechanizmy.....	25
2.3.1 Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť	25
2.3.2 Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny	25
2.4 Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny.....	27
III. časť – Práva národnostných menšín v oblasti kultúry národnostných menšín	29
3.1 Legislatívne a koncepcné rámce	29
3.2 Inštitucionálne zabezpečenie kultúry národnostných menšín	29
3.2.1 Kultúrno-osvetové zariadenia	30
3.2.2 Kultúrno-osvetové zariadenia zriaďované samosprávnymi krajmi	32
3.2.3 Hvezdárne	34
3.2.4 Maďarský osvetový inštitút na Slovensku	34
3.3 Knižnice	34
3.4 Divadlá.....	36
3.4.1 Profesionálne národnostné divadlá a umelecké súbory	36
3.4.2 Ostatné divadlá.....	39
3.5 Médiá	40
3.5.1 Televízne a rozhlasové vysielanie pre národnostné menšiny	40
3.5.2 Rozhlasové a televízne vysielanie súkromných rádii a televízií.....	45
3.5.3 Vydávanie periodickej tlače.....	46
3.6 Múzeá kultúr a národnostných menšín	48
3.6.1 Múzeá s celoštátnou pôsobnosťou	48
3.6.2 Regionálne múzeá a galérie	58
3.7 Podpora kultúry národnostných menšín	58

3.7.1 Fond na podporu kultúry národnostných menšín.....	58
3.7.2 Iné dotačné programy	62
3.8 Veda a výskum	63
IV. časť – Práva národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania národnostných menšín.....	68
4.1 Legislatívne a koncepcné rámce	68
4.2 Inštitucionálne zabezpečenie	70
4.3 Obsahové zabezpečenie	70
4.4 Vzdelávanie v jazykoch národnostných menšín.....	72
4.5 Aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania detí príslušníkov národnostných menšín v školách a školských zariadeniach	76
4.6 Podpora skvalitnenia výučby slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín.....	80
V. časť – Práva národnostných menšín v oblasti používania jazykov národnostných menšín.....	82
5.1 Legislatívne a koncepcné rámce	82
5.2 Odborná a metodická pomoc pri používaní jazykov národnostných menšín.....	82
5.3 Podpora zlepšovania aplikačnej praxe dodržiavania práv na používanie jazykov národnostných menšín	84
5.4 Správa o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022	85
Záver a odporúčania	89
Zoznam skratiek	92
Zoznam príloh	94

Úvod

Podľa čl. 4 ods. 1 písm. a) štatútu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny monitoruje, analyzuje a vyhodnocuje dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy a inými príslušnými subjektmi a každé dva roky predkladá vláde správu o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín najneskôr do 31. mája príslušného kalendárneho roka. Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín (ďalej len „správa“) musí byť pred jej predložením vláde schválená Výborom pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej aj ako „výbor“). Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej ako „splnomocnenec“) má postavenie poradného orgánu vlády; plní úlohy v oblasti zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín. Jeho činnosť zabezpečuje Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej aj ako „úrad splnomocnenca“), ktorý je organizačne začlenený do štruktúry Úradu vlády Slovenskej republiky.

V oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín sa vypracúvajú v Slovenskej republike tri druhy správ:

1. správa o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky, ktorú raz za dva roky vypracúva a predkladá na schválenie vláde SR Úrad vlády Slovenskej republiky,

2. hodnotiaci správa o podpore kultúr národnostných menšín, stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín, ktorú raz za dva roky predkladá výbor na schválenie Rade vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej aj ako „rada vlády“),

3. správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín, ktorú splnomocnenec predkladá na schválenie vláde SR taktiež v dvojročnej periodicite.

Predkladaná, v poradí už ôsma, správa mapuje situáciu týkajúcu sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022. Jej cieľom je poskytnúť čitateľovi aktuálny prehľad vývoja jednotlivých oblastí práv príslušníkov národnostných menšín. Obsah správy bol vypracovaný okrem iného na základe podkladov, ktoré boli úradu splnomocnenca poskytnuté zo strany vecne príslušných orgánov štátnej správy a dotknutých inštitúcií.

Správa, už tradične, pozostáva z piatich častí, ktoré sa zaoberajú uplatňovaním práv príslušníkov národnostných menšín, ktoré im garantuje Ústava SR, medzinárodnými dohovormi, ktorými je SR viazaná, ako aj vnútroštátnym právnym poriadkom, ochranou kultúry a jazyka národnostných menšín, výchovou a vzdelávaním národnostných menšín, ako aj ich účasťou na riešení vecí verejných. Tam, kde si to kontext vyžaduje, sa uvádzajú informácie aj mimo sledovaného obdobia.

Splnomocnenec prostredníctvom tejto správy predkladá vláde SR odporúčania do nasledujúceho obdobia, slúžiace na riešenie otázok súvisiacich s postavením a právami príslušníkov národnostných menšín.

Prvá časť správy mapuje vnútroštátne a medzinárodné záväzky SR v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín s dôrazom na prijaté legislatívne a nelegislatívne zmeny v predmetnej oblasti, dodržiavanie medzinárodných záväzkov SR v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín vyplývajúcich z členstva SR v multilaterálnych

organizáciách (OSN, Rada Európy), pričom poukazuje najmä na aktuálne situácie súvisiace s úrovňou implementácie záväzkov SR vyplývajúcich z Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (ďalej len ako „Rámcový dohovor“) a Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len ako „Jazyková charta“).

Druhá časť správy sumarizuje práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti účasti na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, a to predovšetkým z hľadiska legislatívnych, koncepčných a inštitucionálnych rámcov participácie a taktiež analyzuje účasť reprezentantov národnostných menšín na rozhodovacích procesoch a vo volených orgánoch na štátnej a miestnej úrovni. Zároveň sa dotknutá časť správy zaoberá výsledkami posledného Sčítania obyvateľov domov a bytov a účasťou národnostných menšín v rôznych formách konzultačných mechanizmov.

Tretia časť sa zaoberá prioritne právami príslušníkov národnostných menšín v oblasti kultúry, pričom ponúka podrobný prehľad činností a aktivít jednotlivých kultúrnych inštitúcií a Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a taktiež ponúka náhľad rôznych spôsobov poskytovania finančnej podpory kultúry národnostných menšín v sledovanom období.

Štvrtá časť Správy sa venuje právam príslušníkov národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania, pričom analyzuje konkrétne údaje o školstve s dôrazom na vyučovanie jazykov národnostných menšín, ako aj na vyučovacie jazyky národnostných menšín.

Piata časť poskytuje komplexný sumár informácií týkajúcich sa jazykových práv príslušníkov národnostných menšín. Zameriava sa najmä na otázky poskytovania odbornej a metodologickej pomoci pri používaní menšinových jazykov, dodržiavania povinností vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon č. 184/1999 Z. z.“) zo strany povinných subjektov a taktiež na výzvy v danej oblasti, ktoré boli identifikované v rámci Správy o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022.

Správa taktiež obsahuje závery a odporúčania, ktoré v nadväznosti na zistenia týkajúce sa jej jednotlivých častí uvádzajú hodnotenie aktuálneho stavu a návrhy na jeho zlepšenie. Správa je doplnená o samostatnú časť Prílohy, ktorá poskytuje podrobnejšie a doplňujúce informácie k jednotlivým častiam správy.

I. časť – Vnútroštátne a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín

1.1 Vnútroštátna legislatíva Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín

Práva občanov SR, ktorí sú príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín sú vnútroštátne upravené predovšetkým v štvrtom oddiele Ústavy SR, a to konkrétne v čl. 33 a 34. Na túto právnu úpravu nadväzuje niekoľko právnych predpisov upravujúcich oblasť práv národnostných menšín a ich príslušníkov. Tieto im poskytujú priamu alebo nepriamu ochranu práv a právom chránených záujmov. Zoznam právnych predpisov, ktoré sa týkajú danej témy je dostupný na webovom sídle splnomocnenca.¹

V sledovanom období boli prijaté alebo novelizované viaceré právne predpisy, ktoré majú vplyv na postavenie a práva príslušníkov národnostných menšín. Ide o:

- **zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**, ktorý bol v sledovanom období novelizovaný celkovo štyrikrát, a to konkrétne prijatím týchto zákonov:
 - **zákon č. 297/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**: cieľom tejto novely, ktorá nadobudla účinnosť 1. 8. 2021, bola zmena podmienok, ktoré musí splniť organizácia príslušnej národnostnej menšiny, aby bola oprávnená navrhovať svojho zástupcu, ktorí sa zúčastní na zhromaždení organizácií príslušnej národnostnej menšiny, na ktorom sa volia členovia jednotlivých odborných rád. Podmienkou účasti navrhnutého zástupcu na zhromaždení organizácií príslušnej národnostnej menšiny je zápis organizácie, ktorá ho navrhla v novo vytvorenom registri kultúrnych organizácií národnostných menšín;
 - **zákon č. 310/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 177/2018 Z. z. o niektorých opatreniach na znižovanie administratívnej záťaže využívaním informačných systémov verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon proti byrokracii) v znení zákona č. 221/2019 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony**, účinný od 1. 11. 2022: zákon v súvislosti s fungovaním FPKNM reaguje na požiadavky aplikačnej praxe, ktorými sa má dosiahnuť vyššia efektívnosti debyrokratizácie procesov;
 - **zákon č. 126/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**, účinný od 15. 4. 2022, predstavuje významnejšiu novelu zákona o FPKNM. Primárnym cieľom novelizácie bolo v zmysle dôvodovej správy k návrhu zákona zabezpečiť dostatočné finančné zdroje na pokrytie personálnych a materiálnych kapacít pre úplné, systematické a včasné plnenie úloh FPKNM, a tým zefektívniť a skvalitniť jeho fungovanie. Uvedenou novelou došlo k zvýšeniu podielu prostriedkov, ktoré je Fond oprávnený použiť na vlastnú prevádzku, z 5 % na 6

¹ <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/legislativa-metodicka-a-odborna-pomoc/legislativa/>

% z príspevku zo štátneho rozpočtu. Zároveň, s cieľom zabrániť negatívnemu dopadu zmeny na výšku financií určených na podpornú činnosť, došlo taktiež k navýšeniu celkovej sumy garantovanej zákonom z dovtedy zo štátneho rozpočtu pridelovaných 8 000 000 eur na 8 300 000 eur;

- **zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách)** – účinný od 1. 8. 2022. V súvislosti s prijatím tohto zákona došlo okrem iného k rozšíreniu právnej úpravy týkajúcej sa verejnoprávnych fondov, a teda aj Fondu na podporu kultúry národnostných menšín, o ustanovenie, ktoré ustanovuje, že pri poskytovaní finančnej podpory FPKNM významnou mierou prihliada aj na spravodlivé odmeňovanie autorov, spoluautorov a výkonných umelcov v súlade s Autorským zákonom;
- **zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov** bol s účinnosťou od 1.1.2022 novelizovaný zákonom č. 417/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov. Novela mala charakter poslaneckého návrhu, ktorého cieľom bolo okrem iného explicitne zakotviť možnosť osádzania informačných dopravných značiek s názvami vyznačených cieľov slúžiacich na navádzanie účastníkov cestnej premávky aj v jazykoch národnostných menšín. Ustanovenie § 4 ods. 7 upravujúci dvojjazyčné informácie, nápisy a oznamy bolo doplnené o vetu: „Takýmito nápismi a oznamami sú aj informácie určené účastníkom cestnej premávky prostredníctvom dopravných značiek vrátane označení obcí a iných vžitých a zaužívaných geografických názvov v jazyku národnostnej menšiny.“ Novelou sa zároveň zákon upravil tak, že v jazyku menšiny sa okrem začiatku a konca obce označujú aj časti tejto obce. V nadväznosti na uvedené je potrebné uviesť, že zákon v tejto veci určuje podmienku a tou je, že takéto označenie v jazyku menšiny je súčasťou nariadenia podľa § 2 ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z.
- **zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov** bol novelizovaný zákonom č. 415/2021 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý s účinnosťou od 1.1.2022 novelizuje viaceré ustanovenia týkajúce sa práv príslušníkov národnostných menšín. Prijatý zákon predstavoval rozsiahlu novelu školského zákona, ktorá si kládla niekoľko významných cieľov. Jedným z týchto cieľov bolo aj zavedenie legálnych definícií pojmov národnostné školy a národnostné školské zariadenia. Okrem definovania týchto pojmov došlo taktiež v rámci § 2 školského zákona k definovaniu pojmov národnostné školstvo, národnostná trieda a inkluzívne vzdelávanie. Zavedenie pojmu inkluzívne vzdelávanie sa prebralo aj do ďalších ustanovení medzi princípy výchovy a vzdelávania (§ 3) a medzi práva dieťaťa alebo žiaka. Na zachovanie individuálneho prístupu k dieťaťu sa v rámci § 11 ods. 6 zaviedlo pre školy a školské zariadenia právo zisťovať a spracúvať, okrem dovtedy zisťovaných údajov, aj údaj o materinskom jazyku. Zmenou prešli taktiež ustanovenia obsahujúce úpravu týkajúcu sa vyučovacieho jazyka. Oproti predchádzajúcemu zneniu § 12 ods. 3 školského zákona, podľa ktorého sa na základných školách a stredných školách s iným vyučovacím jazykom, ako je štátny jazyk, povinne vyučoval predmet slovenský jazyk a literatúra v rozsahu potrebnom na

jeho osvojenie, sa na uvedených školách zavádza vyučovanie predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra, ktorý sa vyučuje metódami výučby cudzích jazykov a formou výchovy a vzdelávania ako cudzí jazyk. V súlade so zavedením nových pojmov v oblasti národnostného školstva sa v zmysle § 12 ods. 5 deťom a žiakom občanov patriacim k národnostným menšinám zaručuje výchova a vzdelávanie v národnostných školách, národnostných triedach a národnostných školských zariadeniach. Významnou zmenou v oblasti školstva je taktiež skutočnosť, že v zmysle § 11 ods. 4 školského zákona, podrobnosti o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii a rozsah pedagogickej dokumentácie a ďalšej dokumentácie, ktorá sa vedie dvojjazyčne, ustanovilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVŠ SR) Vyhláškou č. 21/2022 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii. Táto vyhláška nadobudla účinnosť 1. februára 2022 (okrem § 5 ods. 3, ktorý nadobudol účinnosť 1. septembra 2022).

- **zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**, v rámci ktorého novelizácie došlo na podnet splnomocnenca, s účinnosťou od 1.1.2022, k explicitnému zakotveniu povinnosti zverejňovať na úradnej tabuli obce a na webovom sídle obce informáciu o utvorení volebných okrskov s vymedzením ich územného obvodu a informáciu o určení volebných miestností popri štátnom jazyku aj v jazyku národnostnej menšiny (§ 8 ods. 1 tohto zákona) v súlade so zákonom č. 184/1999 Z. z.
- **vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 30/2020 Z. z. o dopravnom značení** bola novelizovaná s účinnosťou od 1.3.2022 v nadväznosti na v tom čase už účinnú novelu zákona č. 184/1999 Z. z. a to konkrétne doplnením prílohy č. 4 o označovaní začiatkov a koncov častí obcí dopravnými značkami v jazyku národnostnej menšiny.
- **zákon č. 182/2022 Z. z. o finančnej podpore pre Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku – Csemadok**, ktorý s účinnosťou od 1.7.2022 upravuje finančnú podporu, ktorú poskytuje štát na podporu jeho činnosti.
- **zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách)**, ktorý bol prijatý v sledovanom období a účinnosť nadobudol 1.8.2022. Primárnym cieľom prijatia tohto zákona bolo zaviesť novú komplexnú právnu úpravu v oblasti audiovizuálnych mediálnych služieb. Tento zákon nahradil zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vysielaní a retransmisii“) a zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o digitálnom vysielaní) v znení neskorších predpisov. V súvislosti s jeho prijatím došlo k novelizácii zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. V záujme prehľadnosti právnej úpravy sa celkom vypustilo ustanovenie, v zmysle ktorého sa štátny jazyk sa používal v periodickej tlači, agentúrnom spravodajstve a neperiodickej publikácii, ak osobitný predpis neustanovoval inak, a to z dôvodu, že osobitný predpis, ktorým bol zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnožením audiovizuálnych diel v § 2 ods. 8 explicitne ustanovoval, že

vydávanie periodických publikácií, neperiodických publikácií a výroba rozmnoženín audiovizuálnych diel v iných jazykoch ako v štátnom jazyku nie sú obmedzené. Zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel v znení neskorších predpisov bol s účinnosťou od 1.8.2022 takisto zrušený a nahradený zákonom č. 265/2022 Z. z. o vydavateľoch publikácií a o registri v oblasti médií a audiovizie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o publikáciách). Prijatím zákona o mediálnych službách bol taktiež novelizovaný zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v rámci ktorého došlo k významnejším zmenám vo vzťahu k používaniu jazykov národnostných menšín. Konkrétne došlo k úprave povinnosti vysielat' obsahovo a regionálne vyvážené programy pre národnostné menšiny a etnické skupiny žijúce na území Slovenskej republiky v časovom rozsahu zodpovedajúcom národnostnému a etnickému zloženiu obyvateľstva Slovenskej republiky podľa posledných výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov uskutočneného na území Slovenskej republiky, v rozhlasovom vysielaní (prostredníctvom na to vyhradenej programovej služby), prostredníctvom samostatného webového sídla, ktoré reflektuje súčasné digitálne možnosti a požiadavky verejnosti, ako aj televíznom vysielaní v rozsahu najmenej 120 minút počas pracovných dní tak, aby bolo ročne zabezpečených aspoň 500 hodín takéhoto vysielania spoločne vo všetkých televíznych programových službách. Vo vzťahu k tejto povinnosti sa upravuje prechodné obdobie do roku 2024, počas ktorého je RTVS povinná dospieť k stanovenému počtu hodín priebežným zvyšovaním ich počtu (do 31.12.2022 – 240 hodín ročne, od 1.1.2023 do 31.12.2023 – 360 hodín). Prijatie zákona však malo aj negatívny dopad na oblasť používania jazykov národnostných menšín, a to konkrétne vo vzťahu k súkromným televíznym vysielateľom, ktorým Rada pre vysielanie a retransmisiu podľa právnych predpisov účinných do 31.7.2022 udelila licenciu na vysielanie výhradne v jednom alebo viacerých jazykoch Európskej únie, ktorý nie je štátnym jazykom Slovenskej republiky. Títo televízni vysielatelia sú po novele zákona o štátnom jazyku povinní zabezpečiť aj slovenskú jazykovú verziu svojho vysielania, čo realizujú predovšetkým titulkami v štátnom jazyku. Výnimka z povinnosti zabezpečiť slovenskú jazykovú verziu vysielania ostala len pre vysielateľa rozhlasovej programovej služby, ktorý vysiela v jazyku národnostných menšín alebo v úradnom jazyku Európskej únie, ktorý nie je štátnym jazykom Slovenskej republiky.

- **zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**, ktorého novelizácia s účinnosťou od 1.8.2022 zaviedla v ustanovení § 6 ods. 2, ktoré sa týka poučenia a informovaného súhlasu, odkaz na § 5 ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. Hoci sa úrad splnomocnenca zapojil do medzirezortného pripomienkového konania s návrhom na explicitné zakotvenie povinnosti poskytovať poučenie a informovaný súhlas zo strany poskytovateľa zdravotnej starostlivosti v zmysle zákona č. 184/1999 Z. z. aj v jazyku národnostnej menšiny aj v dotknutom právnom predpise, táto pripomienka zo strany rezortu zdravotníctva akceptovaná nebola.
- **nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 35/2023 Z. z.** , ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva (ďalej ako „nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z.“).

Uvedený predpis zrušil nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva v znení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 534/2011 Z. z. (ďalej ako „nariadenie vlády SR č. 221/1999 Z. z.“). K príprave tohto nariadenia došlo v rámci sledovaného obdobia a na rokovanie vlády SR bolo predložené koncom roka 2022. Vydaním nového nariadenia sa zavádza do praxe 15 % hranica určená novelou zákona č. 184/1999 Z. z. z roku 2011. Nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z. s účinnosťou od 1. 3. 2023 obsahuje zoznam obcí, ktoré obsahovalo zrušené nariadenie a ďalších 125 obcí, v ktorých majú príslušníci národnostných menšín právo používať svoj materinský jazyk v úradnom styku, a ktoré do zoznamu pribudli na základe výsledkov SODB 2021 (z nich v štyroch obciach dosiahli najmenej 15 % obyvateľstva dve národnostné menšiny). V 28 obciach, ktoré figurovali aj v pôvodnom nariadení pribudla ešte jedna národnostná menšina. Celkovo teda nariadenie v súčasnej podobe obsahuje 763² miest a obcí, v ktorých príslušníci piatich národnostných menšín (maďarskej, nemeckej, rusínskej, rómskej, a ukrajinskej) tvoria viac ako 15 % obyvateľstva. Predmetné nariadenie ustanovuje okrem označení obcí v jazyku dotknutej národnostnej menšiny aj označenia častí obcí v menšinovom jazyku, ktoré majú v zmysle novely zákona č. 184/1999 Z. z. účinnnej od 1. januára 2022 obce povinnosť uvádzať popri štátnom jazyku aj v jazyku národnostnej menšiny, čím sa stala dotknutá časť uvedenej novely zákona vykonateľná.

- ďalšie legislatívne zmeny, ktoré sa udiali v sledovanom období sú uvedené aj v nasledovných častiach tejto Správy.

V tejto oblasti, je potrebné uviesť, že v sledovanom období došlo na ÚSVNM pod vedením splnomocnenca k príprave pracovnej verzie návrhu zákona o postavení národnostných menšín. Participatívnym spôsobom vytvorený návrh bol prekonzultovaný i s niektorými menšinovými organizáciami a členmi VNMES. K téme bola usporiadaná medzinárodná konferencia pod záštitou predsedu vlády SR Eduarda Hegera s názvom *Menšinové práva a ich legislatívna úprava*, ktorá sa uskutočnila 27. januára 2022 online formou. Konferencia pozostávala z troch panelových diskusií na témy: *Očakávania spájajúce sa s prijatím jedného komplexného menšinového zákona*, *Legislatívne riešenie práv národnostných menšín na Slovensku v kontexte nedávnej minulosti* a *Zabezpečenie práv národnostných menšín v zahraničí – zohľadňujúce skúsenosti a uplatnenia*. Pracovný návrh zákona komplexne upravoval a špecifikoval všetky oblasti práv, ktoré príslušníkom národnostných menšín na Slovensku garantuje Ústava SR a medzinárodné záväzky SR. Príprava zákona však bola v priebehu roka 2022 pozastavená.

1.1.1 Strategické, koncepčné dokumenty a akčné plány

Splnomocnenec v zmysle svojho štatútu pripravuje, navrhuje a realizuje v spolupráci s Úradom vlády Slovenskej republiky (ďalej len ako „Úrad vlády SR“), ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy strednodobé a dlhodobé opatrenia v oblasti zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín. Najdôležitejším dokumentom nelegislatívnej povahy týkajúcim sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín, ktorý bol sledovanom období schválený, a ktorého plnenie splnomocnenec následne

² Celkovo teda do zoznamu pribudlo 157 „jazykových“ obcí. Zoznam týchto obcí obsahuje príloha č. 1.

zabezpečoval, je Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 (ďalej len „Akčný plán“). Vláda SR schválila Správu o plnení úloh z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020³ a akčný plán uznesením č. 461 z 25. augusta 2021. Vláda SR zároveň týmto uznesením uložila relevantným subjektom úlohu zabezpečiť plnenie jednotlivých úloh vyplývajúcich z Akčného plánu.

Cieľom tohto Akčného plánu je nastaviť podmienky plnenia nových úloh vyplývajúcich z už stanovených priorít, rozpracovaných úloh alebo inovatívnych návrhov, a to za využitia širokej participácie. Vychádza zo skúseností vyplývajúcich z plnenie predchádzajúceho akčného plánu a zároveň zohľadňuje záujmy a potreby národnostných menšín, ako aj priority stanovené v iných programových, koncepčných a strategických dokumentoch a taktiež medzinárodné požiadavky.

Akčný plán stanovuje 6 operačných cieľov a v porovnaní s akčným plánom za predchádzajúce obdobie, ktorý obsahoval 28 aktivít, zahŕňa 34 opatrení, ktoré sú systematicky rozčlenené do nasledujúcich oblastí:

- komplexného legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práv národnostných menšín,
- zefektívnenia mechanizmov participácie národnostných menšín na rozhodovaní o veciach, ktoré sa ich týkajú,
- zabezpečenia dôslednej analýzy údajov o obyvateľoch z hľadiska ich národnostnej príslušnosti,
- zlepšenia podmienok používania menšinových jazykov,
- zlepšovania podmienok rozvoja kultúry a médií menšín a
- zlepšovania podmienok národnostného školstva.

Zároveň je potrebné poukázať na skutočnosť, že v porovnaní s predchádzajúcim akčným plánom, aktuálny akčný plán zaväzuje k realizácii aktivít viac subjektov, ktoré sú v postavení gestora alebo spolupracujúceho subjektu. Ide takmer o všetky ministerstvá.

V nadväznosti na schválenie akčného plánu zriadil splnomocnenec Koordináciu radu na plnenie Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 (ďalej ako „koordinačná rada“). Koordinácia rada bola zriadená na obdobie od 15. októbra 2021 do 30. júna 2026. Skladá sa z 8 zástupcov štátnej správy (Ministerstva kultúry SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva vnútra SR, Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, Úradu vlády SR, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, Štatistického úradu SR a Slovenského národného strediska pre ľudské práva), ktorí sú gestormi jednotlivých aktivít/opatrení. Koordinácia rada bola zriadená z dôvodu potreby nastavenia spolupráce Úradu splnomocnenca ako hlavného gestora Akčného plánu s gestormi jednotlivých aktivít a opatrení a navrhnutie postupu ich plnenia. Koordinácia rada zasadla v sledovanom období raz s cieľom oboznámiť jednotlivých gestorov Akčného plánu na konkrétne úlohy tak, aby sa jeho ciele a aktivity premietli do rezortných a inštitucionálnych stratégií, koncepcií a plánov.

³ Správa o plnení úloh z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020 obsahuje okrem základných informácií aj podrobný odpočet stanovených aktivít a opatrení. Správa o plnení úloh je dostupná na webovom sídle splnomocnenca: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3563/sprava_o_plneni_uloh_akneho_planu_ochrany_prav_osob_patriacich_k_narodnostnym_mensinam_a_etnickym_skupinam_na.pdf.

Koncom roka 2022 boli členovia Koordinačnej rady vyzvaní na zaslanie podrobných odpočtov plnenia jednotlivých úloh, ktoré z Akčného plánu vyplývajú ich rezortu. Následne sa dohodlo ďalšie pracovné stretnutie, v rámci ktorého došlo k zhodnoteniu doterajšieho plnenia úloh a nastaveniu ďalšej spolupráce.

Významnú skutočnosť z pohľadu postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín predstavuje uznesenie vlády SR č. 412 z 22. júna 2022. Na základe uznesenia VNMES splnomocnenec prostredníctvom vedúceho Úradu vlády SR navrhol interpretovanie výsledkov SODB 2021 týkajúcich sa národnosti a ďalšej národnosti ako súčet oboch národnostných kategórií, ktoré sú rovnocenné. Vláda tento návrh interpretácie výsledkov SODB 2021 prijala a uložila vedúcemu úradu vlády SR a splnomocnencovi vypracovať a predložiť vláde SR novelu nariadenia vlády SR č. 221/1999 Z. z. Následne úrad splnomocnenca vypracoval návrh nového nariadenia vlády, ktoré okrem výsledkov SODB 2021 reflektovalo aj na posledné novelizácie zákona č. 184/1999 Z. z. (podrobnejšie informácie o nariadení sú uvedené vyššie).

S postavením a právami osôb patriacich k národnostným menšinám taktiež súvisia viaceré nelegislatívne materiály z dielne niektorých ministerstiev, ide napríklad o: *Koncepciu boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024*⁴; *Víziu a stratégiu rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky - Slovensko 2030*⁵; *Stratégiu rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030*; *Víziu rozvoja rómskej kultúry, jazyka a podpory identity a akčný plán na roky 2022 – 2024*⁶; *Stratégiu inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní*⁷; *Prvý akčný plán plnenia Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní na roky 2022-2024*^{8,9}.

1.2 Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín

Splnomocnenec sa na základe svojho štatútu spolupodieľa na tvorbe správ o plnení medzinárodných zmlúv, ktoré majú v zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi, a ktorými je SR viazaná v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín.

SR sa pravidelne zúčastňuje rôznych monitorovacích mechanizmov, pričom ide najmä o monitorovanie úrovne implementácie Jazykovej charty a Rámcového dohovoru, ako aj o univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva. Čo sa týka bilaterálnej úrovne, SR rozvíja bilaterálne vzťahy aj v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín, a to predovšetkým s Maďarskom a Ukrajinou. Dvojstranná spolupráca v dotknutej oblasti je v súčasnosti aj naďalej inštitucionalizovaná do dvoch komisií – Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín a Medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru.

⁴ Materiál je dostupný tu: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25631/1>

⁵ Materiál je dostupný tu: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25655/1>

⁶ Materiál je dostupný na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27460/1>

⁷ Materiál je dostupný na: [Detail materiálu | Portal OV \(gov.sk\)](https://portalov.gov.sk/)

⁸ Materiál je dostupný na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27294/1>

⁹ Viac informácií o uvádzaných materiáloch je dostupných v časti 1.2.4 Správy o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3562/vlastny_material.pdf

1.2.1 Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín

Rámcový dohovor je prvým všeobecne právne záväzným multilaterálnym dokumentom venovaným ochrane národnostných menšín. Jeho cieľom je špecifikácia právnych princípov, ktoré sa štáty zaväzujú rešpektovať, aby zabezpečili ochranu národnostných menšín. Rada Európy tým uviedla do praxe výzvu Viedenskej deklarácie, aby sa politické záväzky prijaté Konferenciou o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE) transformovali v čo najväčšom rozsahu na právne záväzky.¹⁰

Slovenská republika má ako jedna zo zmluvných strán Rámcového dohovoru záväzok predkladať v pravidelných intervaloch správu o legislatívnych a iných opatreniach realizovaných za účelom plnenia záväzkov stanovených v tomto dohovore.

V rámci 5. kola monitoringu implementácie Rámcového dohovoru sa uskutočnila návšteva Slovenskej republiky Poradným výborom pre Rámcový dohovor v termíne od 6. – 10. septembra 2021. Výbor v zložení expertov z Moldavska, Portugalska, Fínska a experta z Rady Európy uskutočnil stretnutia so zástupcami vládneho a mimovládneho sektora, predstaviteľmi samosprávy a zástupcami menšín.

Po uskutočnení návštevy Poradného výboru tento spravidla vypracuje na základe všetkých dostupných informácií hodnotiacu správu pre Výbor ministrov, ku ktorej má Slovenská republika možnosť zaslať svoje stanovisko. Monitoring je formálne ukončený prijatím rezolúcie Výboru ministrov, ktorého súčasťou sú odporúčania na zlepšenie implementácie Rámcového dohovoru. Po formálnom ukončení monitoringu je zvykom uskutočniť na národnej úrovni seminár ako formu pokračovania dialógu s Poradným výborom.

Rezolúcia Výboru zástupcov ministrov („VZM“) vo vzťahu k Slovenskej republike bola prijatá 3. novembra 2022. V predmetnej rezolúcii VZNM vyzýva orgány na prijatie okamžitých opatrení v oblasti riešenia situácie Rómov, a to v oblasti vzdelávania (bezodkladné ukončenie segregácie rómskych detí na školách), v oblasti zdravia (vyšetrenie nútených sterilizácií rómskych žien) a v oblasti bývania (odstraňovanie územnej segregácie rómskych komunit). Okamžité opatrenia sa týkajú aj personálneho a finančného posilnenia kancelárie verejného ochrancu práv a zlepšenia účinnosti mechanizmu na podporu kultúry národnostných menšín. Kategória tzv. ďalších opatrení sa zameriava na široké spektrum otázok: prístup k právam príslušníkov národnostných menšín ako k integrálnej súčasť ľudských práv; zvyšovanie povedomia o antidiskriminačných právnych predpisoch; riešenie prípadov trestných činov z nenávisťi a protimenšinovej rétoriky; prehodnotenie naratívu vo vzťahu k Rómom; zabezpečenie implementácie právnych predpisov o menšinových jazykoch; vypracovanie programov medzikultúrneho vzdelávania; rozšírenie predškolskej dochádzky rómskych detí; rozšírenie ponuky vzdelávania v menšinových jazykoch; zvýšenie úrovne účinnosti konzultačného mechanizmu so zástupcami národnostných menšín a úplné vykonávanie zákona o používaní jazykov národnostných menšín.¹¹

Slovenská republika bude v dialógu s Poradným výborom pokračovať aj v období od prijatia rezolúcie do predloženia následnej implementačnej správy zorganizovaním seminára, ktorého realizácia bola naplánovaná na 28. jún 2023. Podujatie sa bude zameriavať na prediskutovanie odporúčaní, ktoré sú podnetné na ďalšie zlepšovanie implementácie Rámcového dohovoru.

¹⁰ [vykladova sprava k ramcoveho dohovoru na ochranu narodnostnych mensin.pdf \(gov.sk\)](http://vykladova.sprava.k.ramcoveho.dohovoru.na.ochranu.narodnostnych.mensin.pdf(gov.sk))

¹¹ Rezolúcia je dostupná na webovej stránke Rady Európy v časti: <http://www.coe.int/en/web/minorities/slovak-republic>

Najbližšiu periodickú správu bude Slovenská republika predkladať Rade Európy v termíne do 1. januára 2024.

1.2.2 Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov

Slovenská republika ako zmluvná strana Jazykovej charty sa zaviazala vytvoriť podmienky na zachovanie a rozvoj regionálnych alebo menšinových jazykov.

Výbor expertov Jazykovej charty jazykov schválil 22. marca 2021 Hodnotenie vykonávania odporúčaní na okamžité opatrenia uvedené v Piatej hodnotiacej správe výboru pre Slovenskú republiku („Hodnotenie“). Hodnotenie bolo vypracované na základe Informačného dokumentu a informácií získaných od združení zastupujúcich osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk (podľa čl. 16.2 Jazykovej charty).

Inštitút tohto priebežného hodnotenia je nový. V Rade Európy bol prijatý v roku 2018 a vo vzťahu k SR sa aplikoval po prvý krát. V polovici každého päťročného monitorovacieho cyklu, t. j. dva a pol roka po dátume pravidelnej správy, musí zmluvný štát predložiť informácie o vykonávaní opatrení, ktoré Výbor expertov uviedol vo svojej hodnotiacej správe. Výbor expertov následne prijme hodnotenie vykonávania týchto odporúčaní.

Rezolúcia Výboru zástupcov ministrov („VZM“) vo vzťahu k Slovenskej republike bola prijatá 16. júna 2021. VZM v predmetnej rezolúcii vzal na vedomie Hodnotenie Výboru expertov; vyzval slovenské orgány, aby ho zaslali príslušným vnútroštátnym orgánom a zainteresovaným stranám a pripomenul svoje predchádzajúce odporúčanie CM/RecChL(2019)5.¹²

Najbližšiu periodickú správu bude Slovenská republika predkladať Rade Európy v termíne do 1. januára 2024.

1.2.3 Ďalšie medzinárodné mechanizmy

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI)

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI) je nezávislým orgánom Rady Európy na monitorovanie ľudských práv, ktorý sa špecializuje na otázky súvisiace s bojom proti rasizmu, diskriminácii (na základe „rasy“, etnického/národnostného pôvodu, farby pleti, občianstva, náboženského vyznania, jazyka, sexuálnej orientácie a identity), xenofóbie, antisemitizmu a intolerancii.

V rokoch 2019 – 2020 uskutočnila ECRI šieste monitorovanie Slovenskej republiky. Výsledkom monitoringu bola správa ECRI o Slovenskej republike spolu s odporúčaniami adresovanými vláde Slovenskej republiky, ako zlepšiť situáciu v oblasti boja proti rasizmu, diskriminácii a intolerancii a v oblasti ďalšieho rozvoja súvisiacich ľudských práv. Informácia o výsledkoch monitoringu spolu so správou ECRI a jej odporúčaniami bola prerokovaná aj Radou vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť dňa 18.10.2021. Jedným z odporúčaní ECRI bolo prijatie opatrení v oblasti predškolského vzdelávania rómskych detí a zabezpečenia odbornej prípravy a nábora pedagogických zamestnancov, aby sa dosiahol požadovaný štandard vzdelávania, aj pokiaľ ide o výučbu slovenčiny pre deti, ktoré

¹² Rezolúcia VZM je zverejnená na webovej stránke Rady Európy v časti: [https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations#{"28993157":18}](https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations#{)

týmto jazykom v rodine nehovoria. Správa ECRI je dostupná na webovej stránke Rady Európy¹³.

Univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva a implementácia univerzálnych ľudskoprávných dohovorov

Univerzálne periodické hodnotenie (ďalej aj ako „UPH“) je osobitným mechanizmom Rady OSN pre ľudské práva, a od roku 2008 slúži na komplexné a univerzálne zhodnotenie stavu ľudských práv v členských krajinách OSN. Dotknutý štát je v univerzálnom procese hodnotený ostatnými členskými štátmi OSN. Periodicita hodnotenia je stanovená na 4,5-ročné cykly a z hľadiska ľudskoprávnej agendy na národnej úrovni predstavujú kľúčovú udalosť.

V ostatnom čase bola Slovenská republika v rámci UPH predmetom tretieho kola hodnotenia 28. januára 2019. V rámci tohto hodnotenia bolo Slovenskej republike daných 195 odporúčaní. Odporúčania sa najčastejšie týkali problematiky inkluzie rómskeho obyvateľstva, uplatňovania princípu rovnosti medzi ženami a mužmi, či už v oblasti pracovnoprávných vzťahov alebo vo vzťahu k násiliu podmienenému pohlavím, ako aj boja proti extrémizmu. Priebežný stav plnenia odporúčaní adresovaných SR v rámci 3. kola univerzálneho periodického hodnotenia v polovici hodnotiaceho cyklu schválila vláda SR uznesením č. 636 z 3. novembra 2021.

Slovenská republika v auguste 2022 obhájila pred Výborom OSN na odstránenie rasovej diskriminácie („výbor“) Trinástu periodickú správu o implementácii Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie v Slovenskej republike („správa“). Výbor ocenil vyslanie početnej a odborne zdatnej delegácie. Výbor vysoko ocenil ospravedlnenie vlády Slovenskej republiky za spôsob zásahu policajných zložiek štátu voči Rómom v Moldave nad Bodvou v roku 2013, ako aj ospravedlnenie ženám, ktoré podstúpili sterilizácie v rozpore s právom. Výbor vyzdvihol zmenu metodológie pri sčítaní obyvateľov v r. 2021, ktorá umožnila získať presnejší obraz o národnostnej skladbe SR. Výbor taktiež ocenil prijímanie akčných plánov týkajúcich rómskej menšiny a stratégie pre rovnosť, inkluziu a participáciu Rómov do roku 2030. Pozitívne tiež boli hodnotené opatrenia v oblasti boja proti tzv. hate crime a hate speech. Experti adresovali slovenskej delegácii otázky k inštitúciám v oblasti ľudských práv; situácii Rómov v oblasti vzdelávania a prístupu k zdravotnej starostlivosti; agende migrácie a utečencov; boja proti hate speech; prístupu k azylu; antidiskriminačnému zákonu; financovaniu kultúrnych aktivít menšín a ďalšie. Výbor súčasne konštatoval stále nízku mieru hlásenia sa slovenskej populácie k rómskej národnosti. V závere dialógu spravodajkyne požiadali, aby Slovenská republika venovala zvýšenú pozornosť deťom, osobitne z rómskych komunít, ktoré si vzhľadom na svoju zraniteľnosť zasluhujú osobitnú pozornosť. Výbor na základe prerokovania správy a zaslaných doplňujúcich informácií zostavil hodnotenie Slovenskej republiky – Concluding Observations, ktoré je zverejnené na stránke Výboru pre odstránenie rasovej diskriminácie¹⁴. Členom slovenskej delegácie pri obhajobe v Švajčiarskej Ženeve bol i splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny László Bukovszky.

Slovenská republika bude predmetom štvrtého UHP o dodržiavaní ľudských práv v roku 2024.

¹³ <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-the-slovak-republic/1680a0a08a>

¹⁴ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=2556&Lang=en

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

V sledovanom období boli v rámci OBSE viaceré pravidelné podujatia pre pandémiu zrušené, resp. prebehli v online priestore. Koncom roka 2020 skončil mandát vtedajšieho Vysokého komisára OBSE pre otázky národnostných menšín, ktorým bol Lamberto Zannier. 4. decembra 2020 sa mandátu ujal Kairat Abdrakhmanov z Kazachstanu.

Bilaterálna spolupráca pre záležitosti menšín

Bilaterálna spolupráca pre záležitosti menšín v Slovenskej republike je zarámcovaná základným zákonom Slovenskej republiky – čl. 33 a 34 Ústavy Slovenskej republiky o právach národnostných menšín a etnických skupín, ktoré majú postavenie „lex specialis“ a medzinárodnými záväzkami SR. Občanom patriacim v Slovenskej republike k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám je zaručený Ústavou Slovenskej republiky všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti úpravy práv a postavenia národnostných menšín alebo etnických skupín ustanovuje platná právna úprava Slovenskej republiky. Dvojstranná spolupráca v oblasti národnostných menšín je k 31. decembru 2022 inštitucionalizovaná do dvoch komisií – Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín a Medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru.

Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín

Bilaterálna spolupráca s Maďarskom sa realizuje na základe Zmluvy o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci podpísanej 19. marca 1995 v Paríži. V súlade s čl. 20 predmetnej zmluvy došlo ku kreovaniu 12 expertných komisií. Jednou z nich Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín (ďalej len ako „Zmiešaná komisia“), v rámci ktorej zasadnutí bývajú štandardne prijímané odporúčania, ktorých cieľom je zlepšovanie kvality, rozvoj a garantovanie ochrany práv občanov patriacich k slovenskej národnostnej menšine v Maďarsku a maďarskej národnostnej menšine v SR. Na zasadnutiach sa vyhodnocuje plnenie priebežne realizovaných odporúčaní z predchádzajúcich zasadnutí a strany sa dohodnú na prijatí nových odporúčaní.

XIV. zasadnutie Zmiešanej komisie sa konalo 20. februára 2019. Odporúčania plynúce z tohto zasadnutia vzala vláda SR na vedomie uznesením č. 305 z 19. júna 2019. Aktuálne sú z agendy komisie procesované otázky praktickej aplikácie zákonov o používaní menšinových jazykov v podmienkach Slovenskej republiky a Maďarska, odborné, metodologické a finančné podmienky pre vytvorenie a rozvoj odbornej terminológie v jazyku menšín. Slovenská republika na základe odporúčania maďarskej strany zabezpečuje finančné a odborné predpoklady na zachovanie a efektívnejšiu činnosť materských škôl a škôl s vyučovacím jazykom maďarským so zvláštnym zreteľom na školy s malým počtom žiakov na Slovensku.

Slovenská republika bude v rámci plnenia odporúčaní komisie zabezpečovať voľný výber edukačných publikácií a materiálov dostupných v maďarskom jazyku. Súčasne umožní, ak sú v súlade s platným štátnym vzdelávacím programom, aby učitelia namiesto prekladov učebníc vyučovali z edukačných publikácií a materiálov vytvorených maďarskými odborníkmi. SR taktiež zabezpečí ďalšie fungovanie Metodologicko-pedagogického centra v Komárne a potrebnú metodicko-pedagogickú a odbornú podporu pre maďarské národnostné školstvo aj po zlúčení priamo riadených organizácií rezortu školstva do Národného inštitútu vzdelávania a

mládeže. SR zabezpečuje zachovávanie a rozvoj škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Pri stanovovaní noratívov pre účely noratívneho financovania národnostného školstva zohľadňuje jeho osobitosti a špecifiká.

V sledovanom období sa od októbra 2021 konali dve plenárne schôdze XV. Zasadnutia, a to 13. septembra a 3. novembra 2022 v Budapešti a dve operatívno-technické rokovania spolupredsedov zmiešanej komisie Ferenca Kálmára a Miroslava Mojžitu 12. apríla 2022 v Budapešti a 12. júla 2022 v Bratislave. V súvislosti s pokračovaním procesu XV. zasadnutia sa očakáva v časovom horizonte február/marec 2023 stanovisko maďarskej strany k substantívnym otázkam návrhu spoločných odporúčaní a odporúčaní pre vlády Maďarska a Slovenskej republiky.

Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru
Bilaterálna spolupráca s Ukrajinou sa realizuje na základe Zmluvy medzi SR a Ukrajinou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci, ktorá bola podpísaná 29. júna 1993 v Kyjeve. Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo, kultúru a vedecké styky¹⁵ bola vytvorená v súlade s predmetnou zmluvou a na základe iniciatívy ukrajinskej strany uznesením vlády SR č. 362/1994.

Komisia je dôležitým nástrojom pre stály dialóg Slovenska a Ukrajiny a posilňovanie dobrého susedstva a vzájomného priateľstva medzi oboma krajinami. Plní funkciu poradného orgánu vládnych kabinetov oboch krajín a zaoberá sa problematikou slovenskej menšiny na Ukrajine a ukrajinskej menšiny v Slovenskej republike s cieľom podpory zachovania a rozvoja ich identity a kultúry. Ďalej sleduje celkovú bilaterálnu reláciu v oblasti školstva, kultúry, vedy a výskumu, venuje tiež pozornosť podpore národnostných médií. Komisia doposiaľ zasadala 14-krát, striedavo v Slovenskej republike a na Ukrajine. Na zasadnutiach komisie boli podpísané protokoly, obsahujúce odporúčania adresované príslušným inštitúciám oboch štátov a vyhodnotené plnenie odporúčaní z predchádzajúcich zasadnutí komisie. Slovenská a ukrajinská časť komisie majú zhodný počet členov (v rôznych obdobiach po 10 až 14) so zastúpením inštitúcií oboch strán so zhodným alebo obdobným zameraním.

Zatiaľ posledné zasadnutie komisie zorganizovala slovenská strana v Bratislave 23. marca 2017. Rokovanie potvrdilo dobrú úroveň slovensko-ukrajinského dialógu a obojstranný záujem na riešení vzdelávacích, kultúrnych a informačných potrieb národnostných menšín. Ukrajinská strana odvtedy realizáciu 15. zasadnutia kvôli rôznym príčinám viackrát termínovo odložila, v roku 2021 bola hlavným dôvodom pandémie COVID-19 a v roku 2022 prebiehajúci vojnový konflikt na Ukrajine.

¹⁵ Medzivládna komisia má od roku 2003 po dohode s ukrajinskou stranou nové pomenovanie: Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru.

II. časť – Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti participácie na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú

2.1 Legislatívne, koncepčné a inštitucionálne rámce

Slovenská republika sa pokúša vytvárať v súlade s Rámcovým dohovorom podmienky na efektívnu účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, spoločenskom a ekonomickom živote, ako aj na verejných záležitostiach, a to najmä na tých, ktoré sa ich týkajú¹⁶. Všetky skutočnosti ovplyvňujúce efektívnosť účasti príslušníkov národnostných menšín na veciach verejných treba skúmať komplexne, z pohľadu postavenia národnostných menšín v rámci spoločnosti a štátu. Cieľom vlády a štátnych orgánov má byť odstránenie všetkých obmedzení a podpora a uľahčenie účasti príslušníkov národnostných menšín na verejnom živote.

Právo zúčastňovať sa na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, príslušníkom národnostných menšín na vnútroštátnej úrovni garantuje Ústava SR v čl. 34 ods. 2 písm. c). Podľa čl. 30 ods. 1 Ústavy SR majú všetci občania právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Tieto práva zaručujú aj medzinárodné dohovory, ktorými je SR viazaná. Predovšetkým ide práve o vyššie uvedený Rámcový dohovor, ktorý má ako medzinárodná zmluva o ľudských právach a základných slobodách v súlade čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi. Poradný výbor pre Rámcový dohovor sa v otázke participácie zameriava aj na interpretáciu účinnej resp. efektívnej účasti príslušníkov národnostných menšín, pričom dôraz sa kladie práve na slovo „efektívna“ účasť alebo participácia, čo v praxi znamená, že štát má zabezpečovať využívanie participatívnych mechanizmov nielen formálne, ale aj materiálne s dôrazom na ich účel. Významný dokument v tejto oblasti predstavujú tzv. Lundské odporúčania týkajúce sa účinnej účasti národnostných menšín na verejnom živote (ďalej len „Lundské odporúčania“). Vo všeobecných zásadách dokument konštatuje, že účinná účasť národnostných menšín na spoločenskom živote je jednou zo základných súčastí mierovej a demokratickej spoločnosti, preto musia vlády prijať vo vzťahu k národnostným menšinám špecifické opatrenia, aby im umožnili zachovať vlastnú identitu.

Účasť príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí verejných môže mať viac rovín. Najvýznamnejšou oblasťou participácie je účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na rozhodovacích procesoch a vo volených orgánoch na štátnej a miestnej úrovni. Všetky formy politickej participácie: zákonodarná moc (NR SR), výkonná moc (vláda SR, prezident SR), regionálna (VÚC) a miestna (mestá a obce) sú realizovateľné, či už priamo alebo nepriamo, výlučne prostredníctvom volebného systému, politických strán a politických hnutí. Účasť príslušníkov národnostných menšín na politickej participácii neupravuje žiadny právny predpis. Právny poriadok SR nevyklučuje existenciu tzv. etnických politických strán, ktoré sú zamerané na zastupovanie záujmov určitej národnostnej menšiny alebo viacerých národnostných menšín. Príslušníci národnostných menšín sa stávajú poslancami buď ako kandidáti etnických strán alebo strán vyslovene zameraných na zastupovanie záujmov národnostných menšín, ale aj ako kandidáti ostatných politických strán. Všetky právne predpisy upravujúce volebné právo rešpektujú v plnom rozsahu ustanovenie čl. 30 Ústavy SR, ktorý okrem vyššie uvedeného ustanovuje, že všetci občania majú prístup k voleným a iným verejným

¹⁶ Čl. 15 Rámcového dohovoru.

funkciám za rovnakých podmienok, pričom volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním.

Účasť národnostných menšín na zákonodarnej moci však neupravuje žiadny osobitný právny predpis. Skutočnosť, že súčasná legislatíva umožňuje získať mandát v NR SR len tým politickým stranám, ktoré vo voľbách získajú viac ako 5 % hlasov, limituje možnosti menších strán, ktorých agendu by tvorilo najmä zastupovanie práv príslušníkov národnostných menšín. Od výsledkov volieb do NR SR sa spravidla odvíja aj účasť národnostných menšín na výkonnej moci na Slovensku, keďže príslušníci národnostných menšín môžu byť zvolení za poslancov buď ako kandidáti etnických strán alebo aj ako kandidáti ostatných politických strán. Na úrovni vlády SR nie je v súčasnosti ustanovený člen vlády, ktorý by bol zodpovedný osobitne za ochranu a podporu postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. V rámci Úradu vlády SR pôsobia splnomocnenci ako poradné orgány vlády SR, a to aj v oblasti národnostných menšín a rómskych komunít. Splnomocnenci vzhľadom na charakter ich právomocí pôsobia sčasti ako konzultačné mechanizmy, sčasti ako zložky výkonnej moci. V sledovanom období došlo k 1. júnu 2021 k prechodu pôsobnosti Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „ÚSVRK“) z Ministerstva vnútra SR (ďalej len ako „MV SR“) na Úrad vlády SR. Taktiež sa v sledovanom období v nadväznosti na novelu zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov účinnú od 1. novembra 2022 posilnilo postavenie splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. ÚSVRK sa na účely koordinácie uskutočňovania inklúzie marginalizovaných rómskych komunít a použitia finančných prostriedkov z fondov Európskej únie určených na inklúziu marginalizovaných rómskych komunít stal samostatnou organizačnou zložkou, ktorá v tejto veci vykonáva danú pôsobnosť za ÚV SR.

Účasť národnostných menšín v rámci územných samospráv (VÚC a obcí) je založená na odlišnom princípe ako pri voľbách do NR SR. V prípade regionálnych volieb je v rámci každého samosprávneho kraja utvorených niekoľko jednomandátových alebo viacmandátových volebných obvodov, pričom kandidovať môžu aj občania, ktorí neboli nominovaní prostredníctvom kandidátnej listiny niektorej politickej strany alebo hnutia, tzv. nezávislí kandidáti. Obdobne je upravený aj systém komunálnych volieb, t. j. volieb do orgánov samosprávy miest a obcí.

Orgány územných samospráv zohrávajú v oblasti podpory identity a kultúry národnostných menšín najdôležitejšiu rolu (sú zriaďovateľmi školských a kultúrnych zariadení, podporujú miestnu kultúru a používanie menšinových jazykov). Z tohto hľadiska sú vo výhodnejšom postavení tie obce a VÚC, v ktorých významnú časť obyvateľstva tvoria príslušníci národnostných menšín. Ak však v daných obciach a VÚC tvoria menší podiel, tak ich záujmy dostávajú menší akcent. Pokiaľ ide o VÚC, na tejto úrovni úplne absentuje existencia základných mechanizmov konzultačných procesov v otázkach týkajúcich sa národnostných menšín. Keďže neexistujú špeciálne poradné alebo konzultatívne orgány, ktoré by riešili otázky vzdelávania, jazyka a kultúry národnostných menšín na území daného kraja sú možnosti participácie národnostných menšín značne limitované. V porovnaní s celoštátnou úrovňou politickej participácie majú národnostné menšiny silnejšie zastúpenie na úrovni obcí. To sa týka najmä maďarskej, rusínskej, ukrajinskej a rómskej národnostnej menšiny.

Právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa príslušníkov národnostných menšín je v súčasnosti realizované najmä prostredníctvom poradných orgánov na úrovni centrálnych orgánov moci zákonodarnej a výkonnej. Uvedené svojím spôsobom plní poradný orgán prezidentky SR pre menšiny – expertný poradný výbor pre menšiny, ktorá je zložená

z odborníkov zastupujúcich národnostné menšiny. V SR však plní úlohu reprezentatívnej a konzultačnej inštitúcie venujúcej sa záujmom príslušníkov národnostných menšín VNMES, ktorý je odborným orgánom RVLP – poradného orgánu vlády SR. Bližšie informácie k RVLP a VNMES sú v časti 2.3 na strane 25 a nasl.

Otázka participácie príslušníkov národnostných menšín bola intenzívne diskutovaná v období počas prípravy zákona o postavení národnostných menšín. Za účelom zlepšenia postavenia menšín aj v tejto oblasti sa prezentovali rôzne návrhy majúce ambíciu zvýšiť úroveň participácie národnostných menšín. Spočívali napríklad v: znížení percentuálneho kvóra vo voľbách do NR SR pre strany hájace záujmy národnostných menšín a s tým súvisiacim zavedením definície pojmu „národnostná strana“, alebo napríklad tiež v zriadení poradných orgánov zastupiteľstiev obcí a samosprávnych krajov pre otázky týkajúce sa národnostných menšín. Uvedené návrhy môžu aj napriek súčasnej situácii v budúcnosti slúžiť ako východiská pri prehodnocovaní systému participácie a prostriedkov, ktoré sú v rámci SR príslušníkom národnostných menšín dostupné.

2.2 Sčítanie obyvateľov, voľby do orgánov samosprávnych krajov, voľby do orgánov samosprávy obcí

V sledovanom období sa na Slovensku uskutočnili 3 významné udalosti spoločensko-politického charakteru: v roku 2021 sčítanie obyvateľov, v roku 2022 voľby do orgánov samosprávy obcí a voľby do orgánov samosprávnych krajov. Do každej z nich bolo zabudované novum: pri sčítaní obyvateľov bola zavedená možnosť hlásiť sa k dvom národnostiam a voľby do orgánov samosprávy obcí a voľby do samosprávnych krajov boli po prvý raz v histórii samostatného Slovenska spojené.

2.2.1 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov Slovenska 2021

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov Slovenska 2021 (ďalej aj „SODB 2021“) sa po prvý krát uskutočnilo výlučne elektronicky.

Zavedenie vyššie uvedenej novinky, možnosti hlásiť sa k viac ako jednej národnosti, sa ukázala, napriek rôznym kritikám, ako úspešná a prospešná pre národnostné menšiny.

Na základe reprezentatívneho stanoviska pracovnej skupiny pre vypracovanie interpretačných rámcov z SODB 2021 týkajúcich sa národnosti, ďalšej národnosti a materinského jazyka obyvateľov, zloženej zo zástupcov zainteresovaných rezortov a nominovaných zástupcov VNMES a na základe následného uznesenia VNMES splnomocnenec prostredníctvom vedúceho Úradu vlády SR navrhol interpretovanie výsledkov SODB 2021 týkajúcich sa národnosti a ďalšej národnosti ako súčet oboch národnostných kategórií, ktoré sú rovnocenné. Výsledky SODB 2021 podľa tejto interpretácie vyzerajú nasledovne:

Tabuľka č. 1: Výsledky SODB 2021 – obyvatelia podľa príslušnosti k národnosti, ďalšej národnosti a materinského jazyka

	1. národnosť		ďalšia národnosť		I. a ďalšia národnosť spolu		materinský jazyk
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs
maďarská	422 065	7,75	34 089	11,13	456 154	8,4	462 175
rómska	67 179	1,23	88 985	29,06	156 164	2,9	100 526
rusínska	23 746	0,44	39 810	13,00	63 556	1,2	38 679
česká	28 996	0,53	16 715	5,46	45 711	0,8	33 864
ukrajinská	9 451	0,17	1 586	0,52	11 037	0,2	7 608
nemecká	3 318	0,06	5 255	1,72	8 573	0,2	3 959
moravská	1 098	0,02	951	0,31	2 049	0,0	no data
poľská	3 771	0,07	1 511	0,49	5 282	0,1	3 821
ruská	3 245	0,06	4 871	1,59	8 116	0,1	4 947
bulharská	1 106	0,02	446	0,15	1 552	0,0	907
chorvátska	967	0,02	1 034	0,34	2 001	0,0	923
srbská	1 084	0,02	792	0,26	1 876	0,0	1 229
židovská	596	0,01	1 242	0,41	1 838	0,0	273
nezistená		5,42					312 364
spolu	566 622		197 287		763 909		658 911

K vietnamskej národnosti sa v Sčítaní obyvateľov, domov a bytov 2021 prihlásilo 2793 obyvateľov (1325 občanov), 489 obyvateľov (479 občanov) si ju uviedlo ako ďalšiu národnosť. Po sčítaní obyvateľstva oživila vietnamská komunita snahy o uznanie Vietnamcov na Slovensku za oficiálnu národnostnú menšinu a koncom roka 2022 bol začatý legislatívny proces týkajúci sa je oficiálneho uznania.

Podobnú žiadosť na Ministerstvo spravodlivosti SR adresovali aj predstavitelia goralskej menšiny. Ku goralskej národnosti sa v Sčítaní obyvateľov, domov a bytov 2021 sa prihlásilo 537 ľudí, 4736 ľudí ju označilo ako ďalšiu národnosť.

2.2.2 Voľby do orgánov samosprávnych krajov

Voľby do orgánov samosprávnych krajov (ďalej aj „VÚC“) v roku 2022 boli prvýkrát v histórii samostatného Slovenska spojené s komunálnymi voľbami. Konali sa 29. októbra 2022 a voliči si v nich zvolili predsedov aj poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov na štyri roky, oproti dovtedajšej praxi, kedy boli predsedovia krajov a poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov volení na päť rokov.

Vo voľbách kandidovali kandidáti 54 strán, a to buď samostatne, alebo v koalícii. Vyslovene zamerané na otázky týkajúce sa národnostných menšín boli strany (podľa abecedného poradia):

- Maďarská kresťanskodemokratická aliancia - Magyar Kereszténydemokrata Szövetség (MKDA-MKDSZ),
- Magyar Fórum - Maďarské fórum,
- PRINCÍP
- SLOVENSKÁ INICIATÍVA MENŠÍN,

- Strana rómskej koalície - SRK,
- SZÖVETSÉG - Magyarok. Nemzetiségek. Regiók. | ALIANCIA - Mad'ari. Národnosti. Regióny.

Z menšinových strán sa do krajských samospráv dostali iba kandidáti zo strany SZÖVETSÉG – ALIANCIA (má tri platformy, Platformu MKP, Platformu Most-Híd, Platformu Összefogás): v Bratislavskom samosprávnom kraji 1 poslanec, v Trnavskom samosprávnom kraji 14 poslancov, v Nitrianskom samosprávnom kraji 18 poslancov, v Banskobystrickom samosprávnom kraji 9 poslancov, v Prešovskom samosprávnom kraji 16 poslancov v koalícii so stranami Hlas-sociálna demokracia a Smer - SD, v Košickom samosprávnom kraji 12 poslancov.

Tabuľka č. 2 Porovnanie výsledkov politických strán zastupujúcich záujmy príslušníkov národnostných menšín vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov v roku 2017 a 2022

Rok	Počet zvolených predsedov samosprávnych krajov		Počet zvolených predsedov samosprávnych krajov/ v koalícii s inými stranami		Počet zvolených poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov (vrátane kandidátov s podporou koalícií)	
	2017	2022	2017	2022	2017	2022
MOST-HÍD	0	0	0	0	47	70* Szövetség - ALIANCIA
SMK-MKP	0		0		47	
MKDA-MKDSZ	0	0	0	0	0	0
Magyar Fórum-Mad'arské fórum**	-	0	-	0/1	-	0
PRINCÍP (v 2017 menom Strana rómskej únie Slovenska)	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKÁ INICIATÍVA MENŠÍN**	-	0	-	0	-	0
SRK	0	0	0	0	0	0

Zdroj: <http://volby.statistics.sk>

* v roku 2022 strana Most – Híd a strana SMK boli zlúčené spolu so stranou Spolupatričnosť do jednej strany s názvom Szövetség – ALIANCIA

**v roku 2017 strana Magyar Fórum a strana SLOVENSKÁ INICIATÍVA MENŠÍN ešte neexistovali

Tabuľka č. 3: Počet vlastných a koaličných podpredsedov za stranu MOST-HÍD a SMK v samosprávnych krajoch v roku 2017 a v roku 2022 za stranu Szövetség – ALIANCIA

Vyšší územný celok	MOST-HÍD/ s podporou MOST-HÍD 2017	SMK / s podporou SMK 2017	Szövetség – ALIANCIA * 2022
bratislavský	0/1	0	0
trnavský	0	1	1
nitriansky	1	1	1

banskobystrický	0	0/1	1
košický	1	0	1
prešovský	0	0	0
trenčiansky	0/1	0	0
žilinský	0	0	0

Zdroj: <http://www.region-bsk.sk/obcan.aspx>, <https://www.trnava-vuc.sk/>, <https://www.unsk.sk/>, <https://www.vucbb.sk/>, <https://web.vucke.sk/sk/>, <https://www.po-kraj.sk/sk/>, <https://www.tsk.sk/>, <http://www.zilinskazupa.sk/>

* Strana SMK-MKP a MOST-HÍD kandidovali vo voľbách v roku 2017. V roku 2022 tie dve strany spolu so stranou Spolupatričnosť boli zlúčené do jednej strany s názvom Szövetség – ALIANCIA.

2.2.3 Voľby do orgánov samosprávy obcí

Voľby do orgánov samosprávy obcí sa konali 29. októbra 2022 spolu s voľbami do orgánov samosprávnych krajov. Rovnako ako vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov, aj vo voľbách do orgánov samosprávy obcí kandidovali kandidáti 54 strán, buď samostatne, alebo v koalícii. Strany zamerané na otázky týkajúce sa národnostných menšín boli rovnaké ako pri voľbách do orgánov samosprávnych krajov.

Z hľadiska počtu odovzdaných hlasov pre miestnych poslancov bola strana Szövetség –ALIANCIA celoštátne prvá, ich kandidáti získali viac ako pol milióna hlasov.

V Bratislavskom samosprávnom kraji za stranu Szövetség – ALIANCIA boli zvolení 2 starostovia/primátori. V Trnavskom samosprávnom kraji za stranu Szövetség – ALIANCIA bolo zvolených 45 starostov/primátorov, za stranu Magyar Fórum – Maďarské fórum 1. V Nitrianskom samosprávnom kraji 59 starostov/primátorov bolo zvolených za stranu Szövetség – ALIANCIA, 1 za Magyar Fórum – Maďarské fórum. V Banskobystrickom samosprávnom kraji 65 starostov/primátorov bolo zvolených za stranu Szövetség – ALIANCIA, za Magyar Fórum – Maďarské Fórum 1. V Košickom samosprávnom kraji zo strany Szövetség – ALIANCIA bolo zvolených 51 starostov/primátorov.

Samostatne získanými primátorskými kreslami vo voľbách do samosprávy obcí prebehla Alianciu len strana Hlas-sociálna demokracia. Strana Hlas-sociálna demokracia získala 267 obcí/miest, 223 starostovských/primátorských kresiel získala strana Szövetség – ALIANCIA. Percentuálne je to 7,64, na prvom mieste sa umiestnil Hlas s 9,19 percentom. Pomer podľa strán je však trochu zavádzajúci, pretože nezahŕňa počet získaných primátorských kresiel v koalícii. Szövetség – ALIANCIA spolu v koalícii s rôznymi stranami podporila cca 25 kandidátov na post starostu/primátora. Strana Maďarská kresťanskodemokratická aliancia - Magyar Kereszténydemokrata Szövetség (MKDA-MKDSZ) nezískala ani jeden post starostu, ani poslanca.

V týchto voľbách nie je možné sledovať počty kandidujúcich a zvolených podľa príslušnosti k národnostným menšinám, pretože na rozdiel od volieb do NR SR sa takéto údaje nevyžadujú, a teda nie sú k dispozícii. Podľa výskumu si občania v komunálnych voľbách v roku 2022 zvolili 52 rómskych starostov. Ide o najvyšší počet rómskych starostov od roku 2002. V roku 2002 bolo zvolených 12 rómskych starostov, v roku 2014 ich bolo 38 a v roku 2018 sa počet zvýšil na 44.

Vo voľbách do obecných samospráv bolo v roku 2022 najviac rómskych starostov zvolených v Banskobystrickom kraji (19), ďalej v Prešovskom kraji (15), v Košickom kraji (14). Na okresnej úrovni je najviac rómskych poslancov v okrese Rimavská Sobota. Poradie

politických strán a subjektov s najvyšším počtom zvolených rómskych starostov vyzerá nasledovne:

- Strana rómskej koalície – 12 starostov
- Hlas-SD – 10 starostov
- Szövetség – ALIANCIA – 6 starostov
- PRINCÍP (v minulosti Strana rómskej únie Slovenska) – 5 starostov

Medzi nezávislými kandidátmi si voliči vybrali 3 kandidátov, čo je oveľa menej, ako tomu bolo v predchádzajúcich voľbách v roku 2018, vtedy bol počet nezávislých rómskych starostov 9.¹⁷

Na základe výsledkov volieb a vzhľadom na skutočnosť, že je na Slovensku približne 800 obcí a 6 krajov, v ktorých majú príslušníci národnostných menšín dominantné alebo značné zastúpenie, splnomocnenec apeloval na novozvolených zástupcov miestnych a regionálnych samospráv, že v zmysle platnej legislatívy – zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zrazení, ako aj zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) – je podľa potreby možné zriadiť rôzne komisie ako poradné, iniciatívne a kontrolné orgány obecných/mestských a župných zastupiteľstiev. Ide napr. o komisie, ktoré budú koordinovať prácu samosprávy s potrebami príslušníkov národnostných menšín a budú napomáhať v oblasti menšinového školstva, kultúry a pri aplikácii jazykových práv menšín na miestnej a regionálnej úrovni. Komisie by sa mali vyjadrovať a dávať stanoviská k návrhom všeobecne záväzných nariadení obce a župy, ako aj k opatreniam nelegislatívnej povahy, ktoré môžu mať dosah na ochranu alebo dodržiavanie práv národnostných menšín, prijímať stanoviská a navrhovať opatrenia za účelom rozvoja identity príslušníkov národnostných menšín na miestnej a regionálnej úrovni.

Tabuľka č. 4: Výsledky komunálnych volieb politických strán, ktoré sa prioritne vo svojom volebnom programe venovali ochrane a právam príslušníkov národnostných menšín

	Zvolení starostovia 2018	Zvolení starostovia 2022	Zvolení poslanci 2018	Zvolení poslanci 2022
MKDA-MKDSZ	4	0	22	0
SMK-MKP (2018) / MOST-HÍD (2018) / Szövetség – ALIANCIA (2022)*	167 / 287	222	1358/1124	1696
Magyar Fórum- Maďarské fórum**	-	6	-	47
SRK	9	12	71	102
PRINCÍP (bývalá Strana rómskej únie Slovenska - v roku 2018)**	0	5	0	44
SLOVENSKÁ INICIATÍVA MENŠÍN**	-	0	-	0
*Strana SMK-MKP a MOST-HÍD kandidovali vo voľbách v roku 2018. V roku 2022 boli spolu so stranou Spolupatričnosť zlúčené do jednej strany s názvom Szövetség – ALIANCIA. **označené strany v roku 2018 neexistovali				

¹⁷ [Analýza | Slovensko má po voľbách rekordný počet rómskych starostov a starostiek \(institutmatejabela.sk\)](https://www.institutmatejabela.sk/)

2.3 Konzultačné mechanizmy

Konzultačné mechanizmy sú nenahraditeľným prostriedkom pri participácii národnostných menšín na riešení vecí verejných. V tejto súvislosti je ale potrebné poznamenať, že tieto mechanizmy nenahrádzajú iné formy participácie. V zmysle Lundských odporúčaní, ktoré vydala OBSE v roku 1999, by mali jednotlivé štáty v zodpovedajúcom inštitucionálnom rámci ustanoviť poradné a konzultatívne orgány, ktoré majú slúžiť ako kanály pre dialóg medzi vládnymi orgánmi a národnostnými menšinami.¹⁸ Konzultatívne orgány by mali mať možnosť predkladať otázky orgánom s rozhodovacími právomocami, pripravovať odporúčania, formulovať legislatívne návrhy a vyjadrovať sa k vládnym rozhodnutiam, ktoré sa ich priamo týkajú. SR čiastočne plní úlohu konzultatívneho a poradného orgánu Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ktorý je stálym odborným orgánom Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pre otázky týkajúce sa národnostných menšín a etnických skupín a pre oblasť implementácie jazykovej charty v zmysle čl. 7 ods. 4 jazykovej charty a rámcového dohovoru v zmysle jeho čl. 15.

2.3.1 Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

RVLP je stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády SR v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd, politických a občianskych práv, práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, práv na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva, v oblasti práv dieťaťa a presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa, v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím a práv seniorov, práv gejev, lesbičiek, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb, pri presadzovaní zásady rovnakého zaobchádzania, rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti. Členmi RVLP sú jednak splnomocnenec, ktorý je zároveň aj predsedom VNMES, ako aj podpredseda VNMES, ktorým je vždy člen VNMES z komory národnostných menšín. RVLP je tak prostredníctvom zástupcov VNMES pravidelne informovaná o jeho činnosti, ako aj VNMES o činnosti RVLP. Informácie o zasadnutiach VNMES a RVLP ako aj o prijatých uzneseniach sú súčasťou pravidelnej informácie o zasadnutí RVLP, ktorá je následne predkladaná na rokovanie vlády SR.

V sledovanom období predložil splnomocnenec na zasadnutie RVLP viaceré materiály, a to: Informáciu o príprave návrhu zákona o postavení národnostných menšín, Správu o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky (ďalej len ako „Jazyková správa“) a Hodnotiacu správu VNMES o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín (ďalej len ako „Hodnotiaca správa VNMES“) za obdobie rokov 2019 – 2020. V období rokov 2021 – 2022 sa konali 4 zasadnutia RVLP, na ktorých bolo prijatých celkovo 23 uznesení, pričom ďalších 15 uznesení bolo prijatých formou procedúry per-rollam.

2.3.2 Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny je ako už bolo uvedené stálym odborným orgánom RVLP, ako aj najvyšším orgánom participácie príslušníkov národnostných menšín na

¹⁸ <https://www.osce.org/files/f/documents/3/7/30325.pdf>, s. 10.

rozhodovaní o veciach, ktoré sa ich týkajú. Komora VNMES za národnostné menšiny je zložená z 23 volených členov zastupujúcich 13 národnostných menšín. Komora zástupcov orgánov štátnej správy, ktoré majú v pôsobnosti oblasti týkajúce sa práv príslušníkov národnostných menšín, má 9 členov. Členovia oboch komôr a predseda majú hlasovacie právo. Vo VNMES je zároveň 10 stále prizývaných členov bez hlasovacieho práva. Predsedom VNMES je splnomocnenec vlády pre národnostné menšiny.

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny sa zaoberá opatreniami, ktoré sa týkajú práv príslušníkov národnostných menšín a to spôsobom predkladania stanovísk, návrhov či vyjadrení. VNMES participuje vo vypracovaní periodických správ pre kontrolné mechanizmy medzinárodných zmlúv o ľudských právach a právach národnostných menšín (Jazyková charta, Rámcový dohovor). Predstavuje konzultatívny a poradný orgán národnostných menšín, najmä kvôli priamemu voleniu členov zastupujúcich príslušníkov národnostných menšín, pričom riešenie konkrétnej národnostnej menšiny na zasadnutí výboru bez účasti jej zástupcov nie je možné.

VNMES predkladá v dvojročných intervaloch na schválenie RVLP Hodnotiacu správu o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín¹⁹. V sledovanom období prebiehala príprava Hodnotiacej správy o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín za obdobie rokov 2019-2020. Hodnotiacu správu výbor schválil 3. decembra 2021, následne 27. mája 2022 ju schválila aj RVLP.

V roku 2021 sa konali voľby členov a náhradníkov členov výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny za všetky národnostné menšiny. Za všetky národnostné menšiny boli zástupcovia zvolení nasledovne :

- bulharská n.m. – 1 zástupca
- česká n.m. - 2 zástupcovia
- chorvátska n.m. - 1 zástupca
- maďarská n.m. - 5 zástupcov
- moravská n.m. – 1 zástupca
- nemecká n.m. - 1 zástupca
- poľská n.m. - 1 zástupca
- rómska n.m. - 4 zástupcovia
- rusínska n.m. - 2 zástupcovia
- ruská n.m. -1 zástupca
- srbská n.m. – 1 zástupca
- ukrajinská n.m. – 2 zástupcovia
- židovská n.m. -1 zástupca

V roku 2022 sa konali doplnujúce voľby na náhradníka člena výboru za židovskú národnostnú menšinu.

V roku 2021 sa konali 4 riadne zasadnutia VNMES, pričom jedno zo zasadnutí bolo spojeným zasadnutím. Zasadnutia za rok 2021 boli kvôli epidemickým opatreniam v súvislosti

¹⁹ Všetky doterajšie Hodnotiace správy o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín sú dostupné na webovom sídle splnomocnenca: <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/vybor-pre-narodnostne-mensiny-a-etnicke-skupiny/hodnotiace-spravy/>

s ochorením Covid-19 uskutočnené online formou, 1 zasadnutie bolo uskutočnené prezenčnou formou kvôli vyššie spomínaným voľbám.

VNMES sa v roku 2021 zaoberal napríklad činnosťou Fondu na podporu kultúry, informáciám o príprave návrhu zákona o postavení národnostných menšín, informáciám o aktuálnom stave národnostného školstva atď.

VNMES v roku 2021 prijal celkovo 22 uznesení, pričom väčšina uznesení bola z dôvodu realizácie zasadnutí online formou prijatá procedúrou per rollam.

V rámci sledovaného obdobia sa v roku 2022 uskutočnili 3 zasadnutia, z ktorých bolo jedno zasadnutie online, jedno bolo spojeným zasadnutím. Na uvedených zasadnutiach bolo prijatých celkovo 23 uznesení a jedno zásadné stanovisko, ktoré sa týkalo Informácie o nariadení vlády Slovenskej republiky, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15% obyvateľstva, pričom VNMES týmto zásadným stanoviskom zobral uvedenú informáciu na vedomie a zároveň požiadal vládu SR prerokovať na najbližšom rokovaní vlády SR predložený návrh nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15% obyvateľstva, ktorý bol schválený Výborom pre národnostné menšiny a etnické skupiny uznesením č. 202.

V roku 2022 sa VNMES zaoberal primárne témou interpretácie výsledkov SODB 2021 týkajúcich sa národnosti, ďalšej národnosti a materinského jazyka obyvateľov. Medzi často diskutované témy sa radí aj už spomínaný návrh nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15% obyvateľstva, ale aj návrh zákona o postavení národnostných menšín. V neposlednom rade sa VNMES zaoberal témami ako sú informácie o aktuálnom stave používania jazykov národnostných menšín, informácie o rokovaní Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny s Ministerstvom dopravy a výstavby SR a Ministerstvom vnútra SR ohľadom dopravného značenia v jazykoch národnostných menšín a informáciami týkajúcimi sa Správy o stave používania jazykov národnostných menšín na území SR za obdobie rokov 2021 – 2022.

Členovia VNMES boli v sledovanom období pravidelne informovaní o činnosti výborov Rady, a teda o konkrétne vo Výbore pre výskum, vzdelávanie a výchovu v oblasti ľudských práv a rozvojového vzdelávania a o Výbore pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie, v ktorých má VNMES ako aj úrad splnomocnenca svoje zastúpenie.

2.4 Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny

Splnomocnenec na základe svojho štatútu plní úlohy v oblasti zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie postavenia národnostných menšín. Činnosť splnomocnenca zabezpečuje ÚSVNM, ktorý je organizačne začlenený do organizačnej štruktúry Úradu vlády SR. ÚSVNM je odborným pracoviskom Úradu vlády SR, ktoré plní úlohy v oblasti implementácie národnostnej politiky SR v súlade s právnym rámcom ochrany práv príslušníkov národnostných menšín, ako aj s programovým vyhlásením. Tieto úlohy plní v súčinnosti s kanceláriou generálneho tajomníka služobného úradu (ďalej len ako „kancelária generálneho tajomníka“), ako aj ďalšími spolupracujúcimi organizačnými útvarmi Úradu vlády SR.

Jednou z hlavných úloh splnomocnenca je zabezpečovanie a podpora participácie príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú. V tejto súvislosti splnomocnenec najmä predsedá VNMES, vedie pravidelné konzultácie s príslušníkmi národnostných menšín a s organizáciami národnostných menšín a presadzuje posilnenie účasti príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí verejných. Splnomocnenec a jeho úrad v sledovanom období zabezpečoval prípravu zasadnutí VNMES, v rámci ktorých splnomocnenec otváral zásadné témy týkajúce sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. Členovia VNMES za národnostné menšiny mali zároveň možnosť iniciovať diskusiu k vybraným témam v rámci zasadnutí VNMES.

Splnomocnenec ďalej uskutočnil viacero pracovných stretnutí so zástupcami orgánov štátnej správy, štátnych inštitúcií, relevantných zastupiteľských úradov v SR, ako aj medzinárodných organizácií, ktoré boli zamerané na výmenu informácií a konzultovanie návrhov na zlepšenie postavenia národnostných menšín a podpory práv príslušníkov národnostných menšín. Mnohých z týchto stretnutí sa okrem splnomocnenca zúčastnili aj zástupcovia národnostných menšín na základe ich nominácie členmi VNMES za národnostné menšiny.

V sledovanom období splnomocnenec naďalej pripomienkoval materiály, ktoré sa týkali postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. Medzi najvýznamnejšie patria zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, návrh novelizácie zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, návrh zákona o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách), návrh novelizácie zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a návrh zákona o ochrane spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podrobnejšie o legislatívnych zmenách uvádzame v časti 1.1 tejto Správy.

O aktivitách splnomocnenca v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín sa tento materiál zmieňuje podrobnejšie v jeho jednotlivých častiach, podľa dotknutého okruhu práv príslušníkov národnostných menšín (pozri napr.: časť 1.1, 1.2, 5.2, 5.3)

III. časť – Práva národnostných menšín v oblasti kultúry národnostných menšín

3.1 Legislatívne a koncepčné rámce

Základný rámec kultúrnych práv príslušníkov národnostných menšín tvorí čl. 34 ods. 1 Ústavy SR. Toto ustanovenie zaručuje občanom tvoriacim v SR národnostné menšiny alebo etnické skupiny všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Právo príslušníkov menšín rozvíjať vlastnú kultúru na medzinárodnej úrovni zakotvuje Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach v článku 27 a Rámcový dohovor v článku 5.

V sledovanom období došlo k finalizácii koncepčného dokumentu s názvom Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu 2030, ktorý bol následne začiatkom roka 2023 predložený zo strany MK SR na medzirezortné pripomienkové konanie. Stratégia je v tomto štádiu rozpracovaná do siedmich vzájomne sa ovplyvňujúcich strategických cieľov, ktoré sú detailne rozpisované do strategických priorít a opatrení, a to: Dobré spravovaná kultúra; Efektívne financovaná kultúra; Dôstojná kultúra; Kvalitná kultúra; Inkluzívna kultúra; Rešpektovaná kultúra a Zodpovedná kultúra.

Postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín sa týka predovšetkým strategický cieľ č. 5 - Inkluzívna kultúra - Zabezpečiť dostupnosť kultúry a rozvíjanie jej špecifik pre všetkých. V materiáli sa v rámci tejto časti uvádza, že prirodzené vytváranie priestoru pre podporu a toleranciu rozmanitých skupín obyvateľstva – národnostných menšín, etnických, marginalizovaných, znevýhodnených a zraniteľných skupín je jedným z podstatných znakov demokratickej spoločnosti.

K strategickým prioritám strategického cieľa 5 podľa predloženého materiálu patria:

- a) Podporovať kultúrnu a umeleckú činnosť národnostných menšín a etnických skupín a jej prezentáciu širokej verejnosti;
- b) Podporovať umeleckú činnosť marginalizovaných, znevýhodnených a zraniteľných skupín a jej prezentáciu širokej verejnosti;
- c) Rozvíjať nástroje na podporu prístupu marginalizovaných, znevýhodnených a zraniteľných skupín ku kultúre a kreatívnemu priemyslu;
- d) Rozvíjať medzikultúrnu spoluprácu a dialóg;
- e) Podporovať medzináboženský dialóg.

3.2 Inštitucionálne zabezpečenie kultúry národnostných menšín

Inštitucionálne zabezpečuje rozvoj kultúry národnostných menšín štát, regionálne samosprávy, obce, národnostné organizácie, zväzy a pod. Z hľadiska pôsobnosti MK SR sa napĺňanie tohto záväzku realizuje prostredníctvom referátu kultúry národnostných menšín. Do decembra 2021 bol referát kultúry národnostných menšín organizačným útvarom odboru prierezových politík, v pôsobnosti ktorého bol aj referát kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí a referát štátneho jazyka. Od januára 2022 je referát kultúry národnostných menšín organizačne začlenený do priamej riadiacej pôsobnosti štátnej tajomníčky 2 a pôsobia na ňom dvaja interní zamestnanci.

Najdôležitejším nástrojom finančnej podpory kultúry národnostných menšín na úrovni štátu je FPKNM. FPKNM je zriadený zákonom č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 138/2017 Z. z.“) ako nezávislá verejnoprávna inštitúcia, ktorej poslaním je podporovať a stimulovať kultúru národnostných menšín v oblasti kultúrnych a vedeckých aktivít národnostných menšín, najmä vytváraním podporných mechanizmov pre tvorbu a šírenie kultúrnych a vedeckých hodnôt.

MK SR poskytuje zo štátneho rozpočtu v rámci schválených limitov na príslušné rozpočtové obdobie (jeden kalendárny rok) podľa zákona o štátnom rozpočte príspevok do FPKNM najmenej vo výške 8 000 000 Eur, podľa novely zákona č. 138/2017 Z. z. účinného od 15. apríla 2022 je to vo výške minimálne 8 300 000 Eur.

Žiadatelia sú stále nespokojnejší s činnosťou FPKNM, majú výhrady k meškajúcim vyplácaniam dotácií a napriek výraznej redukcii počtu požadovaných dokladov oproti predchádzajúcemu obdobiu aj k obrovskej administratívnej záťaži. Preto Výbor pre národnostné a etnické menšiny na svojom decembrovom zasadnutí v roku 2022 prijal uznesenie, ktorým poveril predsedu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny zriadením pracovnej skupiny na analýzu problémov súvisiacich s poskytovaním dotácií na podporu kultúry národnostných menšín Fondom na podporu kultúry národnostných menšín pre zefektívnenie aplikačnej praxe k zákonu č. 138/2017 Z. z.

Okrem organizácií uvedených v nasledujúcich častiach sa aktivitám určeným príslušníkom národnostných menšín venovali aj ďalšie organizácie v pôsobnosti MK SR aj napriek tomu, že charakter ich hlavnej činnosti sa na takéto aktivity nezameriava priamo. Ide napríklad o: Slovenskú národnú knižnicu, Slovenskú knižnicu pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, Medzinárodný dom umenia pre deti BIBIANA, Slovenský filmový ústav, Slovenské národné divadlo, Hudobné centrum a Ústredie ľudovej umeleckej výroby.

3.2.1 Kultúrno-osvetové zariadenia

V súlade so zákonom č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti (ďalej len „zákon č. 189/2015 Z. z.“) MK SR vykonáva štátnu správu na úseku kultúrno-osvetovej činnosti a zriaďuje Národné osvetové centrum (ďalej aj ako „NOC“) so sídlom v Bratislave a Slovenskú ústrednú hvezdáreň so sídlom v Hurbanove. Kultúrno-osvetové zariadenie môže zriaďovať aj samosprávny kraj alebo obec, pričom zriaďovateľ alebo zakladateľ kultúrno-osvetového zariadenia určuje kultúrno-osvetovú činnosť zariadenia, jeho odborné zameranie a územnú pôsobnosť a kontroluje jeho činnosť. MK SR taktiež určuje strategické a koncepčné smery rozvoja kultúrno-osvetovej činnosti.

Národné osvetové centrum

V sledovanom období uskutočnilo Národné osvetové centrum (ďalej aj „NOC“) niekoľko aktivít zamerané na kultúru národnostných menšín. V rámci vzdelávacích programov *66. Folklórneho festivalu Východná* sa v roku 2021 uskutočnila odborná prednáška *Rómske ľudové piesne na Slovensku*. Etnomuzikologička a odborníčka na rómsku hudobnú kultúru na Slovensku Jana Belišová v diskusii pod vedením Jany Ambrózovej predstavila sériu piesňových zbierok, vedeckých publikácií aj vzácných audiovizuálnych záznamov vrátane filmových projektov, ktoré sa prezentovali na filmových festivaloch, sprevádzaných ukážkami hudobných prejavov Rómov na Slovensku. V auguste 2021 realizoval vzdelávací seminár s medzinárodnou účasťou *Kokavské etnodielenie nielen pre študentov 2021* v rámci *Festivalu ľudovej kultúry Koliesko* v Kokave nad Rimavicou účastníkom z radov študentov a absolventov

katedier etnológie, aktívnych pracovníkov z oblasti folklórneho hnutia (vedúci folklórnych kolektívov, organizátori podujatí, metodickí pracovníci) a kultúrnych pracovníkov samospráv z celého územia Slovenskej republiky prostredníctvom webinárov predstavil možnosti kvalitnej prípravy dramaturgie folklórneho festivalu, tvorivej dielne v oblasti tradičnej kultúry a folklorizmu (škola tanca, výchovný koncert, workshop), súťaže v oblasti folklórneho hnutia, prípravy tvorby piesňovej zbierky i javiskovej prezentácie. V októbri 2021 sa podieľalo na zorganizovaní *Festivalu Bázis*, prvého reprezentatívneho podujatia Maďarského literárneho a umeleckého spolku na Slovensku BÁZIS, na ktorom sa uskutočnili tematické diskusie so spisovateľmi, redaktormi a herečkami, autorské čítania v rámci programu *Prvá publikácia*, komentovaná prehliadka výstavy *Možné agrarizmy – Bude aj po revolúcii cukor?* a koncert *Giucco Piano*. Súčasťou podujatí *67. Folklórneho festivalu Východná* boli v roku 2022 *Škola spevu* venovaná piesňam rusínskych lokalít Spiša a Šariša, uvedenie muzikálu *Veci čo sa dejú* o osudoch ľudí na pozadí presídľovania Rusínov, vyst'ahovalectva a hľadania identity, ako aj program zahraničných kolektívov *Host' do domu*, počas ktorého vystúpili folklórne súbory zo Srbska, Bulharska, Česka a Poľska. Choreografická antológia Maďarského štátneho ľudového súboru *Oživené Podkarpatsko* predstavila pestrú a bohatú tradičnú kultúru Maďarov, Goralov, Ukrajincov, Rusínov, Rumunov, Rómov a Židov. *Kokavské etnodielne nielen pre študentov 2022* mali opäť medzinárodné zastúpenie. Prednášajúca Beáta Salamon (organizátorka a lektorka jedného z najväčších a najstarších hudobných táborov v Maďarsku), Soma Salamon (etnomuzikológ, muzikant) a András Turi (pedagóg na umeleckej škole Óbudai Népzenei Iskola) z Maďarska sa podelili o svoje skúsenosti z oblasti hudobnej pedagogiky. Anna Trebunia z Poľska vo svojom príspevku prezentovala novú trojzväzkovú metodickú publikáciu na výučbu goralskej ľudovej hudby z Podhalia. Slovenskými prednášajúcimi boli Peter Obuch, ktorý priblížil vývoj hudobného tábora *Muziganské Priepasné* a Viktória Čolláková, ktorá prezentovala príspevok Jany Ambrózovej o formách výučby hry na hudobných nástrojoch na oddelení etnológie Ústavu manažmentu kultúry a turizmu, kulturoológie a etnológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V rámci Slovenskej republiky bol na základe zvolenej témy seminár prvým svojho druhu. O problematike výučby a metodiky v ľudovej hudbe je potrebné viesť dialóg nielen neformálne, ale aj prostredníctvom oficiálnych podujatí, a preto veríme, že podujatie bude vzorom pre diskusné fóra zaoberajúce sa touto problematikou. V októbri 2022 bol v multifunkčnom kultúrnom centre V-klub realizovaný *Literárno-hudobný večer* k 125. výročiu narodenia významného ukrajinského spisovateľa a literáta Volodymyra Sosjuru a 100. výročiu úmrtia ukrajinského skladateľa a dirigenta Kyrila Stecenka, ako aj 2. ročník *Festivalu Bázis*, na ktorom sa uskutočnili tematické diskusie so spisovateľmi, prekladateľmi, vydavateľmi a režisérmi, autorské čítania v rámci programu *Prvá publikácia*, otvorenie výstavy *Detaily slovom a obrazom*, predstavenie Divadla na hojdačke a premietania filmov.

Postupové súťaže

Medzi činnosť NOC patrí aj zabezpečovanie postupových súťaží a prehliadok. Kultúra národnostných menšín môže byť v rámci nich prezentovaná napr. na súťaži *Šaffova ostroha* (Celoštátna postupová súťaž a prehliadka sólistov tanečníkov v ľudovom tanci), *Vidiečanova Habovka* (celoštátna postupová súťaž a prehliadka hudobného folklóru detí a dospelých), *Nositelia tradícií* (celoštátna postupová súťaž a prehliadka folklórnych skupín, ktorá je vrcholným podujatím svojho druhu na Slovensku, alebo *Jazykom tanca* (predtým *Tancuj, tancuj* – celoštátna postupová súťaž a prehliadka choreografií folklórnych kolektívov a je vrcholným podujatím svojho druhu na Slovensku). Súťaží ako *Strunobranie* (celoštátna postupová súťaž a

prehliadka neprofesionálnych hudobných skupín a sólistov) je možné zúčastniť sa len v slovenskom jazyku. Občianske združenie Romano kher – Rómsky dom v spolupráci s NOC v roku 2019 vyhlásilo 11. ročník výtvarno-literárnej súťaže pre žiakov základných škôl, základných umeleckých škôl a deti z detských domovov *Farebný svet – Coloriskeri luma 2019*.

Súťažou v prednese poézie a prózy v maďarskom jazyku s celoštátnou pôsobnosťou je *Tompa Mihály Országos Verseny* (Republiková súťaž Mihálya Tompu) organizovaná Republikovou radou Csemadoku a inými kultúrnymi združeniami Maďarov na Slovensku. Tento subjekt vyhlasuje aj celoslovenskú prehliadku zhudobnenej národnostnej poézie *Celoslovenský festival zhudobnených veršov*. Gemersko-malohontské osvetové stredisko organizuje v spolupráci s Oblastným výborom Csemadoku *Celoslovenskú výtvarnú súťaž Istvána Ferenczyho* pre základné a stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským z celého Slovenska, ale aj mimo územia SR. MŠVVŠ SR každoročne vyhlasuje súťaž v prednese poézie a prózy v slovenskom jazyku pre žiakov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským *Dobré slovo*.

Literárnou súťažou, ktorá sa zameriava na umelecký prednes rusínskej poézie, prózy, vlastnej tvorby, malých scénických foriem, duchovný prednes (biblických príbehov) a ľudové rozprávanie je *Duchnovičov Prešov*. Vyhlasovateľom súťaže je MŠVVŠ SR, hlavným organizátorom celoslovenského podujatia je Rusínska obroda na Slovensku a organizátormi okresných kôl sú príslušné osvetové strediská. Žiaci sa v rusínskom jazyku môžu zúčastniť aj speváckej súťaže *Spevy môjho rodu*, ktorú organizuje Rusínska obroda na Slovensku, Vihorlatské múzeum v Humennom, Ľubovnianske osvetové stredisko v Starej Ľubovni a Matica slovenská v spolupráci s mestami Humenné a Medzilaborce. *Makovická struna* je postupová súťaž spevákov rusínskych a ukrajinských ľudových piesní, ktorej celoštátne kolo sa organizuje v Bardejove. Hlavným organizátorom podujatia je Zväz Rusínov-Ukrajincov Slovenska.

Slovenská ústredná hvezdáreň

Slovenská ústredná hvezdáreň v Hurbanove je kultúrno-osvetové zariadenie so špecializovaným zameraním. Je vzdelávacím a metodickým pracoviskom pre oblasť astronómie, koordinačným a výkonným pracoviskom pre špecializovanú pozorovateľskú, vedeckú, výskumnú, informačnú, dokumentačnú, metodickú a konzultačnú činnosť v oblasti astronómie a príbuzných vied. Slovenská ústredná hvezdáreň má v vo svojej programovej ponuke 17 fulldome filmov v planetáriu, 2 programy v stálej muzeálnej expozícii a 1 program v historickej budove v maďarskom jazyku. O hvezdární je pravidelne vydávaný bezplatný informačný bulletin a nápisy v muzeálnych expozíciách sú priebežne osadzované aj v maďarskom jazyku. Od roku 2022 Slovenská ústredná hvezdáreň ponúka program i v maďarskom jazyku pre individuálnych návštevníkov každý štvrtok.

3.2.2 Kultúrno-osvetové zariadenia zriadené samosprávnymi krajinami

Príslušníkom národnostných menšín sa vo svojej činnosti venujú kultúrno-osvetové zariadenia zriadené samosprávnymi krajinami. Po dvoch rokoch pandémie, kedy bola kvôli opatreniam väčšina podujatí preložená alebo úplne zrušená, sa následne v rokoch 2021 a 2022 konečne začala realizácia programov. Podrobný prehľad týchto aktivít je uvedený v prílohe č. 2.

Tabuľka č. 5: Kultúrno-osvetové zariadenia, ktoré sa vo svojich aktivitách venujú príslušníkom národnostných menšín alebo prezentujú ich kultúru

zriaďovateľ /samosprávny kraj	Kultúrno-osvetové zariadenie	Národnostné menšiny, pre príslušníkov ktorých boli realizované podujatia, alebo kultúry ktorých sa týkali (počet podujatí, pokiaľ je známy)
Bansko- bystrický	Novohradské osvetové stredisko v Lučenci	maďarská (6)
	Gemersko-malohontské osvetové stredisko v Rimavskej Sobote	maďarská, rómska (12)
	Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko vo Veľkom Krtíši	maďarská (13)
	Pohronské osvetové stredisko v Žiari nad Hronom	rómska (2)
	Podpolianske osvetové stredisko vo Zvolene	rómska (3)
Košický	Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia v Kráľovskom Chlmcí	maďarská, rómska (3)
	Kultúrne centrum Údolia Bodvy a Rudohoria v Moldave nad Bodvou	maďarská, rómska
	Kultúrne centrum Abova v Bidovciach	rómska
	Gemerské osvetové stredisko v Rožňave	maďarská, rómska, rusínska (4)
	Spišské osvetové stredisko v Spišskej Novej Vsi	rusínska, ukrajinská
	Múzeum a Kultúrne centrum južného Zemplína v Trebišove	maďarská, rómska(1)
	Centrum kultúry Košického kraja	maďarská, rómska (3)
Nitriansky	Krajské osvetové stredisko v Nitre	maďarská (5)
	Regionálne osvetové stredisko v Komárne	maďarská (6)
	Regionálne osvetové stredisko v Nových Zámkoch	maďarská (1)
	Regionálne osvetové stredisko v Leviciach podujatia	maďarská (1)
Prešovský	Podtatranské osvetové stredisko v Poprade	rusínska, poľská, rómska(2)
	Hornošarišské osvetové stredisko v Bardejove	rusínska, ukrajinská, rómska (3)
	Podduklianske osvetové stredisko vo Svidníku	rómska, rusínska, ukrajinská (4)
	Ľubovnianske osvetové stredisko v Starej Ľubovni	rusínska, ukrajinská, nemecká, goralská, poľská (13)
	Hornozemplínske osvetové stredisko vo Vranove nad Topľou	rómska, rusínska (5)
Trenčiansky	Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi	nemecká, židovská (2)
Trnavský	Galantské osvetové stredisko	maďarská, rómska (2)
	Žitnoostrovské osvetové stredisko v Dunajskej Strede	maďarská, rómska (3)
Žilinský	Krajské kultúrne stredisko v Žiline	rómska

	Turčianske kultúrne stredisko v Martine	ruská
Zdroj: Samosprávne kraje		

3.2.3 Hvezdárne

Krajská hvezdáreň a planetárium v Žiari nad Hronom, ktorej zriaďovateľom je Banskobystrický kraj, ponúka pri návšteve Hvezdárne v Rimavskej Sobote kultúrne služby, astronomické programy zamerané na žiakov a študentov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Prispôsobuje sa výberu témy na základe ponuky hvezdárne - prednášky, premietanie, denné alebo večerné pozorovanie oblohy. V sledovanom období hvezdáreň realizovala 11 podujatí. Tekovská hvezdáreň v Leviciach v rámci svojej činnosti sprístupňuje programy aj pre národnostné menšiny. Sú to najmä výtvarné a umelecké súťaže na tému „vesmír“, vzdelávacie programy, pri ktorých sa využívajú možnosti digitálneho planetária.

3.2.4 Maďarský osvetový inštitút na Slovensku

Okrem kultúrno-osvetových zariadení zriadených ústredným orgánom štátnej správy, samosprávnym krajom alebo obcou vykonávajú kultúrno-osvetovú činnosť aj organizácie pôsobiace nad rámec zákona č. 189/2015 Z. z., a to odborné inštitúcie národnostných organizácií, napr. Maďarský osvetový inštitút na Slovensku, ktorý je v zriaďovateľskej pôsobnosti Republikovej rady Csemadoku. Inštitút organizuje napr. súťaž v prednese poézie a prózy v maďarskom jazyku s celoštátnou pôsobnosťou *Tompa Mihály Országos Verseny* (Republiková súťaž Mihálya Tompu) alebo detskú umeleckú súťaž *Duna Menti Tavas* (Podunajská jar), tábor ľudovej hudby pre deti a mládež, odborné sústredujúce pre vedúcich speváckych skupín a citarových súborov a podobne.

3.3 Knižnice

Knižnicu môže v súlade s príslušným predpisom²⁰ ako právnickú osobu podľa osobitného predpisu zriadiť ústredný orgán štátnej správy, samosprávny kraj alebo obec. V súlade s § 12 tohto zákona v obciach, kde žijú občania patriaci k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, je verejná knižnica povinná zohľadniť túto skutočnosť pri doplňovaní a budovaní knižničného fondu. Regionálna knižnica, ktorú zriaďuje samosprávny kraj, pôsobí na území viacerých obcí a okrem iného zabezpečuje na základe zmluvných vzťahov doplňovanie knižničných fondov obecných knižníc.

Ministerstvo kultúry SR za rok 2021 eviduje 1 254 verejných knižníc a pobočiek, v tomto počte sú zahrnuté regionálne knižnice sa krajskou pôsobnosťou, regionálne, mestské a obecné knižnice.²¹

Pokiaľ ide o aktivity zamerané na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín troch knižníc v pôsobnosti MK SR, teda Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, Štátnej vedeckej knižnice v Prešove (a jej odborného pracoviska Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry) a Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach v sledovanom období, ako aj

²⁰ Zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. v znení neskorších predpisov.

²¹ Podrobnejšie informácie sú dostupné na: [2021 Infografika verejne kniznice.pdf \(snk.sk\)](#).

niektorých knižníc v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov, ich prehľad uvádzame v prílohe č. 3.

Tabuľka č. 6: Zoznam regionálnych knižníc, ktoré organizujú aktivity určené pre príslušníkov národnostných menšín alebo rozširujú svoj knižničný fond o knihy v jazykoch národnostných menšín podľa informácií poskytnutých ich zriaďovateľmi

Názov knižnice	Národnostná menšina
Malokarpatská knižnica v Pezinku	maďarská, rómska
Verejná knižnica Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici	česká
Knižnica Jána Kollára v Kremnici	rómska
Knižnica Mateja Hrebendu v Rimavskej Sobote	maďarská, rómska
Hontiansko-novohradská knižnica A. H. Škultétyho vo Veľkom Krtíši	maďarská, rómska
Krajská knižnica Ľudovíta Štúra vo Zvolene	česká
Novohradská knižnica v Lučenci	maďarská, rómska
Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach	maďarská, rómska
Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave	maďarská
Zemplínska knižnica Gorazda Zvonického v Michalovciach	rómska, česká
Zemplínska knižnica v Trebišove	rómska
Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, Anton Bernolák Könyvtár Érsekújvár	maďarská
Knižnica Józsefa Szinnyeiho v Komárne, Szinnyei József Könyvtár Komárom	maďarská
Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre	maďarská, česká
Tekovská knižnica v Leviciach	maďarská
Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou	rómska
Ľubovnianska knižnica	rómska, česká, rusínska
Okresná knižnica Dávida Gutgesela	rusínska, rómska
Podtatranská knižnica v Poprade	poľská
Vihorlatská knižnica v Humennom	rusínska, rómska, ukrajinská
Galantská knižnica	maďarská
Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave	maďarská
Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede	maďarská
Krajská knižnica v Žiline	poľská, česká
Liptovská knižnica Gašpara Fejérpataky - Belopotockého v Liptovskom Mikuláši	poľská, česká
Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne	poľská, česká
Zdroj: Samosprávne kraje	

Do 31. júla 2022 bol v platnosti zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel v znení neskorších predpisov podľa čoho vydávanie periodických publikácií, neperiodických publikácií a výroba rozmnoženín audiovizuálnych diel v iných jazykoch ako v štátnom jazyku nie je obmedzená pri dodržaní ustanovení uvedeného zákona a osobitných predpisov. Tento zákon bol v sledovanom období nahradený novým právnym predpisom. Ide o zákon č. 265/2022 Z. z. o vydavateľoch publikácií a o registri v oblasti médií a audiovizie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o publikáciách), ktorý nadobudol účinnosť 1. augusta 2022.

Tabuľka č. 7: Počet neperiodických publikácií vydaných v jazykoch národnostných menšín v roku 2021

jazyk národnostnej menšiny	počet titulov	počet výtlačkov
bulharský	1	20
český	119	166 127
maďarský	312	234 144
nemecký	48	20 836
poľský	26	22 600
rómsky	1	700
rusínsky	15	4 200
ruský	31	15 725
srbský	1	4 000
ukrajinský	4	700
iný	16	1 750
SPOLU:	574	470 802

Zdroj: Štatistické vykazovanie o neperiodických publikáciách za rok 2021: <https://www.snk.sk/sk/informacie-pre/kniznice-a-knihovnikov/statistika/statistika-kult-4-01-rocny-vykaz-o-neperiodických-publikáciách.html>

V jazyku národnostných menšín bolo vydaných 574 titulov (5,78 % z celoslovenských titulov). Najviac titulov vyšlo v maďarskom jazyku – 312 titulov (3,14 %), po ňom nasleduje český jazyk – 1,20 % (119 titulov), nemecký jazyk – 0,48 % (48 titulov), ruský jazyk – 0,31 % (31 titulov), poľský jazyk – 0,19 % (26 titulov), iný – 0,16 % (16 titulov), rusínsky – 0,15 % (15 titulov), ukrajinský jazyk – 0,04 % (4 tituly), bulharský jazyk – 0,01 % (1 titul), rómsky jazyk – 0,01 % (1 titul), srbský jazyk (1 titul) – 0,01 %.

3.4 Divadlá

3.4.1 Profesionálne národnostné divadlá a umelecké súbory

Divadelná činnosť národnostných menšín je zabezpečená najmä zákonom č. 387/1997 Z. z. o divadelnej činnosti v znení neskorších predpisov. Citovaný zákon ustanovuje pôsobnosť štátnych orgánov a samosprávnych orgánov v oblasti divadelnej činnosti. V SR pôsobí päť národnostných profesionálnych umeleckých telies, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov: Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove, Divadlo Romathan v Košiciach, Divadlo Thália Színház v Košiciach, Jókaiho divadlo v Komárne a Poddukelský umelecký ľudový súbor v Prešove (hudobno-tanečný umelecký súbor) a jedno národnostné profesionálne umelecké teleso, ktoré je v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR – Tanečné divadlo Ifjú Szívek. Ich činnosť sa týka primárne národnostnej kultúry.

Tanečné divadlo Ifjú Szívek

V roku 2021 uviedlo TDISZ 69 predstavení, z toho 14 online vo forme streamu na portáli <https://navstevnik.online/> a 55 prezenčne. Online sa streamovalo v obdobiach keď boli možnosti organizácie prezenčných kultúrnych podujatí pre šírenie koronavírusu Covid-19 obmedzené alebo nemožné. Online sa uviedlo 5 predstavení, z toho 1 premiéra. Tanečno-divadelné predstavenie s názvom Povinné odporúčanie sa odpremiéovalo dňa 20.10.2021 online. TDISZ sa v roku 2021 opäť zúčastnilo na Festivale Off d'Avignon vo Francúzsku, kde predstavilo tanečno-divadelnú inscenáciu Allegro Molto Barbaro vo Francúzskom jazyku. Na

scéne Theatre Golovine sa inscenácia reprízovala počas podujatia dvadsaťkrát. Počas roku 2021 pokračovala rekonštrukcia sídelnej budovy organizácie v Bratislave na Mostovej 8.

V roku 2022 uviedlo TDISZ 67 predstavení, z toho 5 vo forme streamu na portáli <https://navstevnik.online/> a 62 prezenčne. Online sa streamovalo v obdobiach keď boli možnosti organizácie prezenčných kultúrnych podujatí pre šírenie koronavírusu Covid-19 obmedzené alebo nemožné. Online sa uviedli 3 predstavenia, z toho 1 premiéra – inscenácia Adamove jablká v spolupráci s Divadelnou platformou Trepp (maďarskí študenti VŠMU v Bratislave). V roku 2022 prezentovalo TDISZ svoju činnosť väčšinou na Slovensku, uskutočnilo sa 5 predstavení v Maďarsku, 2 v Českej republike a 55 na Slovensku. Počas roku 2022 pokračovala rekonštrukcia sídelnej budovy organizácie v Bratislave na Mostovej 8. Kolaudácia a otvorenie priestorov divadla pre verejnosť sa očakáva v 1. polroku r. 2023.

Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove

V roku 2021 Divadlo Alexandra Duchnoviča (ďalej aj „DAD“) uviedlo tri premiérové predstavenia v rusínskom jazyku – *Ani mak* (4. júna 2021), *Paví kráľ* (9. júla 2021) a *12 stoličiek* (23. októbra 2021). V roku 2022 uviedlo tri premiérové predstavenia v rusínskom jazyku: *Láska k blížnemu* (25. februára 2022), *Červená kalina* (15.6.2022), *Žobrácka opera* (21. októbra 2022) a dve premiérové predstavenia v ukrajinskom jazyku: *Šesť postáv hľadá autora* (8. apríla 2022), *Na ruinách* (16. decembra 2022)

Poddukelský umelecký súbor v Prešove

V roku 2021 a 2022 Poddukelský umelecký ľudový súbor (ďalej aj „PULS“) organizoval vystúpenia v rusínskych obciach s rusínskou tematikou mimo rusínskych regiónov v rámci celého Slovenska za účelom spropagovania rusínskej kultúry. Celkový počet predstavení v roku bolo 43. Dňa 31. januára 2021 sa uskutočnil on-line koncert *Kráčali pod nami*. Jedno z najdôležitejších predstavení bolo predstavenie *Živé návraty* dňa 4. júna 2021 na Veľkej scéne Divadlo Jonáša Záborského v Prešove – premiéra k 65. výročiu založenia PULS-u.

Ďalšie významné predstavenia a iné aktivity (rok 2021):

- muzikálové predstavenia *Jesus Christ superstar* v spolupráci s Divadlom Jonáša Záborského v Prešove (7. a 8. jún 2022),
- predstavenie PULS-u na benefičnom koncerte Chyťme sa za ruky - dvanásť ročník benefičného koncertu pre mentálne postihnutých dňa 13. júna 2021 v Galante,
- predstavenie PULS-u na benefičnom koncerte Ruky spoja ruky pre zdravotne postihnutých dňa 23. júna 2021 v Kováčovej,
- predstavenie na slávnostiach svätého Jána Nepomuckého, patróna všetkých námorníkov a ľudí od vody na Domaši Dobrá na podujatí „Slovenské Navalis 2021“ dňa 26. júna 2021,
- predstavenie PULS-u Reprezentačný koncert na podujatí Festival kultúry Rusínov Slovenska dňa 28. augusta 2021 vo Svidníku,
- predstavenie PULS-u Reprezentačný koncert dňa 10. septembra 2021 v Banskej Bystrici,
- digitálna distribúcia CD *Ščedryj večur* v spolupráci s distribučnou spoločnosťou Spinaker v rámci digitálnych kanálov ako Spotify, iTunes, Youtube, Deezer a mnoho ďalších,
- spolupráca s Folklorika TV – odvysielanie predstavení *Kráčali pod nami*, *Nesmrtelný tanečník* a *Ščedryj večur*,

- spolupráca s národnostným vysielaním RTVS predovšetkým v rámci premiéry predstavenia *Živé návraty* pri príležitosti 65. výročia PULS-u.
V roku 2022:
- predstavenie *Návraty* dňa 25. februára 2022 v MsKS Trebišov počas podujatia *Fašiangy 2022*,
- dva koncerty pre Ukrajinu, ktoré boli organizované Hudobnou úniou Slovenska v Košiciach a v Prešove dňa 6. marca 2022,
- predstavenie *Návraty* dňa 10. marca 2022 v obci Šarišské Jastrabie,
- muzikálové predstavenia *Jesus Christ superstar* v spolupráci s Divadlom Jonáša Záborského v Prešove,
- predstavenie *ŽIVÉ NÁVRATY* dňa 26. marca 2022 v Kunsthalle/ Hale umenia v Košiciach na podporu Ukrajiny,
- predstavenie PULS-u Reprezentačný koncert ku Dňu učiteľov dňa 28.03.2022 vo Vranove nad Topľou,
- predstavenie PULS-u na charitatívnom podujatí „Opri sa o mňa“ pre zdravotne postihnutých dňa 30. marca 2022 v PKO Prešov.
- obnovená premiéra – *Kráčali pod nami*, 22. mája 2022 v Sabinove
- premiéra predstavenia *Rub a líce* v decembri 2022

Divadlo Thália Színház v Košiciach

V roku 2021 Divadlo Thália Színház odohralo 3 premiérové predstavenia: Pintér Béla – Darvas Benedek: *Sedliacka opera* – online premiéra, Ivan Viripajev: *Ilúzie*, Carlo Goldoni: *Grobiani*. Ďalej divadlo realizovalo 47 repríz a ostatných predstavení, 38 predstavení na území Košického samosprávneho kraja, 6 mimo územia Košického samosprávneho kraja, 3 predstavenia v zahraničí. Na predstaveniach divadla sa celkovo zúčastnilo 1454 divákov. V roku 2022 divadlo odohralo 4 premiérové predstavenia: William Shakespeare: *Sen noci svätajánskej*, Lucskay Róbert – Forgács Miklós – Czajlik József: *Otec, Matka, Chlast*, Tom Ziegler: *Grace a Gloria*, Michal Tomasy: *Neznášam ťa!*. Reprízy a ostatné predstavenia divadlo zrealizovalo v počte 96, predstavení na území Košického samosprávneho kraja odohralo 83 a mimo územia Košického samosprávneho kraja 19, v zahraničí odohralo divadlo 3 predstavenia. Účasť návštevníkov na predstaveniach divadla bola v roku 2022 výrazne vyššia, než ešte v pandemickom roku 2021. Na predstaveniach divadla sa zúčastnilo celkovo 10 738 divákov.

Divadlo Romathan

V roku 2021 odohralo Divadlo Romathan 3 premiérové predstavenia: *Dobré je keď Róm sa baví*, *Testament*, *Žabí svet*. Divadlo v roku 2021 odohralo 20 repríz a ostatných predstavení. Na území Košického samosprávneho kraja odohralo 19 predstavení a mimo územia Košického samosprávneho kraja 1. Návštevníkov sa na predstaveniach divadla zúčastnilo 970. V roku 2022 Divadlo Romathan odohralo 3 taktiež premiérové predstavenia: *Keď sa Zemegula chichúňa*, *Magická cesta Divadla Romathan*, *Črievice grófký Marice*. Repríz a ostatných predstavení bolo v roku 2022 zrealizovaných 71, na území Košického samosprávneho kraja sa divadlo odohralo 42 predstavení a mimo územia Košického samosprávneho kraja 29. V zahraničí odohralo 2 predstavenia a celkovo sa na predstaveniach divadla zúčastnilo 9078 návštevníkov.

Divadlo Jókaiho v Komárne

Jókaiho divadlo v Komárne, Komáromi Jókai Színház (ďalej aj ako „JDK“) v roku 2021 uviedlo 48 predstavení odohraných vlastným súborom: *Tichý dom* (15 predstavení), *Pochovávanie* (3), *Prah* (10), *Hamlet* (3), *Starec a jeho syn husár* (5), *Šesť postáv hľadá autora* (7), *Dedičstvo* (4), *Archa alebo potopa je pred nami* (1), z toho 2 uviedli v Maďarsku. Hostujúce súbory odohrali v JDK 18 predstavení. Jedno predstavenie uviedli online v roku 2021.

V oku 2022 hostujúce súbory odohrali v JDK 26 predstavení a umelecký súbor Jókaiho divadla v Komárne odohral 75 predstavení na domácej pôde, hostovali s 31 predstaveniami v SR a s 12 v zahraničí. Názvy predstavení: *Matiasova písťala*, *Archa alebo potopa je pred nami*, *Tichý dom*, *Strašidlá*, *Hamlet*, *Hovoriaci plásť*, *Prah*, *Burundanga*, *Dedičstvo*, *Tótovcí*, *Periféria*, *Oslavujeme 70-ku*, *Dlane naše každodenné*.

Významná je i cezhraničná spolupráca divadla s Thália Színház Budapest, József Attila Színház Budapest, Csokonai Színház Debrecen, Maďarské národné divadlo Budapest, Miskolci Nemzeti Színház, Soproni Petőfi Színház, Pécsi Nemzeti Színház, Győri Nemzeti Színház ako aj so Slovenským národným divadlom v Bratislave, Slovenským komorným divadlom v Martine, Divadlom Andreja Bagara v Nitre a Divadlom Thália v Košiciach.

3.4.2 Ostatné divadlá

Divadlá v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene (DJGT ZV) ako činoherné divadlo uvádza inscenácie založené najmä na slove a v rámci svojho repertoára kultúru menším reflektuje výberom autorov patriacich k menšinám alebo výberom tém, ktoré súvisia s rôznymi menšinami. Tieto inscenácie sú určené v rámci vzdelávania aj deťom a mládeži. V rámci svojich podujatí sa DJGT ZV tiež zameriava na témy rezonujúce v spoločnosti, pričom niektoré z nich sa dotýkajú aj menšín. Vidno to napríklad na podujatí Noc divadiel, kedy DJGT ZV v roku 2022 v rámci témy „Vojna nemá ľudskú tvár“ pripravilo celovečerný program so silným humánnym posolstvom. Jeho súčasťou bola aj talkshow *Na prahu noci* s hosťami, ktorí priniesli mrazivé impresie z Ukrajiny a slovensko-ukrajinského pohraničia. Po ročnej odmlke, pretože pre pandémiu sa v roku 2020 festival po prvýkrát v jeho histórii nekonal, sa v rámci Medzinárodného letného divadelného festivalu *Zámocké hry zvolenské* medzi hosťami opäť objavili české divadlá, ktoré prinášajú národnostným menšinám žijúcim na Slovensku kontakt s ich kultúrou. DJGT ZV v roku 2021 pripravilo predstavenie *Čepiec* ako prvú premiéru inscenácie podľa knihy Kataríny Kucbelovej, ktorej súčasťou je aj línia spolužitia s rómskou minoritou, prvkov rómskej kultúry, rómskeho folklóru aj pohľad do minulosti Rómov žijúcich v okolí obce Šumiac. Obec Šumiac, v ktorej sa dej odohráva, je označovaná ako „najzápadnejšia rusínska obec“, a tak sa témy šumiackeho folklóru, či spôsobu šitia čepcov dotýkajú čiastočne aj rusínskej kultúry.

Slovenský ľudový umelecký kolektív

Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru pri Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve v sledovanom období poskytovalo metodickú pomoc v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva pre zástupcov goralského etnika na Slovensku. V repertoári sa pravidelne uvádzali programové čísla, ktoré boli umeleckým spracovaním tradičnej ľudovej hudby, piesní a tancov príslušníkov maďarskej, rómskej a rusínskej národnostnej menšiny, ako aj goralského etnika.

Divadelný ústav Bratislava

Divadelný ústav úzko spolupracuje s profesionálnymi divadlami národnostných menšín v Slovenskej republike, pričom s niektorými z nich má vybudované nadštandardné vzťahy. V rámci činnosti svojho Centra divadelnej dokumentácie systematicky sleduje činnosť Divadla Thália Szinház v Košiciach, Jókaiho divadla v Komárne, Divadla Alexandra Duchnoviča v Prešove a Divadla Romathan v Košiciach.

V sledovanom období pokračoval zber a spracovávanie informácií o dianí v menovaných divadlách a časť venovaná ich umeleckej tvorbe bola sprístupnená v rámci projektu *Virtuálna databáza slovenského divadla* na adrese etheatre.sk. Divadelný ústav spolu s informáciami zbiera a spravuje aj dokumentačný materiál (fotografie, bulletin, inscenačné texty a. i.) súvisiaci so vznikom a prezentáciou divadelnej inscenácie divadiel.

Divadlá národnostných menšín sú neoddeliteľnou súčasťou profesionálnej divadelnej kultúry Slovenskej republiky a Divadelný ústav ich tvorbu propaguje a prezentuje nielen na svojich webových stránkach, ale aj v rámci svojich projektov: *Divadelné storočie – stopy a postoje* (Bratislava, 27. 2. 2020 – 5. 9. 2021), theatre.sk, putovná výstava k 100. výročiu vzniku slovenského profesionálneho divadla, ktorá bola sprístupnená ako sprievodný program divadelného festivalu *Dotyky a spojenia* (Martin, 30. 8. 2021 – 15. 10. 2021).

Divadlá národnostných menšín sú pravidelne predstavované i v mesačníku *kød – konkrétne o divadle*, odbornom časopise, ktorý vydáva Divadelný ústav. Tento časopis prináša tiež rozhovory s tvorcami a výkonnými umelcami pôsobiacimi v divadlách národnostných menšín.

Pandémia ochorenia COVID-19 ešte aj v roku 2021 na niekoľko mesiacov prerušila činnosť Štúdia 12, divadelného priestoru Divadelného ústavu pre novú drámu. V októbri 2021 Štúdio 12 uviedlo inscenáciu Michala Walczaka *Pieskovisko* v produkcii Divadla Alexandra Duchnoviča. Inscenácia v rusínskom jazyku bola súčasťou 17. ročníka festivalu *Nová dráma/New Drama 2021* a získala *Zvláštnu cenu poroty* za invenčné inscenačné spracovanie textu, vytvorenie podmanivej atmosféry organicky komunikujúcej s divákmi.

Z príležitosti Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu uviedla organizácia Post Bellum SK v januári 2022 ďalšiu diskusiu z cyklu *Sloboda nie je happy end!* na pôde Štúdia 12, čím sa vytvoril základ pre hlbšiu spoluprácu medzi organizáciou a Štúdiom 12. Hostkami diskusie, ktorú viedla riaditeľka organizácie Sandra Polovková, boli Madeline Vadkerty a Veronika Homolová Tóthová. Vo februári 2022 Akadémia umení v Banskej Bystrici predstavila inscenáciu Tadeusza Słobodzianka *Naša trieda (Gens una sumus)* zachycujúcu poľsko-židovské vzťahy spolužiakov jednej triedy pred, počas a po vojne. V marci 2022 Divadlo Actor z Košíc uviedlo v rámci cyklu *Aby sme nezabudli...* inscenáciu Ingmara Villqista *Helverova noc* o nástupe fašizmu v Nemecku a dopadoch diktatúry na osudy rómskej národnostnej menšiny a ľudí s mentálnym a fyzickým znevýhodnením.

3.5 Médiá

3.5.1 Televízne a rozhlasové vysielanie pre národnostné menšiny

Rozhlas a televízia Slovenska

Rozhlas a televízia Slovenska, Sekcia národnostného vysielania, pokračovala v sledovanom období v napĺňaní jednotlivých fáz Koncepcie národnostného vysielania, schválenej v roku

2020, pričom počas roka sa zmenil aj zákonný rámec v podobe zvyšovania časovej dotácie národnostného vysielania novou mediálnou legislatívou.

Právnym rámcom národnostného vysielania sú okrem všeobecne platných právnych predpisov *zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska* (ďalej len „zákon o RTVS“) a *zákon o mediálnych službách*. Zákon o RTVS predpisuje vysielateľovi zo zákona vysielanie národnostných programov, a to v § 5 ods. 1 písmená b) a g), v ktorých predpisuje pre rozhlasové vysielanie samostatnú programovú službu a pre národnostné vysielanie ako celok samostatnú organizačnú jednotku. Predpisuje ďalej vysielanie obsahovo a regionálne vyvážených programov v jazykoch národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území SR v časovom rozsahu zodpovedajúcom národnostnému a etnickému zloženiu obyvateľstva Slovenskej republiky podľa posledných výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov uskutočneného na území Slovenskej republiky.

Inštitucionálny rámec

Národnostné vysielanie je zastrešené štyrmi organizačnými zložkami, ktorými sú:

1. Rádio Patria – Redakcia maďarského vysielania;
2. Rádio Patria – Redakcia národnostného vysielania Košice (ďalej aj „NEV“);
3. Redakcia národnostného vysielania STV Bratislava;
4. Redakcia národnostného vysielania STV Košice.

Metodické usmernenie zložkám národnostného vysielania poskytuje Sekcia národnostného vysielania. RTVS poskytuje zložkám národnostného vysielania úplnú podporu, v rámci technického zabezpečenia (budova, štúdiá, vybavenie), personálnej či ekonomickej agendy, a rovnako logistiky výroby.

V sledovanom období podľa správy RTVS označili za problémové časové dotovanie programov. V analógovom terestriálnom vysielaní sa ďalej program nemá kam rozširovať a riešením hodnotnejšieho a samozrejme aj dlhšieho programu bude postupný prechod na digitálne vysielanie DAB+ na východe krajiny.

V rámci prvej fázy Konceptie národnostného vysielania sa predpokladalo aj s posilnením digitálnej prítomnosti. Ku koncu roka 2022 sa Slovenský rozhlas (SRo) vzdal strednovlnného vysielania, ale všade, kde sa stredné vlny predtým používali, je náhrada vo forme digitálneho vysielania. Program Rádia Patria je dostupný v internetovom streame, aj v podobe vlastnej aplikácie RTVS, je dostupný v sieti DVBT u všetkých prevádzkovateľov retransmisie na Slovensku, približne na dvoch tretinách zainteresovaného územia v pásme FM, a na troch pätinách zainteresovaného územia prostredníctvom siete DAB+.

V sledovanom období sa personálne zabezpečenie menilo posilnením produkcie v košickej redakcii. Posilnila sa dramaturgia rómskych programov, ktoré začínajú byť rozhlasovými unikátmi, posilnila sa hudobná dramaturgia, a pod dramaturgickým vedením Kristíny Mojžíšovej sa posilnili aj málopočetné menšiny s oveľa lepším a hodnotnejším rozhlasovým prejavom.

Rozhlasové vysielanie RTVS

V sledovanom období bolo rozhlasové vysielanie zabezpečované dvomi redakciami Sekcie národnostného vysielania. Obe redakcie pracovali v štandardnom režime, až na začiatok roka 2021, kedy kvôli pandémie ochorenia Covid 19 pracovali v režime home-office.

Maďarská redakcia vyčlenila kapacity na tvorbu webovej stránky, čím sa splnili všetky požiadavky prvej fázy Konceptie národnostného vysielania. V maďarskom vysielaní

pokračoval trend plno formátového prúdového rozhlasového vysielania s jedinou zásadnou zmenou: premiéry tzv. blokových programov (t. j. relácií, pripravených vopred a vysielaných zo záznamu) sa presunuli na popoludňajšie hodiny pracovných dní, a ich reprízy boli odvysielané v blokoch vo víkendovom programe.

Počas pracovných dní bola nasadená slotová štruktúra nasledovne:

- *Raňajky* – trojhodinový spravodajsko-publicistický prúd so šiestimi až siedmimi pôvodnými témami, v diapazóne od svetovej politiky až po regionálne a miestne udalosti. V tomto slote sa pravidelne hlásili analytici a pozorovatelia v moderovaných rozhovoroch, so samostatnými vstupmi deväť zahraničných externistov (Budapešť, Praha, Varšava, Viedeň, Berlín, Rím, Londýn, Lisabon, Tel-Aviv), a v tomto slote dostali priestor predstavitelia politických strán, exekutívy, zákonodarného zboru, VÚC a samospráv. Prirodzeným doplnkom boli regionálne správy každú celú hodinu tridsať, a bežné spravodajstvo každú celú hodinu. Každé ranné prúdové vysielanie malo povinné vstupy buď z oblasti vedy alebo kultúry.
- *Obyvateľka* – trojhodinový zábavno-kultúrny publicistický prúd, zložený z dlhších rozhovorov, návštev v štúdiu, prezentácie vrcholových podujatí v umení a kultúre, so zameraním na národnostné inštitúcie a spolky, v ktorom sa objavili aj ľahšie témy vrátane kulinárstva.
- *Popoludnie s Patriou* – popoludňajší štvorhodinový prúd, v ktorom sa objavil výber najlepších programov z predpoludňajšieho prúdu, tematické hodinové hudobné prúdy s moderovaním, niekoľkokrát s premiérováním pôvodnej domácej hudobnej tvorby. Podvečer bol prúd prerušený nahraným blokom (tematika blokov: zdravie, právo, retro, digitálny svet a veda). Tieto bloky sa následne dostali do repríz vo víkendovej štruktúre.
- *Sobotné ráno* – spoločensko-publicistický prúd, s jedným hodinovým blokom o najaktuálnejších témach, končiaci sa spoločenskou talk-show Pétera Miklósiho Na poludnie.

Popoludní sa vysielali reprízy blokov, tematické hudobné programy a tematická relácia o školstve. Pribudol regionálny blok Vtedy na východe, ktorý koncom roka dostal ďalšiu podobu vo forme Vtedy na Gemeri. Vtedy na Gemeri je umiestnený do pravidelného sobotňajšieho vysielania na rok 2023. V nedeľu bol program dopĺňaný hodinovým náboženským blokom, a zábavným klasickým rozhlasovým prúdom pod vedením Ferencsa Csengera.

V národnostno-etnickom vysielaní sa posilnili najmä spravodajské bloky: rusínske alebo ukrajinské Rádionoviny, a rómsky spravodajský formát Rómske slovo. Tento denný formát bol počas leta na Regine doplnený krátkym spravodajstvom pre utečencov z Ukrajiny, kde program vyrábala Sekcia národnostného vysielania, ale vysielaný bol v programe Rádia Regina.

Redakcia NEV v sledovanom období pripravovala magazínové formáty v siedmich jazykoch, čo v bratislavskej redakcii doplnili o srbský a chorvátsky magazín, vysielaný len na bratislavskej FM frekvencii rádia.

V sledovanom období boli z magazínových formátov najživšie a najdynamickejšie terénne reportážne programy *Zvony nad krajinou*, rovnako v rusínskej, ukrajinskej a rómskej podobe. Rozhlas spolupracoval na dňoch poľskej kultúry a na jeseň sa stal aj mediálnym partnerom Dní českej kultúry v Košiciach.

V sledovanom období košická redakcia pripravila záznamy koncertov rómskej hudby s hodnotným moderovaním, pričom program vznikol v spolupráci s FPKNM. Redakcia tiež

pripravovala umelecko-publicistické pásma, z dôvodu nedostatočných kapacít však v roku 2022 nevznikla premiéra literárno-dramatického diela ani v jednom jazyku.

Rozhlasové vysielanie v roku 2022 znamenalo 4380 hodín vysielania Redakcie maďarského vysielania na samostatnej programovej službe, 52 hodín terestriálneho vysielania na bratislavskej frekvencii, 623 hodín pôvodného vysielania Rádia Patria na frekvenciách Rádia Regina.

Celý program Rádia Patria a teda národnostného vysielania RTVS je pôvodná domáca tvorba RTVS.

Televízne vysielanie RTVS

V sledovanom období televízne redakcie Sekcie národnostného vysielania v Bratislave a Štúdia RTVS v Košiciach plnili podmienky prvej fázy Konceptie národnostného vysielania. V rámci konceptie národnostného vysielania sa zdvojnásobila časová dotácia, a teda národnostné obsahy sa vysielali v samostatnom dennom hodinovom bloku na Dvojke, s reprízami hodinových blokov na Trojke.

Počas 42 týždňov (a teda týždňov mimo letnej štruktúry a dvoch týždňov vianočnej štruktúry) sa pôvodne denne vysielal polhodinový slot národnostných programov (t. j. 105 hodín premiér). V roku 2022 to bolo 42 týždňov s denným hodinovým slotom (t. j. 210 hodín), k tomu pribudli aj špeciály rómskeho a maďarského vysielania (dokument *Gabčíkovo 30 rokov po*, časozberný dokument *Svadba v Jelke*, židovský dokument *Krok za krokom*, rómsky dokument *Nežná a Rómovia*), spolu bolo 213 hodín premiér. Pri pripočítaní reprízových časov, RTVS odvysielala 420 hodín národnostného vysielania.

V sledovanom období bol rok 2022 prvým rokom, kedy do vysielania Dvojky nezasahovali športové obsahy, a teda všetky premiérové sloty národnostného vysielania boli skutočne odvysielané a nemuseli byť nahradené iným programom. V tomto smere bola prvá fáza konceptie národnostného vysielania Sekciou národnostného vysielania splnená.

V sledovanom období sa zmenila legislatíva, ktorá novelizovala ustanovenia zákona o RTVS a predpísala minimálnu časovú dotáciu národnostného programu pre roky:

- 2022 – 240 hodín,
- 2023 – 360 hodín,
- 2024 – 500 hodín.

Po vypuknutí vojny na Ukrajine vysielala RTVS tri mesiace Správy v ukrajinskom jazyku, ktoré však nevznikali ako národnostné programy, ale ako servis pre utečencov z vojnou zasiahnutej Ukrajiny. Sekcia veľmi rýchlo zareagovala aj na samotný fakt napadnutia Ukrajiny Ruskom, a to zmenou programu národnostných magazínov v jarných mesiacoch 2022, a tým prispela aj k naplneniu požiadaviek :24 počas fázy rozbehu programovej služby.

Hodinové sloty rozdelila dramaturgia národnostných programov podľa schémy nasledovne:

- **Pondelok** – málopočetné národnosti – magazín a publicistický formát *Od prameňa*. Raz mesačne dostal priestor rómsky diskusný program *Ahoj, Romale*.
- **Utorok** – ukrajinská a rusínska národnosť v pomere jedna ku štyri magazín a publicistický formát *Od prameňa*. V tento deň bolo vysielanie doplnené o týždenný spravodajský formát *Národnostné správy*.
- **Streda** – maďarský magazín a následne maďarský publicistický blok (programy *Laboda a Na kus reči*).
- **Štvrtok** – rómsky magazín a následne rómsky publicistický program *Romano Hero*.

- **Piatok** – maďarský hodinový spoločenský magazín, raz mesačne nahradený maďarským diskusným formátom *Fórum*.

Stabilizovanie hodinového denného vysielania znamená aj prípravu na výrobu a vysielanie programov podľa novej mediálnej legislatívy, a teda na vysielanie denne aj v letných a vianočných týždňoch, čím bude Sekcia plniť už druhú, a o rok neskôr tretiu fázu Koncepcie národnostného vysielania.

V sledovanom období sa zastabilizovali externí dodávatelia obsahov pre potreby národnostných programov (je to 9 dodávateľských štábov pre maďarské vysielanie, dva štáby pre rómske vysielanie). Podobný model, teda zakontrahovanie externých dodávateľov hotových príspevkov pre potreby národnostných slotov sa bude postupne budovať aj v prípade rusínskych a ukrajinských programov. Je však dôležité podotknúť, že vstup do ďalších fáz rozširovania predpokladá vytvorenie silného jadra národnostnej výroby v redakciách v Bratislave a Košiciach a vybudovanie samostatnej dramaturgie pre rómske a následne rusínske programy.

Z dôvodu plynulej výroby programov po rozbehu vysielania :24 a následne saturovaní výrobných potrieb pre :24 vo virtuálnom štúdiu MD-1 sa štúdiová výroba maďarských programov dostala do externého prostredia. Medzitým redakcia v Bratislave dostala vlastnú premiérovú strižňu, jej nábeh a využitie tiež zakladá zefektívnenie postupov vo výrobe v ďalších fázach rozvoja programu.

Nové médiá

Koncepcia národnostného vysielania predpokladala v prvej fáze vytvorenie a rozbeh samostatného plnohodnotného webového priestoru pre národnostné obsahy – v prvej fáze v maďarskom jazyku. Táto časť Koncepcie je splnená, webová stránka je spojzdná a napĺňa charakteristiky štandardného spravodajského webu. Obsahovo v súčasnosti napĺňa webový obsah dvojica zamestnancov rozhlasovej redakcie, podporená ostatnými rozhlasovými kolegami, ktorý pre web materiály dodávajú. Vzhľadom k tomu, že denne na webovú stránku pribúda cca 15 nových obsahov, začínajúci web uverejnil vyše 5 000 obsahov v roku 2022. Tieto boli doplnené o podcasty, ktoré zatiaľ vznikali, ako prestrihané rozhovorové formáty v rozhlasovej výrobe. Z týchto nahrávok sme na web vedeli v roku 2022 umiestniť cca 240 podcastových audio-obsahov.

Druhá fáza Koncepcie predpokladá založenie podobného webu v rómskom jazyku, na čo však súčasné kapacity rómskych spolupracovníkov nestačia, táto fáza čaká na splnenie v roku 2023.

Umiestňovanie upútaviek a odkazov na rozhlasové aj televízne vysielanie na sociálnych sieťach je pravidelné, ale naďalej bez systémovej koncepcie. Redakcia maďarského vysielania umiestňuje odkazy na svoje základné programové prúdy denne. Maďarská redakcia má vlastný profil na Facebooku, na Instagrame a na Twitteri. Na dôležité publicistické programy upozorňuje aj rozhlasová redakcia v Košiciach prostredníctvom samostatného profilu na Facebooku. Podobne televízna redakcia v Košiciach upozorňuje na národnostné sloty na Facebooku, a maďarská televízna redakcia pravidelne informuje cez FB o obsahoch v magazínoch a správach. V umiestňovaní postov na sociálnych sieťach nám pomáhajú samotní dodávatelia príspevkov, umiestňovaním pôvodných postov alebo zdieľaním redakčných výstupov.

3.5.2 Rozhlasové a televízne vysielanie súkromných rádii a televízií

Régió TV

Régió TV je prvá televízia v maďarskom jazyku, ktorá má dosah na celom Slovensku. Jej základnými cieľmi je zabezpečenie vysielania pre tu žijúcu maďarskú národnostnú menšinu, pravidelné vysielanie o udalostiach zo života maďarskej národnostnej menšiny z podkarpatskej kotliny, a v neposlednom rade informovanie občanov maďarskej národnostnej menšiny v ich vlastnom jazyku o všetkých udalostiach a podujatiach, ktoré sa ich týkajú.

Vysielanie Régió TV je nepretržité, teda 24h denne. Pracovné dni sú zasadené do hodinových blokov, ktoré sa obsahovo týkajú aktualít, spravodajstva, krátkych filmov a štúdiových besied. Počas víkendov sa v Régió TV vysielajú reprízy.

Régió TV v roku 2021 odvysielalo 240 hodín, v roku 2022 rovnako 240 hodín národnostného vysielania.

Rádio Rusyn FM

Rádio Rusyn od svojho vzniku v roku 2012 začalo vyselať s jedným hodinovým blokom, ktorý sa opakoval každý deň v týždni, okrem tohto bloku boli v počiatku vysielané iba piesne. Tento stav sa postupne menil a program obohacoval. Zahraničné obohatenie nastalo v roku 2018 kedy v rádiu začali pribúdať formáty z ďalších krajín, kde žijú Rusíni. Následne začali pribúdať relácie zo srbskej Vojvodiny, poľskej Lemkoviny, ukrajinského Podkarpattia a aj relácia z USA. Vysielanie rádia je nastavené nepretržite, a teda 24 hodín 7 dní v týždni.

Rádio Rusyn sa riadi heslom „Rádio pre všetkých Rusínov sveta“ a v tomto zmysle by malo byť médiom pre všetky vekové kategórie na celom svete. Obsahovo sa zameriava na rusínsky repertoár piesní od kapiel zo Slovenska aj zahraničia, zábavné diskusné, kultúrno spoločenské a spravodajské relácie. Rádio každoročne zvyšuje pomer hovoreného slova oproti hudbe. Zakladateľom a súčasným riaditeľom rádia je Peter Štefaňák.

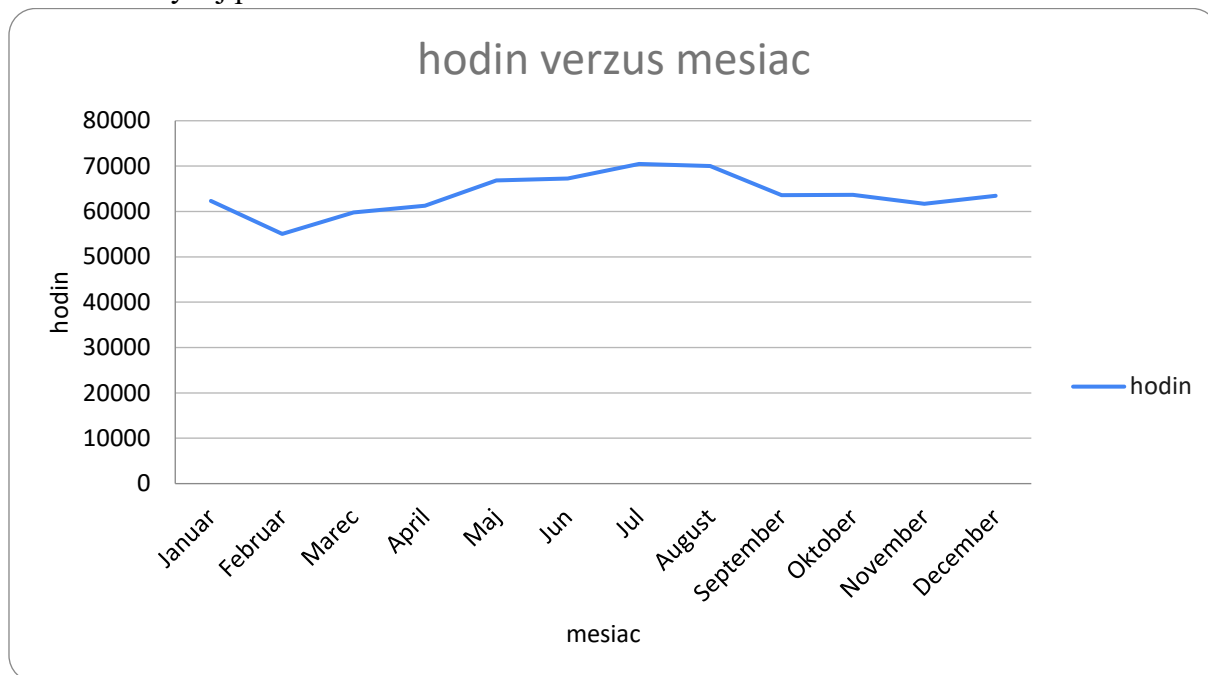
Internetový priestor v ktorom Rusyn FM pôsobí, sa javí ako ideálne miesto a rovnako aj nástroj na pritiahnutie mladých ľudí s rusínskymi koreňmi, no aj ľudí, ktorí žijú v nerusínskych regiónoch a nemajú príležitosť počuť svoj rodný jazyk. Medzi hlavné ciele Rusyn FM patrí šírenie osvetly medzi Rusínmi, a rovnako vzbudenie ich záujmu o svoju kultúru a jazyk.

Rádio sa už od svojho vzniku dostalo do atraktívnych čísel počúvanosti, ktorú si dlhodobo udržiava. Rádio v roku 2022 zaznamenalo viac ako 20% medziročný rast počtu poslucháčov, čo predstavuje, že je už 10 rok po sebe s nárastom vyšším ako 10%.

V rámci registrácie Rádía Rusyn FM je rádio registrované aj v aplikácii TapinRadio, a má aj svoje vlastné webové stránky www.rusyn.fm, pričom je možné ho počúvať zo streamu v dvoch kvalitách. Okrem iného má rádio svoje vlastné aplikácie na iOS a Androide. V roku 2020 prešli aplikácie novými nastaveniami s možnosťou prístupu k archívu. Rádio je možné počúvať aj cez aplikáciu TuneIN radio a cez káblovú televíziu ANTIK TV. V roku 2022 rádio prinášalo viac vysielania z regiónov a podujatí prostredníctvom relácií.

Na základe štatistík návštevnosti stránky je možné odhadnúť, že rádio mesačne počúva viac ako 20 000 ľudí. Rádio je počúvané z viac ako 30 krajín sveta a dennodenne prináša premiérové programy, čím ostáva v kontakte a interakcii s poslucháčom. V rádiu pracuje momentálne 18 ľudí, ktorí vykonávajú prácu redaktorov, moderátorov, administrátora sociálnych sietí, programátora, jazykových korektorov, správcu webu a technického či hudobného redaktora.

Graf č. 1: Vývoj počúvanosti rádia v roku 2022 v hodinách

Od roku 2022 môžeme hodnotiť ako negatívum aj skutočnosť nárastu cien za služby spôsobené najprv COVID-19 a neskôr vojenským konfliktom. Rovnako rok 2022 mal priniesť zmenu pomeru vo financovaní národnostných menšín odzrkadľujúci výsledky posledného sčítania obyvateľov.

3.5.3 Vydávanie periodickej tlače

Rozširovanie a prijímanie informácií v materinskom jazyku národnostných menšín alebo etnických skupín zaručuje Ústava SR v článku 34. SR sa taktiež ratifikáciou Rámcového dohovoru v článku 9 zaviazala uznať, že právo na slobodu prejavu každej osoby patriacej k národnostnej menšine zahŕňa slobodu názoru a slobodu prijímať a oznamovať informácie a myšlienky v jazyku menšiny bez zasahovania štátnych úradov a bez ohľadu na hranice a že v rámci svojho právneho poriadku zabezpečí, aby osoby patriace k národnostným menšinám neboli diskriminované v prístupe k médiám. SR sa ďalej zaviazala, že nebude robiť prekážky osobám patriacim k národnostným menšinám pri zriaďovaní a využívaní tlačových médií.

Prístup k informáciám v jazykoch národnostných menšín je v Slovenskej republike umožnený aj prostredníctvom periodickej tlače.

Tabuľka č. 8: Prehľad periodickej tlače vydávanej aspoň v jednom z jazykov národnostných menšín²²

Jazyk vydávania	Počet
slovenský/maďarský	61
slovenský/český	25
slovenský/anglický/český	36
slovenský/iný*	43
*nemecký/anglický	5

²² Podrobnejšie informácie sú dostupné na webovom sídle MK SR: <https://www.culture.gov.sk/pertlac/modul/tlac>

<i>*nemecký/anglický/český</i>	3
<i>*nemecký/anglický/český/maďarský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/ruský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/poľský</i>	2
<i>*nemecký/anglický/český/poľský/maďarský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/taliansky/poľský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/poľský/grécky/ruský/srbský/ukrajinský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/poľský/čínsky/hinduistický</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/francúzsky/taliansky/poľský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/český/francúzsky/španielsky</i>	1
<i>*nemecký/anglický/ruský/taliansky/poľský</i>	1
<i>*nemecký/anglický/ruský</i>	2
<i>*nemecký/anglický/ruský/ukrajinský/poľský/maďarský/čínsky/francúzsky</i>	1
<i>*nemecký/anglický/francúzsky</i>	1
<i>*nemecký/anglický/ruský/francúzsky</i>	2
<i>*anglický/český/ruský</i>	2
<i>*anglický/český/poľský/maďarský</i>	1
<i>*anglický/český/poľský/ruský</i>	1
<i>*anglický/poľský/taliansky</i>	1
<i>*anglický/maďarský</i>	1
<i>*anglický/český/ruský/macedónsky/poľský/srbo-chorvátsky/slovinský/francúzsky</i>	1
<i>*rusínsky</i>	3
<i>*rusínsky/český</i>	1
<i>*rusínsky/ukrajinský/ruský</i>	1
<i>*bulharský</i>	1
<i>*rómsky</i>	1
maďarský	37
poľský	1
rusínsky	3
ukrajinský	3
český jazyk	6
nemecký jazyk	2
ruský	1
anglický/nemecký	1
chorvátsky	1

Intenzitu dôležitosti prostriedkov slúžiacich na šírenie informácií naberajú webové spravodajské portály, v prvej polovici roku 2022 vzniklo nové online médium v maďarskom jazyku Napunk.sk. Všetky denníky vrátane jediného printového denníka v SR vydávaného v jazyku národnostnej menšiny (Új Szó) majú webové portály, ktorých obsah každodenne prináša nové správy, čoraz častejšie aj vo forme podcastov. Medzi spravodajské portály, ktorých obsah

nevychádza v tlačenej podobe, patria ma7.sk, parameter.sk, bumm.sk, felvidek.ma, hirek.sk, korkep.sk, a iné v maďarskom jazyku, romana.tv – webový portál v slovenskom jazyku pri Televízii Romana zameraný na spravodajstvo zo sveta Rómov, podobne zameraný gipsytv.eu fungujúci pri Gipsy Television v slovenskom jazyku, alebo webový portál rádia rusyn.fm vychádzajúci v rusínskom jazyku. V zmysle zákona o publikáciách, účinného od 1. augusta, 2022 vedie MK SR evidenciu periodických publikácií, ktorými sa okrem doposiaľ evidovanej periodickej tlače rozumejú aj elektronická periodická publikácia a spravodajský webový portál.

3.6 Múzeá kultúr a národnostných menšín

3.6.1 Múzeá s celoštátnou pôsobnosťou

V oblasti ochrany kultúry národnostných menšín a etnických skupín, ktorá predstavuje hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo národností žijúcich na Slovensku, zohrávajú dôležitú úlohu múzeá. Zaoberajú sa systematickou vedecko-výskumnou, dokumentačnou, zbierkotvornou a prezentačnou činnosťou.

Súčasťou Slovenského národného múzea je 7 múzeí národnostných a etnických menšín ako samostatné špecializované organizačné zložky:

- Múzeum židovskej kultúry (v Bratislave);
- Múzeum kultúry karpatských Nemcov (v Bratislave);
- Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku (v Bratislave);
- Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku (v Bratislave);
- Múzeum ukrajinskej kultúry (vo Svidníku);
- Múzeum rusínskej kultúry (v Prešove);
- Múzeum kultúry Rómov na Slovensku (súčasť Slovenského národného múzea v Martine);
- Múzeum kultúry Čechov na Slovensku (súčasť Slovenského národného múzea v Martine).

Podrobný prehľad aktivít múzeí národnostných menšín a etnických skupín (akvizičná činnosť, vedecko-výskumná činnosť, stále expozície, dočasné výstavy, edičná činnosť, kultúrno-vzdelávacia činnosť a návštevnosť) poskytujú výročné správy týchto múzeí.

Múzeum židovskej kultúry

Začiatok formovania múzea židovskej kultúry siaha do roku 1994. Vznikalo na pôde Historického múzea SNM, následne sa stalo samostatným špecializovaným múzeom SNM s celoštátnou pôsobnosťou. Hlavná činnosť múzea je prezentácia duchovnej a hmotnej židovskej kultúry, a dokumentácia Holokaustu na Slovensku. Snahou múzea je rovnako zachránenie pred zničením, zabudnutím, alebo vývozom do zahraničia trojrozmerných judaík alebo dokumentov.

V sledovanom období bolo Múzeum židovskej kultúry v Bratislave opäť spoluorganizátorom pietnej spomienky na prvý transport židovských dievčat a mladých žien, ktorá sa každoročne uskutočňuje v Poprade. V roku 2021 sa pri tejto príležitosti pripomínalo aj 80. výročie prijatia *Židovského kódexu*. Pietna spomienka sa symbolicky uskutočnila aj v bývalom koncentračnom tábore v Seredi, ktorý je súčasťou Múzea holokaustu.

Múzeum sa každoročne zapája aj do osláv Európskeho dňa židovskej kultúry s rôznorodým programom pre návštevníkov. Od roku 2021 sa aktívne podieľa na *Festivale židovskej kultúry* v Novom Meste nad Váhom.

V sledovanom období pokračovalo múzeum v uplatňovaní nového konceptu vzdelávacieho programu, ktorým sú komentované vychádzky ulicami bratislavského Starého Mesta, počas ktorých sa účastníci oboznamujú *in situ* s tvorbou architektov židovského pôvodu.

Neformálne vzdelávanie sa v Múzeu židovskej kultúry v Bratislave realizovalo predovšetkým prostredníctvom lektorátov a rôznych vzdelávacích programov. Lektori a múzejní pedagógovia sa zameriavali predovšetkým na prezentáciu histórie, zvykov, sviatkov a tradícií židovských ortodoxných komunít na Slovensku, ako aj v celoeurópskom kontexte. Snahou bolo odtabuizovať tému židovstva a priblížiť ju širokej verejnosti s cieľom budovania rešpektu. Podobne tomu bolo aj v expozícii v prešovskej synagóge, ktorá prezentuje tzv. *Bárkányiovu zbierku judaík*.

V sledovanom období múzeum privítalo takmer 100 hráčov mládežníckej akadémie Slovanu Bratislava spolu s ich trénermi a funkcionármi klubu. Projekt vznikol v rámci snahy poskytnúť viac vedomostí o menšinách, čím sa múzeum snaží prispievať k prevencii xenofóbie, rasizmu a antisemitských postojov. Hráči absolvovali prehliadku stálej expozície múzea a výstavy venovanej legende Slovanu, známemu futbalistovi Leopoldovi „Jimovi“ Šťastnému.

Na jeseň 2022 múzeum uzavrelo spoluprácu s Múzeom mesta Bratislavy na projekte *Weinwurm – Krása funkcionalistických víl*, v ktorom sa účastníkom prezentuje tvorba jedného z najvýznamnejších architektov moderny na Slovensku židovského pôvodu Fridricha Weinwurma.

V novembri 2022 múzeum participovalo na kurátorskom vzdelávacom programe *CEP* (Curatorial Education Program), ktorý je iniciatívou Asociácie európskych židovských múzeí (AEJM) a Židovského múzea v Mníchove.

Tabuľka č. 9: Vedecko výskumná činnosť SNM – Múzea židovskej kultúry v roku 2021

Úloha	Trvanie	Odbor
<i>Kóšer – známy vs. neznámy</i>	2020 – 2021	história
<i>Superženy</i>	2020 – trvá	história
<i>História Zsigrayovej kúrie</i>	2020 – trvá	história
<i>Rudolf Fraštacký</i>	2020 – trvá	história
<i>Holokaust – orálna história</i>	2019 – trvá	etnografia
<i>Genocída Rómov počas druhej svetovej vojny</i>	2019 – trvá	história
<i>Velitelia a dozorcovia HG v Pracovnom tábore pre Židov v Seredi</i>	2019 – trvá	história
<i>Seredské svedectvá</i>	2019 – trvá	etnografia
<i>Holokaust na južnom Slovensku</i>	2019 – trvá	história
<i>Mapovanie genocídy Rómov v Maďarsku a na južnom Slovensku</i>	2020 – trvá	história
<i>Antisemitizmus inšpiroval mnohé konšpirácie</i>	2021	história
<i>Prenasledovanie Rómov v období slovenského štátu</i>	2021	história
<i>Židovskí športovci</i>	priebežne	história
<i>Recommendations for teaching guidelines about the persecution and genocide of the Roma and Sinti during the Nazi era</i>	2021 – trvá	história
<i>The Testimonies from Sered'</i>	2020 – 2021	história
<i>Archival Materials and Their Use in the Educational Programmes of the Sered' Holocaust Museum</i>	2020 – 2021	história
<i>Židovskí podnikatelia v meste Nitra</i>	2021	história

<i>Separated from the Society. The Jewish Ghettos in Europe and Hungary</i>	2021	história
<i>From Memory of Places to the Pedagogy of Remembrance</i>	2021	história

Múzeum holokaustu v Seredi

Múzeum holokaustu v Seredi je súčasťou Múzea židovskej kultúry, vzniklo v priestoroch bývalého pracovného a koncentračného tábora, preto je stelesnením tragického obdobia riešenia židovskej otázky na Slovensku počas druhej svetovej vojny. Hlavným zámerom múzea je priblíženie života Židov zo Slovenska, so zreteľom na obdobie holokaustu.

V sledovanom období organizovalo múzeum výchovno-vzdelávacie podujatia zamerané na oboznamovanie pedagógov, žiakov, študentov a širokej verejnosti o dopade holokaustu na život Židov, Rómov a marginalizovaných skupín obyvateľstva na Slovensku a v Európe. Hlavným cieľom vzdelávacích programov v celom múzeu bolo predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.

V súvislosti s pandémiou COVID-19 sa v sledovanom období kládol väčší dôraz na prezentáciu múzea v online priestore. Múzeum holokaustu v Seredi poskytlo 239 online vzdelávacích programov pre 4197 študentov.

Medzi formy neformálneho vzdelávania týkajúce sa predmetnej témy sa v rokoch 2021 a 2022 zaradili aj výstavné projekty a dočasné výstavy:

- *Prenasledovanie Rómov počas holokaustu,*
- *Prenasledovanie Rómov v období slovenského štátu,*
- *Kyra Munk Matuščíková – Stratený raj,*
- *Futbal pod hákovým krížom – Príbeh Leopolda „Jima“ Šťastného,*
- *Kóšer – známy vs. neznámy,*
- *Ženy – príbehy žien, ktoré ovplyvnili svet.*

V sledovanom období začalo múzeum spolupracovať s Galériou Nedbalka, vďaka čomu sa účastníci oboznámili s tvorbou a osudmi židovských umelcov zastúpených v zbierkach oboch inštitúcií. Úspešným projektom bola aj séria kvízov, ktoré atraktívnym spôsobom priblížili židovskú kultúru širokej verejnosti.

V novembri 2022 múzeum participovalo na kurátorskom vzdelávacom programe *CEP* (Curatorial Education Program), ktorý je iniciatívou Asociácie európskych židovských múzeí (AEJM) a Židovského múzea v Mníchove.

V decembri 2021 prešla pod správu Múzea holokaustu v Seredi expozícia *Tragédia slovenských židov* v Štátnom múzeu Auschwitz-Birkenau.

Múzeum kultúry karpatských Nemcov

Múzeum kultúry karpatských Nemcov vzniklo v roku 1997 a svoje expozitúry má v Nitrianskom Pravne a Handlovej. Hlavná činnosť múzea je orientovaná na zhromažďovanie, ochranu, odborné spracovanie a prezentáciu dokladov hmotnej a duchovnej kultúry karpatských Nemcov, ako aj na ich objektívne pracovanie dejín a kultúry. Súčasťou múzea je aj dokumentačné a informačné centrum, ktoré sa špecializuje na problematiku dejín a kultúry karpatských Nemcov.

Múzeum kultúry karpatských Nemcov v Bratislave v sledovanom období úzko spolupracovalo s Karpatskonemeckým spolkom a Karpatskonemeckým kultúrnym združením.

Spolupráca bola realizovaná najmä v siedmich Domoch stretávania Karpatskonemeckého spolku, v rámci programu *Sviatku kultúry a vzájomnosti* v Kežmarku, najvýznamnejšieho podujatia karpatských Nemcov na Slovensku, výstavou o nemeckých periodikách na Slovenku a spoluorganizovaním vzdelávacích seminárov.

Výraznou podporou bol mesačník karpatských Nemcov *Karpatenblatt*, na príprave ktorého sa významnou mierou podieľali aj pracovníci múzea. Múzeum pre zlepšovanie podmienok rozvoja kultúry nemeckej menšiny v regiónoch jej života organizovalo dni otvorených dverí v expozíciách múzea, *Noc múzeí a galérií* a prednášky lektorov z Nemecka. Žiakom a študentom, ktorí múzeum, vrátane jeho expozícií v Nitrianskom Pravne a Handlovej, navštívili, boli pripravené či už lektorské výklady alebo vzdelávacie aktivity. Zamestnanci taktiež realizovali niekoľko odborných prednášok mimo sídla múzea.

Súčasťou múzea je aj dokumentačné a digitalizačné centrum. Základ tvorí knižnica, ktorá zahŕňa periodickú a neperiodickú literatúru a tlač vydanú na Slovensku a v zahraničí. Múzeum je v tejto oblasti najkompletnejšie vybavenou inštitúciou na Slovensku. Knižnicu v sledovanom období využívali študenti a odborní pracovníci zo Slovenska aj zahraničia.

V roku 2021 múzeum obnovilo svoju expozíciu v Bratislave v trojjazyčnej podobe. Pracovníci múzea v roku 2022 odborne a dodaním textov podporili realizáciu Domu malokarpatských nemeckých drevorubačov na Zochovej chate pri Modre. Na pôde múzea bola vydaná brožúra v nemeckom a slovenskom jazyku zameraná na potlačanie všetkých foriem rasizmu.

Tabuľka č. 10: Vedecko-výskumná činnosť SNM – Múzea kultúry karpatských Nemcov v roku 2021

Úloha	Trvanie	Odbor
<i>Karpatskí Nemci v dejinách a kultúre Slovenska</i>	2021 – 2022	história
<i>Politický život karpatských Nemcov</i>	2021 – 2022	história

Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku

Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku sa zameriava na dejiny a kultúru Maďarov na Slovensku. Jeho činnosť je najmä cieľavedomé získavanie, ochraňovanie, vedecké a odborné spracovávanie a sprístupňovanie múzejných zbierok a fondov dokladajúcich dejiny a vývoj hmotnej a duchovnej kultúry Maďarov na Slovensku. Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku je špecializované múzeum SNM s celoštátnou pôsobnosťou a sídli v priestoroch obnovej Brämerovej kúrie na Žižkovej ulici v Bratislave, vysunuté expozície má múzeum v Kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej a v Pamätnom dome Kálmána Mikszátha v Sklabinej.

Múzeum v sledovanom období poskytovalo metodicko-odbornú pomoc vo forme konzultácii pre správcov miestnych zbierok na území južného Slovenska. V záujme skvalitnenia odbornej metodickej činnosti múzeum pokračovalo v spolupráci s Muzeologickou spoločnosťou na Matúšovej zemi, ktorá zastrešuje regionálne a mestské múzeá a výstavné miesta na južnom Slovensku.

Múzeum v sledovanom období úzko spolupracovalo s Občianskym združením Tradície a hodnoty, ktoré múzeu pomáha s koncepčnou a prezentačnou činnosťou a poskytovalo odbornú-metodickú pomoc Občianskemu združeniu Grendel Lajos na projektoch súvisiacich s osobnosťou a pozostalosťou spisovateľa Lajosa Grendela a Čítárňou Lajosa Grendela v priestoroch múzea.

V rámci obmedzených možností súvisiacich s opatreniami na zabránenie šírenia vírusu COVID-19 múzeum v spolupráci s inými kultúrnymi inštitúciami pripravilo podujatie *Noc múzeí a galérií*, v rámci ktorého bola v Košiciach spomienková slávnosť pri príležitosti výročia narodenia Sándora Máraia.

Aj v roku 2021 múzeum pri príležitosti úmrtia Imre Madácha usporiadalo podujatie *Literárne dni Imre Madácha* v Dolnej Strehovej, kde boli prvýkrát prezentované výskumy o spisovateľovej manželke Alžbete Fráterovej vo forme prednášky a dokumentárneho filmu *Márai - Madách*, ktorý sa zaoberal rodinnými vzťahmi spisovateľov. V rámci podujatia bolo v historickom parku kaštieľa vysadených 7 stromov.

V spolupráci s inštitúciou Magyaršág Háza sa v sledovanom období v Budapešti uskutočnila filmová prezentácia výstavy *Vymenené domovy*, ktorá bola v rámci pamätného dňa Maďarov vyst'ahovaných z Československa medzi rokmi 1947 – 1949 odvysielaná v Budapešti.

V sledovanom období sa v opravených priestoroch Pamätného domu Kálmána Mikszátha v Sklabinej konala vernisáž novej expozície s názvom *Pod dáždnikom svätého Petra*, ktorej predchádzal rozsiahly výskum. Tvorcovia zahrnuli do novej koncepcie expozície aj 7 ďalších autentických miest v obci, ktoré sú súčasťou deja Mikszáthových poviedok v zbierke *Dobří Polovci*.

V spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku bola realizovaná *XIII. Celoštátna súťaž výtvarných umení Károlyha Harmosa*. Z ocenených detských prác vznikla výstava v Brämerovej kúrii v Bratislave. V Brämerovej kúrii bola tiež reinštalovaná a sprístupnená verejnosti výstava Podunajského múzea o živote a diele reformátora viedenskej operety Franza Lehára.

Vlastná putovná výstava s názvom *VOX HUMANA*, ktorá bola pripravená pri príležitosti 50. výročia úmrtia spisovateľa Zoltána Fábryho bola od 28. mája 2021 sprístupnená návštevníkom v Podunajskom múzeu v Komárne. Z dôvodu historickej dôležitosti udalostí v rokoch 1945 – 1948 sa výstava *Vymenené domovy* z roku 2016 stala súčasťou historickej časti expozície *Tradície a hodnoty – Maďari na Slovensku*. V októbri bola otvorená výstava súčasného maliara Attilu Duncsáka, ktorá bola prístupná verejnosti do marca 2022.

V roku 2022 pracovníci múzea pokračovali v spracovávaní vedecko-výskumných úloh s odborníkmi z Maďarska a podieľali sa na príprave a tvorbe kultúrno-vzdelávacích programov. Múzeum pokračovalo v úzkej spolupráci s Občianskym združením Tradície a hodnoty, ako aj ďalšími inštitúciami v Slovenskej republike a zahraničí, vďaka čomu bolo možné zabezpečiť finančné prostriedky na vydanie katalógu k expozícii *DáždNIK svätého Petra* v Sklabinej a zborníkov pri príležitosti 175. výročia narodenia Kálmána Mikszátha a výstavy *Manon storočia*. Z príležitosti výročia založenia múzea bol vo výstavnej sieni pripravený výber z plagátov podujatí a výstav uskutočnených za 20 rokov fungovania múzea.

Múzeum sa stalo členom Národnej asociácie maďarských vidieckych múzeí a s jej pomocou získalo finančnú podporu na výstavu *...zložil som báseň...* a konferenciu v rámci podujatí *Madách 200*, ktoré budú v roku 2023 realizované pri príležitosti 200. výročia narodenia Imre Madácha.

V rámci spolupráce s inštitúciou Magyaršág Háza v Budapešti múzeum pripravilo prezentáciu výstavy *Vymenené domovy* vo forme komornej putovnej výstavy, ktorá bola 12. apríla 2022 v rámci pamätného dňa Maďarov vyst'ahovaných z Československa medzi rokmi 1947 – 1949 otvorená v Národnom divadle tanca v Budapešti.

V rámci série podujatí *Viac ako sused – Týždeň maďarskej kultúry v Bratislave* sa v spolupráci s Maďarským kultúrnym centrom Lisztovho inštitútu v Bratislave uskutočnila

vernisáž výstavy *Manon storočia* venovaná Erzsébet Házy, ktorá bola v 60. a 70. rokoch 20. storočia hviezdou operných javísk po celom svete. V rámci podujatia *Salón múzea* sa uskutočnila prednáška a premietanie filmu o Erzsébet Házy.

V spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku bola realizovaná *XIV. Celoštátna súťaž výtvarných umení Károlya Harmosa*. Z ocenených detských prác vznikla výstava v Brämerovej kúrii.

Pracovníci múzea sa aj v jeho pobočkách v Pamätnom dome Kalmána Mikszátha v Sklabinej, v Kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej a v Pamätnej izbe Sándora Máraia v Košiciach intenzívne venovali múzejnej pedagogike pre deti, mládež a seniorov. Vo všetkých pobočkách sú vybudované samostatné účelové priestory, ktoré sú špeciálne vybavené zariadeniami a hračkami určenými pre múzejno-pedagogické aktivity. V Pamätnom dome Kalmána Mikszátha v Sklabinej a v Kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej sa každý rok organizujú aktivity spojené s kalendárnymi a náboženskými sviatkami a ľudovými tradíciami.

Tabuľka č. 11: Vedecko-výskumná činnosť SNM – Múzea kultúry Maďarov na Slovensku v roku 2021

Úloha	Trvanie	Odbor
<i>Mikszáth a jeho rodná zem</i>	2020 – 2021	spoločenské vedy
<i>Pamäte Loly – manželky S. Máraia</i>	2019 – 2021	história
<i>Ja + Ty = My – výskum národnostných menšín v SR</i>	2020 – 2021	spoločenské vedy
<i>Príbuzenské vzťahy I. Madácha a S. Máraia</i>	2020 – 2021	spoločenské vedy

Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku

Hlavnou myšlienkou múzea kultúry Chorvátov je dokumentačné, vedeckovýskumné a metodické spracovanie dejín a kultúry Chorvátov na Slovensku od ich príchodu na územie dnešného Slovenska až po súčasnosť. Múzeum rovnako zhromažďuje, odborne spracováva, prezentuje a v neposlednom rade ochraňuje hmotné doklady súvisiace s jeho profiláciou.

Medzi jeho stále expozície patria:

Štyritisíc rokov osídlenia Devínskej Novej Vsi – expozícia dokumentuje 4000 rokov osídlenia na území dnešnej Devínskej Novej Vsi artefaktmi z obdobia mladšej a neskorej doby kamennej, bronzovej, staršej i mladšej doby železnej, doby rímskej a sťahovania národov, doby slovanskej, obdobie Veľkej Moravy. Ďalšie poznanie a udalosti obce dokumentuje chronologicky usporiadanými listinami od prvej písomnej zmienky o DNV v roku 1451, až po portálne a daňové súpisy.

Dejiny a kultúra Chorvátov na Slovensku – expozícia je zameraná najmä na prezentáciu hmotného a kultúrneho dedičstva chorvátskej menšiny na Slovensku. Expozícia ponúka pohľad na chorvátske osídlenie, etnické vedomie a jazyk, ľudové stavitelstvo a bývanie, odevnú a textilnú kultúru, ľudové umenie a rodinné zvykoslovie.

Chorváti na Slovensku – táto výstava je prezentáciou Chorvátskeho kultúrneho zväzu na Slovensku. Predstavuje prácu chorvátskych kultúrnych spolkov a pôsobenie folklórnych súborov, ktorých hlavným cieľom je zachovanie zdiwej chorvátskej kultúry - kultúrneho dedičstva.

Múzeum ukrajinskej kultúry

Múzeum ukrajinskej kultúry celoštátno pôsobí v oblasti výskumu dokumentácie a kultúrne výchovného využitia pamiatok materiálnej a duchovnej kultúry ukrajinskej menšiny. Organizuje a realizuje rôzne vedeckovýskumné úlohy, konferencie a ďalšie podujatia. Múzeum

spolupracuje na riešení syntetizujúcich prác a mnohých medzinárodných projektov. Venuje sa dokumentácii základných etáp kultúrno-historického a sociálno-ekonomického vývoja Ukrajincov na Slovensku.

V sledovanom období múzeum spolupracovalo s Podduklianským osvetovým strediskom a poskytovalo metodickú pomoc predstaviteľom folklórnych súborov z blízkeho okolia v oblasti hudobného i slovesného folklóru.

K najvýraznejším podujatiam smerujúcim k odbúravaní predsudkov a stereotypov v oblasti života a kultúry národnostných menšín a etnických skupín a podpore procesu sociálnej inklúzie v roku 2021 sa zaradili *Deň ľudových tradícií* a 26. ročník medzinárodnej súťaže vo varení pirohov organizovaný pri príležitosti *Dní európskeho kultúrneho dedičstva*. Z príležitosti *Roku D. Millyho* boli v múzeu realizované výstavy *Poetika farieb rodného kraja*, *Život pod Minčolom* a *Farebná paleta*, ako aj beseda s osobnosťami výtvarného umenia Andrejom Smolákom a Františkom Horniakom. Širokej verejnosti boli ponúknuté podujatia *Noc múzeí a galérií*, *Koncert v záhrade* a *Koncert ukrajinskej piesne* či tradičný turistický pochod *Chodničkami Alexandra Duchnoviča*. V roku 2021 múzeum tiež realizovalo:

- etnografický program s komentovanou kurátorskou prehliadkou vrátane vzdelávacieho programu *Chlieb náš každodenný*,
- výstavu kraslíc z múzejných fondov,
- etnografickú výstavu *Zem živiteľka*,
- výstavu fotografií *Vidiecka krajina medzi kultúrou a turizmom*,
- regionálnu prehliadku ľudových piesní *Makovická struna*,
- videoprezentáciu *Jej veličenstvo kraslica*,
- videoprezentáciu *Ide svad'ba zhory, nakryvajte stoly...*,
- vzdelávací program *Modrotlač*.

V roku 2022 boli v priestoroch múzea inštalované výstavy etnografického charakteru *Páni majstri* a *Svadba jej pristane*. Záujem školskej mládeže vzbudili vzdelávacie programy *Páni majstri*, *Chlieb náš každodenný*, *Modrotlač* a *Ikonopisecká dielňa*. Otvorenie letnej sezóny v múzeu v prírode sprevádzali kultúrne programy súvisiace s kalendárnym zvykoslovím a krátky liturgický program v drevenom chráme spojený s posvätením zreštaurovaného ikonostasu.

Z dôvodu vojnového stavu na Ukrajine a zvýšeného počtu odídencom a utečencov z Ukrajiny múzeum organizovalo bezplatné kurzy slovenského jazyka i viaceré kultúrne podujatia ako napr. *Marcovou cestičkou k Tarasovi* s cieľom oboznámenia sa s literatúrou na Slovensku a pre menších vzdelávacie podujatie *Kniha, knižka, knižočka*. Výrazného mediálneho záujmu i podpore širokej verejnosti sa dostalo podujatiu *Vyšívané objatie* pri príležitosti ukrajinského dňa vyšívачky. V areáli Národopisnej expozície v prírode sa konal *Ďakovný koncert – Ukrajinci Slovákom*, na ktorom vystúpili umelecké kolektívy Zakarpatskej oblasti.

Tabuľka č. 12: Vedecko-výskumná činnosť SNM – Múzea ukrajinskej kultúry v roku 2021

Úloha	Trvanie	Odbor
<i>Stratené skvosty lemkovskej architektúry</i>	2021	etnografia
<i>Ivan Kulec, predstaviteľ ukrajinskej avantgardy v Československu</i>	2020 – 2022	dejiny umenia

Múzeum rusínskej kultúry

Múzeum rusínskej kultúry sa zameriava na prieskum, vedecký výskum, zhromažďovanie, ochraňovanie, profesionálne spracovanie, verejné sprístupnenie a zhodnotenie dôkazov o hmotnej a duchovnej existencii a aktivitách rusínskeho obyvateľstva. Zameriava sa na múzejnú dokumentáciu vývoja vedy, kultúry, umenia a techniky na území Slovenska, ako aj na fakty o rusínskom obyvateľstve žijúcom v zahraničí (vyst'ahovalectvo v minulosti a súčasnosti), čo znamená, že sa formuje ako jedno z medzinárodných konzultačných centier v priestore kompaktno osídlenom Rusínmi.

Múzeum v roku 2021 realizovalo online výstavu mladých rusínskych tvorcov *Škice*, výstavu diel Miroslava Žolobaniča *Homo Desiderans*, online podujatie *Noc múzeí a galérií*, výstavu *Dubayovci – Anna a jej deti*, besedu s karikaturistom Fedorom Vicom, tvorivú dielňu *Vyšívany chodník*, koncert hudobnej skupiny *RuSnacks*, vernisáž výstavy Zuzany Osavčukovej *Cesta k cieľu*, výstavu Ľuboslava Krajňáka *Na konci rána*, fotografickú výstavu Daniely Kapráľovej *Zuzanka*, slávnostné otvorenie výstavnej siene Michala Dubaya, medailón doc. PhDr. Vasiľa Jabura, CSc., jedného z kodifikátorov rusínskeho jazyka.

V roku 2022 múzeum realizovalo podujatia ako novoročný koncert Anny Servickej a LH Dribna, derniéra výstavy *Zuzanka* a krst knihy *Zuzankine múdrosti*, výstava *Lemkovia*, tvorivá dielňa pre matky s deťmi z Ukrajiny *Namaľuj si kraslicu*, *Noc múzeí a galérií*, výstava *Rusíni v zbierke obrazov Petra Mikulu*, beseda k 160. výročiu vzniku Spolku sv. Jána Krstiteľa *Verní tradíciám*, spomienkový večer *Michal Čabala – chýba nám už 20 rokov*, stála výstava *Z dejín Rusínov*, výstava Borisa Sirku *Desať rokov*, putovná výstava ilustrácií k Andersenovým rozprávkam, koncert spievanej rusínskej poézie Vladislava Sivého, vianočný koncert speváčky Dominiky Novotnej.

Múzeum kultúry Rómov na Slovensku

Múzeum kultúry Rómov na Slovensku je špecializovanou zložkou SNM v Martine s celoslovenskou pôsobnosťou. Od roku 2004 je dokumentačným a vedecko-výskumným múzejným pracoviskom, ktoré v rámci profilácie múzea kladie dôraz na metodicko-odbornú, kultúrno-výchovnú a akvizičnú činnosť. Prezентuje rómsku kultúru a informuje o jej špecifikách. V súčasnosti sídli v areáli múzea v prírode v Múzeu slovenskej dediny v Jahodníckych hájoch.

Múzeum kultúry Rómov na Slovensku v roku 2021 pripravilo výstavu *Rómovia a 2. svetová vojna*, komentované prehliadky v rámci podujatia *Noc múzeí a galérií*. V roku 2022 pripravilo múzeum výstavu výberu z tvorby Šarloty Bottovej *Zrkadlo duše*, podujatie z príležitosti *Svetového dňa Rómov* v Múzeu slovenskej dediny, podujatie *Te prindžaras amen*, prednášku *Kulinárna kultúra Rómov* v spolupráci s komunitným centrom Bambusky.

Tabuľka č. 13: Vedecko-výskumná činnosť SNM – Múzea kultúry Rómov na Slovensku v roku 2021

Úloha	Trvanie	Odbor
<i>Procesy zmien v spôsobe stravovania vybraných skupín Rómov v 2. polovici 20. st.</i>	2019 – 2021	etnografia

Múzeum kultúry Čechov na Slovensku

Múzeum kultúry Čechov na Slovensku sa zameriava na priblíženie osobitého životného prostredia a diela manželov PhDr. Anny Horákovovej-Gašparíkovej, správkyne osobného archívu T. G. Masaryka, a akademika Jiřího Horáka, významných osobností dokumentujúcich tradície

vzťahu Čechov a Slovákov. Múzeum systematicky mapuje život a dielo významných českých osobností vo vzťahu k Slovensku, ako aj spôsobu života českej menšiny na Slovensku. Múzeum kultúry Čechov na Slovensku je najmladšou expozíciou SNM v Martine.

Múzeum usporiadalo v roku 2021 v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy II.* venovaný Karlovi Plickovi, v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy II.* venovaný Jaroslavovi Vodrážkovi, v spolupráci s Českým spolkom v Košiciach a Českým spolkom v Martine koncert *Pocť české hudby* v Turčianskej galérii.

V roku 2022 usporiadalo múzeum prevzatú výstavu *T. G. Masaryk na sieti*, v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy II.* venovaný Bohušovi Šippichovi, besedu s Pavlom Kosatíkom o knihe *Slovenské století, Noc múzeí a galérií*, komentovanú prehliadku výstavy *T. G. Masaryk na sieti*, v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy III.* venovaný Františkovi a Ive Šmakalovcom, v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy III.* venovaný Vítovi Hejnému, v spolupráci s občianskym združením Pivnica koncert v rámci projektu *Odkazy III.* venovaný Alici Masarykovej, 5. koncert k výročiu vzniku Československej republiky v Turčianskej galérii, prezentáciu publikácie *Alica Masaryková: Dětství a mládí*, koncert v rámci projektu *Odkazy III.* venovaný Janovi Kadavému, slávnostné sprístupnenie výstavy *Tváre české krajanské komunity* a vianočný koncert *Jan Jakub Ryba: Česká mše půlnoční*.

Tabuľka č. 14: Porovnanie tržieb zo vstupného za roky 2021 – 2022

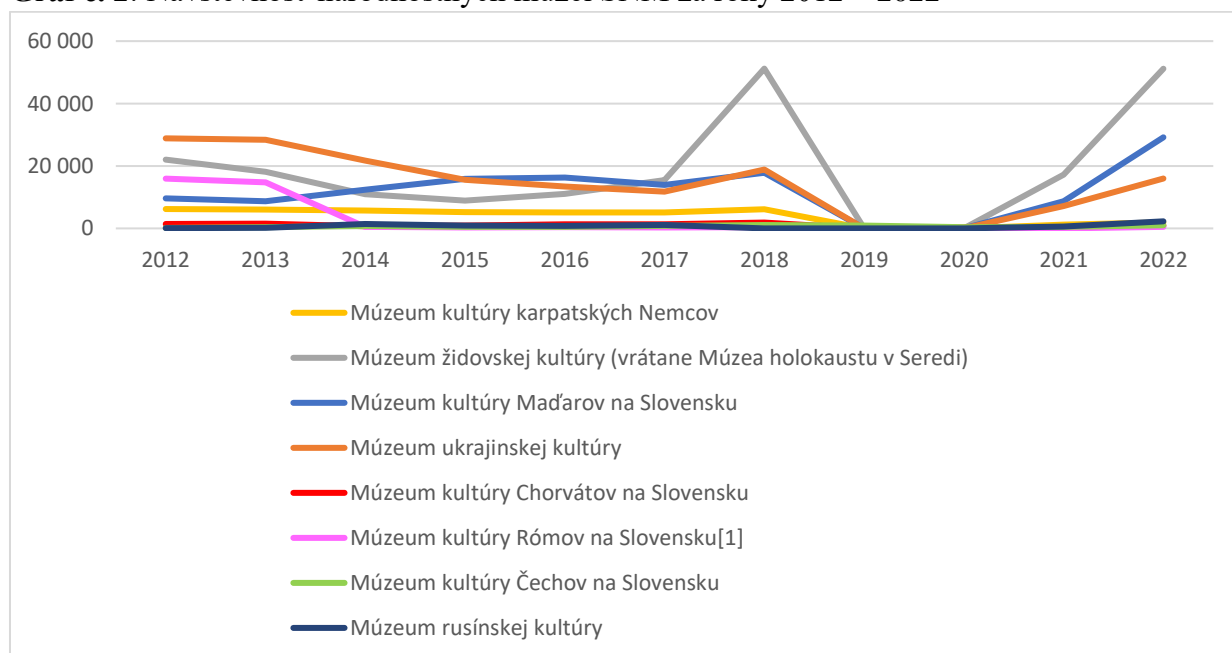
Názov múzea	2021	2022	Pokles / nárast
Múzeum kultúry karpatských Nemcov	364,45	961	596,55
Múzeum židovskej kultúry	31 360,53	75 456,30	44 095,77
Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku	8 579,35	27 545,50	18 966,15
Múzeum ukrajinskej kultúry	15 051,30	24 055,80	9 004,5
Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku	207	495	288
Múzeum kultúry Rómov na Slovensku	0	1 593	1593
Múzeum kultúry Čechov na Slovensku	115	257	142
Múzeum rusínskej kultúry	567	761	194
Zdroj: Výročné správy SNM			

Tabuľka č. 15: Návštevnosť národnostných múzeí SNM za roky 2012 – 2022

Názov múzea	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Múzeum kultúry karpatských Nemcov	6 206	6 036	5 742	5 237	5 068	5 079	6 124	5 829	1 702	1 217	1916
Múzeum židovskej kultúry (vrátane Múzea holokaustu v Seredi)	21 996	18 166	10 963	8 943	11 072	15 505	51 190	30 519	7 848	17 206	51 146
Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku	9 592	8 711	12 436	15 888	16 312	13 914	17 852	15 397	3 019	8 675	29 176
Múzeum ukrajinskej kultúry	28 855	28 363	21 701	15 617	13 382	11 779	18 830	8 023	10 193	7 182	15 995
Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku	1 420	1 533	738	910	1 289	1 326	1 866	1 225	321	297	865
Múzeum kultúry Rómov na Slovensku	15 948	14 700	468	333	417	325	345	524	48	0	503
Múzeum kultúry Čechov na Slovensku	144	431	780	537	523	833	1 080	940	343	447	1 015
Múzeum rusínskej kultúry	49	148	1 416	946	787	1 108	1 346	1 123	1 048	594	2 261

Zdroj: Výročné správy SNM za roky 2012 – 2022

Graf č. 2: Návštevnosť národnostných múzeí SNM za roky 2012 – 2022

3.6.2 Regionálne múzeá a galérie

Regionálne múzeá a galérie zriadené vyššími územnými celkami, sú taktiež významným aktérom v oblasti kultúry národnostných menšín. V sledovanom období sa témam národnostných menšín venovali predovšetkým tieto múzeá zriadené VÚC:

Tabuľka č. 16: Dotknuté múzeá a galérie v zriaďovateľskej pôsobnosti VÚC

Banskobystrický samosprávny kraj	Novohradské múzeum a galéria Lučenec Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici
Nitriansky samosprávny kraj	Tekovské múzeum v Leviciach Ponitrianske múzeum v Nitre Podunajské múzeum v Komárne Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch Nitrianska Galéria Galéria umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch
Prešovský samosprávny kraj	Šarišské múzeum v Bardejove Vihorlatské múzeum v Humennom Tatranská galéria v Poprade Ľubovnianske múzeum- hrad v Starej Ľubovni Krajské múzeum v Prešove

Pokiaľ ide o aktivity zamerané na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín uvedených múzeí v sledovanom období, ich obsahly prehľad je uvedený v prílohe č. 4²³.

Tabuľka č. 17: Prehľad výstavnej činnosti múzeí národnostných menšín v roku 2021

Múzeum	Počet výstav
Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku	3
Múzeá v Martine	4
Múzeum rusínskej kultúry	2
Múzeum ukrajinskej kultúry	5
Múzeum kultúry karpatských Nemcov	5
Múzeum židovskej kultúry	12
Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku	8
Spolu	39

3.7 Podpora kultúry národnostných menšín

3.7.1 Fond na podporu kultúry národnostných menšín

Hlavnou činnosťou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín (ďalej aj „fond“) boli aktivity zamerané na zachovanie, vyjadrenie, ochranu a rozvoj identity a kultúrnych hodnôt národnostných menšín, výchovu a vzdelávanie k právam osôb patriacich k národnostným menšinám, zabezpečenie interkultúrneho dialógu a porozumenia medzi občanmi slovenskej národnosti a občanmi patriacimi k národnostným menšinám a etnickým skupinám.

V súlade so zákonom o FPKNM môžu odborné rady kultúry jednotlivých národnostných menšín určiť priority a zameranie predkladaných projektov na príslušný

²³ Uvedené informácie vychádzajú z podkladov, ktoré boli ÚSVNM doručené zo strany jednotlivých VÚC.

kalendárny rok. V roku 2021 však túto možnosť nevyužila ani jedna odborná rada. Prioritou Správnej rady FPKNM bola podpora aktivít spojených s propagáciou a informovaním o sčítaní obyvateľov, najmä aktivity spojené s informovanosťou o právach spojených s príslušnosťou k národnostnej menšine.

Fondu bolo v roku 2021 na základe vyhlásených výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie alebo štipendia²⁴ č. 1. - 5. doručených 2 104 žiadostí v celkovej požadovanej sume 21 024 179,- Eur. Podmienke úplnosti zodpovedalo 1 973 žiadostí a boli postúpené odborným radám na posúdenie. Odborné rady celkovo odporučili na podporu 1 555 projektov, ktorých požadovaná suma spolu predstavovala čiastku 14 810 563,- Eur, schválená suma pridelených finančných prostriedkov bola 8 418 541,- Eur. V prípade 28 projektov odstúpili žiadatelia od ich realizácie. Zo strany fondu nebolo podpísaných celkovo 7 zmlúv, pri ktorých nedošlo zo strany prijímateľov k doručeniu vecnej a finančne správnej dokumentácie, poprípade nebola dodržaná aktuálna schéma minimálnej pomoci (pomoc de minimis) poskytovanej v Slovenskej republike. Celkovo tak fond v roku 2021 uzavrel s prijímateľmi 1 415 zmlúv.

V rámci dotačného roka 2021 bola vyhlásená aj Mimoriadna výzva č. 1/2020 na riešenie dôsledkov krízovej situácie (ďalej len „Mimoriadna výzva č. 1/2020“). Mimoriadna výzva č. 1/2020 bola vyhlásená pre všetkých trinásť národnostných menšín. Celkový objem finančných prostriedkov bol 475 000,- Eur. V rámci Mimoriadnej výzvy č. 1/2020 bolo na FPKNM prijatých 236 žiadostí v celkovej požadovanej sume 1 194 648,- Eur. Podmienke úplnosti zodpovedalo 218 žiadostí a boli postúpené odborným radám na posúdenie. Odborné rady celkovo odporučili na podporu 161 projektov v celkovej sume 448 812,- Eur.

Tabuľka č. 18: Prehľad podpory projektov podľa národnostných menšín za rok 2021

Národnostná menšina	Počet hodnotených projektov za výzvy 2021	Počet podporených projektov za výzvy 2021	Počet odstúpení od	Počet uzatvorených zmlúv za výzvy 2021	Počet zmlúv nepodpísaných FPKNM	Vyplatená suma za zmluvy výziev 2021 v Eur	Vyplatená suma za výzvu 6/2020 a Mimoriadnu výzvu 7/2020 v Eur	Celkovo vyplatená suma v roku 2021 v Eur	Počet vyplatených zmlúv v 2021
bulharská	26	16	1	14	0	63 268,00	9 498,00	72 766,00	17
česká	81	61	7	52	2	268 141,00	13 104,00	281 245,00	55
chorvátska	11	11	0	11	0	87 220,00	2 184,00	89 404,00	12
maďarská	1 098	869	13	794	1	4 041 783,00	251 160,00	4 292 943,00	859
moravská	12	12	0	12	0	120 536,00	5 460,00	125 996,00	13
nemecká	19	17	2	14	1	130 954,00	3 276,00	134 230,00	17
poľská	36	28	0	25	1	109 776,00	4 368,00	114 144,00	26
rómska	350	268	1	243	1	1 534 402,00	171 148,00	1 705 550,00	280
rusínska	153	137	1	127	0	520 301,00	29 484,00	549 785,00	137
ruská	24	22	0	22	0	73 630,00	4 368,00	77 998,00	22

²⁴ Znenie výziev č. 1.-5. je dostupné na webovom sídle fondu: <https://www.kultminor.sk/sk/moznosti-podpory/vyzvy-2021>

srbská	11	9	0	3	0	7 030,00	3 276,00	10 306,00	5
ukrajinská	44	40	0	38	0	171 217,00	4 368,00	175 585,00	39
židovská	34	19	0	18	1	83 514,00	2 184,00	85 698,00	19
interkultúrny dialóg a porozumenie	74	46	3	42	0	221 483,00	10 920,00	232 403,00	44
SPOLU	1 973	1 555	28	1 415	7	7 433 255,00	514 798,00	7 948 053,00	1545
Zdroj: FPKNM									

Z regionálneho hľadiska bolo najviac podporených žiadostí v Nitrianskom a Trnavskom samosprávnom kraji. Najmenej žiadostí bolo podporených v Trenčianskom a v Žilinskom samosprávnom kraji.

Tabuľka č. 19: Regionálne rozloženie podporených a nepodporených žiadostí v roku 2021

Celkový počet podporených/nepodporených žiadostí z regionálneho hľadiska									
Žiadosti	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA	SPOLU
podporené	176	273	240	332	200	18	291	25	1555
nepodporené	56	83	64	79	41	2	82	11	418
SPOLU	232	356	304	411	241	20	373	36	1973
Zdroj: FPKNM									

Pre rok 2022 tri odborné rady ako aj jedna koordinačná rada využili možnosť, vyplývajúcu zo zákona o FPKNM, určiť priority a zameranie predkladaných projektov na príslušný kalendárny rok nasledovne.

Priority jednotlivých odborných rád národnostných menšín:

- **rusínska národnostná menšina:** Podpora aktivít zameraných na podporu vzdelávania a výchovy detí a mládeže k rusínskemu jazyku, kultúre, tradíciám a histórii.
- **česká národnostná menšina:** Podpora projektov smerujúcich k udržiavaniu a propagácii hodnôt českej kultúry, s dôrazom na aktivity subjektov združujúcich príslušníkov českej komunity.
- **moravská národnostná menšina:**
 1. Podpora aktivít zameraných na prezentáciu výročia 1200 rokov prvej písomnej zmienky o Moravanoch.
 2. 10. ročník festivalu MORAVA KRÁSNA ZEM.
 3. Medializácia aktivít príslušníkov moravskej národnostnej menšiny (televízia, internet, sociálne siete).

Priorita koordinačnej rady kultúry rómskej národnostnej menšiny:

1. Rómska identita – ROMIPEN:
 - podpora rozvoja a prijatia identity a etnickej hrdosti príslušníkov rómskej národnostnej menšiny s prioritným zameraním:
 - na prácu s rómskymi deťmi a mládežou (aktivity, ktoré sú venované systematickej práci s deťmi a mládežou alebo rozvoju umeleckej tvorivosti a talentu rómskych detí a mládeže v rámci školských a voľnočasových aktivít);
 - prostredníctvom vlastnej tvorby rómskych umelcov a akademikov.
2. Rómsky jazyk vo verejnom priestore:

- podpora aktivít smerujúcich k používaniu spisovného rómskeho jazyka vo verejnom priestore, v školách, médiách a inštitúciách, podpora jazykových kurzov rómskeho jazyka pre pomáhajúcich profesionálov, učiteľov, náhradných rodičov, verejnosť, uchovávanie kultúrnej tradície dialektov rómskeho jazyka, podpora prekladov literatúry do spisovného rómskeho jazyka.
3. Dramatická a divadelná tvorba:
- zakladanie alebo podpora existujúcich rómskych profesionálnych a ochotníckych divadelných spoločností a zoskupení;
 - vznik divadelných hier a divadelných dramatizácií od rómskych autorov;
 - vytvorenie databáz záznamov divadelných a rozhlasových hier a predstavení na motívy diel rómskych autorov.

V roku 2022 pokračoval fond v plnení svojich zákonných úloh, preto v rámci dotačného roka 2022 boli vyplatené aj zmluvy z predchádzajúceho dotačného roka 2021. Celková suma vyplatených zmlúv v dotačnom roku 2022 za zmluvy z roku 2021 predstavuje 680 645,00,- Eur.

Fondu bolo v roku 2022 doručených na základe výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie alebo štipendia²⁵ č. 1 –3 celkom 2 308 žiadostí v celkovej požadovanej sume 23 073 034,- Eur. Podmienke úplnosti zodpovedalo 2 091 žiadostí a boli postúpené odborným radám na posúdenie. Odborné rady celkovo odporučili na podporu 1 591 projektov, ktorých požadovaná suma spolu predstavovala čiastku 15 934 723,- Eur, schválená suma pridelených finančných prostriedkov bola 8 868 980,- Eur. V prípade 17 projektov odstúpili žiadatelia od ich realizácie. Zo strany fondu neboli podpísané celkovo 3 zmluvy, pri ktorých išlo o nepodporované aktivity alebo nebola dodržaná aktuálna schéma minimálnej pomoci (pomoc de minimis) poskytovanej v SR. Celkovo tak fond v roku 2022 uzavrel s prijímateľmi 1 519 zmlúv.

Tabuľka č. 20: Prehľad podpory projektov podľa národnostných menšín za rok 2022

Národnostná menšina	Počet hodnotených projektov za výzvy 2022	Počet podporených projektov za výzvy 2022	Počet odstúpení od realizácie za výzvy 2022	Počet uzatvorených zmlúv za výzvy 2022	Počet zmlúv nepodpísaných FPKNM za výzvy 2022	Vyplatená suma za zmluvy výziev 2022 v Eur	Vyplatená suma v roku 2022 za zmluvy z roku 2021 v Eur	Celkovo vyplatená suma v roku 2022 v Eur	Počet vyplatených zmlúv výziev 2022	Počet vyplatených zmlúv v roku 2022 za zmluvy z roku 2021	Celkový počet vyplatených zmlúv v roku 2022
bulharská	18	10	0	8	0	50 625,00	14 868,00	65 493,00	8	2	10
česká	54	49	0	48	0	286 762,00	6 050,00	292 812,00	47	1	48
chorvátska	12	11	0	11	0	96 519,00	0,00	96 519,00	11	0	11

²⁵ Znenie výziev č. 1.-3. je dostupné na webovom sídle fondu: <https://www.kultminor.sk/sk/moznosti-podpory/vyzvy-2022>

maďarská	1151	924	10	835	3	4 265 072,00	415 982,00	4 681 054,00	811	55	866
moravská	11	11	0	11	0	135 126,00	0,00	135 126,00	11	0	11
nemecká	26	19	0	18	0	171 134,00	0,00	171 134,00	18	0	18
poľská	30	27	0	26	0	124 553,00	6 744,00	131 297,00	26	2	28
rómska	429	260	4	230	0	1 674 142,00	159 041,00	1 833 183,00	222	27	249
rusínska	158	148	0	142	0	581 946,00	24 276,00	606 222,00	141	7	148
ruská	23	12	0	12	0	85 171,00	21 000,00	106 171,00	12	2	14
srbská	15	10	2	5	0	31 895,00	10 000,00	41 895,00	5	2	7
ukrajinská	49	38	0	38	0	187 304,00	5 684,00	192 988,00	38	2	40
židovská	37	27	0	27	0	106 171,00	0,00	106 171,00	27	0	27
interkultúrny dialóg a porozumenie	78	45	1	40	0	236 057,00	17 000,00	253 057,00	40	2	42
SPOLU	2091	1591	17	1451	3	8 032 477,00	680 645,00	8 713 122,00	1417	102	1519

Zdroj: FPKNM

Z regionálneho hľadiska bolo najviac podporených žiadostí v Nitrianskom a Trnavskom samosprávnom kraji. Najmenej žiadostí bolo podporených v Trenčianskom a v Žilinskom samosprávnom kraji.

Tabuľka č. 21: Regionálne rozloženie podporených a nepodporených žiadostí v roku 2022

Celkový počet podporených/nepodporených žiadostí z regionálneho hľadiska									
Žiadosti	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA	SPOLU
podporené	226	249	247	335	202	18	289	25	1591
nepodporené	65	106	86	78	57	5	94	9	500
SPOLU	291	355	333	413	259	23	383	34	2091

Zdroj: FPKNM

3.7.2 Iné dotačné programy

Dotačný systém Ministerstva kultúry SR

Ministerstvo kultúry SR prostredníctvom dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín v rámci oblasti „kultúra marginalizovaných rómskych komunít“ podporilo v roku 2022 celkovo 15 projektov v súhrnnej výške 67 800 eur nasledovne: V podprograme *Živá kultúra* bolo podporených 7 projektov v celkovej výške 30 500 €, v podprograme *Vydavateľská a publikačná činnosť* bol podporený 1 projekt vo výške 1 800 € a v podprograme *Neformálne vzdelávanie a výskum* MK SR podporilo 7 projektov v celkovej výške 35 500 €. Podporené boli kultúrne aktivity s dôrazom na interaktívne zapájanie znevýhodnených skupín detí a mládeže

žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách. Zámerom bolo rozvíjať ich motorické, tvorivé a intelektuálne schopnosti s cieľom podporiť ich začlenenie do spoločnosti. Podporené boli tvorivé dielne, neformálne kultúrno-spoločenské a vzdelávacie aktivity, výskumy a kreatívne podujatia v predmetnej oblasti.

Dotačný systém Ministerstva spravodlivosti SR

Ministerstvo spravodlivosti SR každoročne zabezpečuje chod dotačnej schémy v oblasti ľudských práv na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. V roku 2021 bolo celkovo podporených 36 projektov, v roku 2022 to bolo 53 projektov na základe 2 zverejnených výziev. V oboch rokoch predstavovala alokácia vyčlenená na realizáciu projektov sumu 769 500 Eur. Medzi projekty zamerané na podporu národnostných menšín v sledovanom období možno uviesť programy zamerané taktiež na prevenciu a osvetu nenávisťných trestných činov, holokaustu, témy prepojené na potrebu zvyšovania povedomia o právach v jazykoch národnostných menšín ako aj programy súvisiace s dopadmi pandémie COVID-19 na vylúčené komunity.

Podpora kultúry národnostných menšín na úrovni vyšších územných celkov

V oblasti podpory kultúry národnostných menšín plnia úlohy aj VÚC, a to prostredníctvom poskytovania dotácií, o ktoré mohli žiadať aj organizácie zameriavajúce sa na národnostné menšiny. ÚSVNM sa so žiadosťou o zaslanie informácií o dotáciách v oblasti kultúry národnostných menšín obrátila na všetky VÚC. Na základe výzvy boli ÚSVNM zaslané údaje o poskytovaní dotácií od Nitrianskeho samosprávneho kraja (tabuľka č. 22).

Tabuľka č. 22: Podpora kultúry národnostných menšín Nitrianskeho samosprávneho kraja

Rok 2021		
Subjekt	Počet projektov	Pridelená suma v €
Csemadok	25	26 827 €
OZ národnostných menšín	52	45 903 €
OZ rómskej komunity	0	0
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	31	26 501 €
SPOLU	108	99 231 €
Rok 2022		
Csemadok	26	22 640,17 €
OZ národnostných menšín	56	37 870,90 €
OZ rómskej komunity	3	1 900 €
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	30	19 650,91 €
SPOLU	115	82061,98 €
Zdroj: Nitriansky samosprávny kraj		

3.8 Veda a výskum

V oblasti vedy a výskumu registrujeme tri inštitúcie, ktoré sa intenzívne venujú menšinovým témam. Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry v Prešove je súčasťou Štátnej vedeckej knižnice v Prešove, kým Fórum inštitút pre výskum menšín bol založený nadáciami Fórum a Katedra v roku 1996 v Dunajskej Strede. Občianske združenie Dokumentačné stredisko holokaustu je pridruženou organizáciou Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR.

Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry

Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry (ďalej aj „DICRK“) je odborným pracoviskom, ktorým sa rozšírilo portfólio činností **Štátnej vedeckej knižnice v Prešove** o rozmer a aktivity zamerané na dokumentáciu, mapovanie a budovanie databázy digitálnych objektov z oblasti rómskej kultúry na Slovensku. Toto pracovisko bolo vybudované ako celoslovenské dokumentačné a informačné pracovisko s finančnou podporou Európskej únie v rámci implementácie národného projektu *Operačného programu Informatizácia spoločnosti, Prioritná os 2*.

Ťažiskovou činnosťou dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry je tvorba digitálneho obsahu a následná prezentácia s cieľom jeho využitia na rôzne účely a pre rôzne cieľové skupiny. Celý proces tvorby začína mapovaním a identifikáciou rôznorodých prejavov rómskej kultúry v troch oblastiach: *orálna história a literatúra, hudobné dedičstvo Rómov, vrátane divadelnej činnosti, a Rómovia a remeslá vrátane výtvarného umenia*. Po analýze a selekcii zmapovaných informácií sa realizuje nahrávanie kultúrnych prejavov v teréne, pokračuje spracovávaním nahrávok až do finálnej podoby ako digitálne kultúrne objekty (ďalej „DKO“), vrátane popisných metadát, a ich sprístupnením na prezentačnom portáli knižnice a portáli Slovakiana. Hlavné typy DKO sú audiodokumenty, videodokumenty, skeny a fotografie.

V roku 2021 Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry spracovalo a sprístupnilo 115 digitálnych kultúrnych objektov vrátane 14 audiozáznamov, 55 videozáznamov s titulkami v slovenskom, rómskom a anglickom jazyku (niektoré aj v maďarskom jazyku), 25 fotografií, 21 kresieb a malieb s popisnými metadátami v slovenskom, rómskom a anglickom jazyku. Knižnica zaznamenala 9 spomienkových rozprávání, realizovala 1 verejné a 2 neverejné nahrávania, ako aj 4 odborné podujatia v online priestore vrátane jednej vedeckej konferencie.

V študovni romistiky boli prezenčne sprístupňované rôzne tlačené zdroje a digitálny obsah s tematikou života a kultúry Rómov. Fond študovne bol postupne rozširovaný a aktualizovaný tak, aby ponúkal najnovšie publikácie. V roku 2021 využilo služby študovne 16 návštevníkov. Z celkového počtu podaných informácií bola v študovni poskytnutá 1 bibliografická informácia, 28 prezenčných výpožičiek a pre používateľov bolo vyhotovených 1 058 printových kópií a 640 skenov.

V rámci edičnej činnosti Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry pripravilo a vydalo špeciálny katalóg *Neznáme farby osobností* v tlačenej a elektronickej podobe. Katalóg v náklade 600 kusov bol určený na distribúciu do základných a stredných škôl, komunitných centier, knižníc a osvetových zariadení, ktoré pracujú aj s rómskymi deťmi a mládežou.

V roku 2021 knižnica prostredníctvom Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry v rámci projektu *Milo Suchomel Orchestra – Jazz in the City* pripravila do vysielania Rozhlasu a televízie Slovenska 1. a 2. časť koncertu popredného slovenského saxofonistu Mila Suchomela a hostí. Podľa dát Rozhlasu a televízie Slovenska sledovalo tieto programy v období od apríla do augusta 2021 spolu 49 000 divákov. Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry pripravilo vo Window Gallery digitálnu výstavu 30 fotografií z vlastného archívu, ktoré dokumentujú Rómov v umení a remeslách. V spolupráci s Prešovským samosprávnym krajom centrum taktiež realizovalo výstavu *Neznáme farby osobností*. Zámerom 23 veľkoformátových obrazov svetových osobností, o ktorých sa nevie, že mali rómsky pôvod, bolo poukázať na to,

že aj Rómovia tvoria významné hodnoty v kultúrno-spoločenskom živote. Výstavu v 16 kultúrnych inštitúciách samosprávneho kraja navštívilo spolu 5 494 návštevníkov.

V rámci edičnej činnosti vydalo centrum zborník príspevkov z konferencie *Aktuálny stav rómskych štúdií na Slovensku II.*

V roku 2022 vytvorilo Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry 3 audiovizuálne diela pre Rozhlas a televíziu Slovenska s názvom *Živé knihy* so sledovanosťou 9000 divákov. DICRK spracovalo a sprístupnilo prinajmenšom 122 digitálnych kultúrnych objektov vrátane 20 audiozáznamov, 42 videozáznamov s titulkami v slovenskom, rómskom a anglickom jazyku (niektoré aj v maďarskom jazyku), 40 fotografií, 20 kresieb a malieb s popisnými metadátami v slovenskom, rómskom a anglickom jazyku. Knižnica zaznamenala 23 spomienkových rozhovorov, zdokumentovala 5 rómskych cimbalových kapiel a realizovala podujatie pre verejnosť *Živá kniha*.

DICRK sa veľmi aktívne zapája najmä do podujatí pre verejnosť, príkladom čoho sú fyzické alebo digitálne výstavy, virtuálne prezentovanie a televízne vysielanie digitálneho obsahu. Zároveň ich propaguje rôznymi formami mediálnej prezentácie. Niektoré podujatia uskutočnené v roku 2022: *Výstava Neznáme farby osobností v priestoroch Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou* (február); *Výstava Neznáme farby osobností v priestoroch Miestneho kultúrneho strediska v Dunajskej Lužnej* (apríl); *Výstava Neznáme farby osobností počas festivalu Amaro fest v Nitre* (júl); *Živá kniha Teri Čikoš* – koncert mladej popovej speváčky Teri Čikoš spojený s rozhovorom, ktorý vznikol v spolupráci s Asociáciou pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu (ACEC) a ktorý bol ako audiovizuálne dielo ponúknutý do vysielania RTVS. Koncert mal premiéru vo vysielaní RTVS v januári, dve reprízy boli v mesiacoch november a december. Podľa dát dodaných z peoplemetra RTVS sledovanosť bola spolu 13 000 divákov; *Detská Romaverzita* – DICRK je už tretí rok participuje pri organizovaní detskej letnej univerzity pre rómske deti z Knižného klubu Paľikerav, ktoré organizuje občianske združenie Ďakujem – Paľikerav v spolupráci s Ústavom rómskych štúdií Prešovskej univerzity.

V roku 2022 vytvorilo Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry 3 audiovizuálne diela pre Rozhlas a televíziu Slovenska s názvom *Živé knihy* so sledovanosťou 9000 divákov. Odborné podujatia pre užšie skupiny odborníkov v pedagogickej oblasti a študentov so špecifickou tematikou sa postupne etablujú v činnosti DICRK a štvrtý rok za sebou centrum pripravilo odbornú konferenciu *Aktuálny stav rómskych štúdií III.*, ktorá sa uskutočnila na pôde Prešovskej univerzity v Prešove v hybridnej forme (fyzicky + online). Konferenciu s medzinárodnou účasťou sme pripravili v spolupráci s Ústavom rómskych štúdií Prešovskej univerzity v Prešove a Centrom spoločenských a psychologických vied Slovenskej akadémie vied v Košiciach. DICRK aktualizoval virtuálnu prehliadku pamätníkov rómskeho holokaustu *Ma bisteren!* o novú funkcionálnosť – možnosť realizovať online prednášky priamo v prostredí virtuálnej prehliadky, zároveň doplnili obsah o nové pamätné miesto – pamätník v Dunajskej Strede.

Fórum inštitút pre výskum menšín

Fórum inštitút pre výskum menšín (ďalej len „inštitút“) bol založený nadáciami Fórum a Katedra v roku 1996 v Dunajskej Strede. Funguje ako verejná nezisková mimovládna a servisná organizácia v Šamoríne a Komárne. Cieľom a úlohou inštitútu je odborný výskum národnostných menšín žijúcich na Slovensku, dokumentácia ich dejín, kultúry, písomností a iných súvisiacich pamiatok.

Inštitút má 8 oddelení: Oddelenie sociológie a demografie, Výskumné centrum európskej etnológie (Komárno), Oddelenie historického výskumu, Gramma – jazykové oddelenie, Bibliotheca Hungarica – knižnica a archív, Archív Maďarov na Slovensku, Centrum digitalizácie a internetových databáz a Oddelenie publikačnej činnosti. V inštitúte pracuje 14 výskumných pracovníkov, 8 knihovníkov, dokumentaristov, prekladateľov a informatikov a 4 administratívny pracovníci.

V roku 2021 zamestnanci inštitútu realizovali 16 projektov: Zber a bibliografické spracovanie knižničného materiálu v knižnici Bibliotheca Hungarica; Spracovanie zbierky novín a časopisov; Po stopách článkov z miestnej histórie v stĺpcoch mestských novín; Archív sakrálnych pamiatok; Náboženský život v 1950-tych rokoch v Československu - prípady z Podunajska; Ivágyó, Turecká, Hodža-rabina, Esztéká... Vplyv uplynulých 100 rokov na používanie priestoru a na zemepisné názvy v Rudnej; Spracovanie údajov z pohybu obyvateľstva na Slovensku; Sčítanie ľudu v roku 2021; Empiricko-sociologické pramene k výskumu Maďarov na Slovensku II.; Kultúrna participácia a kultúrna identita Maďarov na Slovensku; Digitalizácia kultúrneho dedičstva maďarskej menšiny na Slovensku; Fotobanka celoštátnych podujatí z obdobia (1950 – 1990); Dvojazyčnosť južného Slovenska s osobitým dôrazom na dvojazyčnosť miestnej samosprávy v niekoľkých vybraných obciach; Spracovanie archívu Politického hnutia Spolužitie (1990-1995); Spracovávanie pozostalostí; Maďarskí poslanci v parlamentoch Československa 1918 – 1992.

Bohatá bola aj publikačná činnosť inštitútu. Bolo publikovaných 7 kníh a monografií, ročenka Acta Ethnologica Danubiana; 5 čísiel časopisu Fórum Társadalomtudományi Szemle. Publikačný zoznam vedeckých pracovníkov inštitútu: 4 vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách; 1 vysokoškolská učebnica vydaná v domácich vydavateľstvách; 2 vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch; 8 vedeckých prác domácich nekarentovaných časopisoch; 2 vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách; 3 vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách; 1 publikovaný pozvaný príspevok na zahraničných vedeckých konferenciách; 1 skriptum a učebný text; 9 recenzii v časopisoch a zborníkoch.

Fórum inštitút v roku 2021 organizoval 2 konferencie: Musaeum Hungaricum XVII.; Konferencia Vol'by a voliči. Pracovníci inštitútu prednášali na 12 konferenciách.

V roku 2022 zamestnanci realizovali 19 projektov: Premeny komunity Maďarov na Slovensku za posledných sto rokov, s osobitným dôrazom na ich každodennú kultúru; Budovanie fondu zbierok významných osobností; Pamiatkové objekty v Rožnave v priestore a čase; Pamiatkové objekty Komárna a Komáromu; Náboženské a národnostné aspekty malých sakrálnych pamiatok na príklade juhu Slovenska – 1. etapa; Kolektivizácia v archívoch ŠtB v období medzi 1948 a 1953; Archív sakrálnych pamiatok; Vývojové trendy kultúrnej spotreby Maďarov na Slovensku v treťom tisícročí – komparatívny sociologický výskum; Vývojové trendy komplexného hodnotového systému Maďarov na Slovensku po roku 1990 – 1. etapa; Zmapovanie siete kultúrnych inštitúcií na južnom Slovensku; Spracovanie údajov z pohybu obyvateľstva na Slovensku. Zabezpečenie aktuálneho stavu; Sčítanie obyvateľov v roku 2021; Slovensko-maďarské zmierenie; Digitalizácia kultúrneho dedičstva maďarskej menšiny na Slovensku; Digitálna pamäť (Fotobanka Maďarov na Slovensku – digitalisemlekezet.eu); Spracovávanie archívneho fondu Együttélés/Spolužitie (1996–1998); Výbor Slovenskej národnej rady pre národnosti (1968–1971); Maďarskí poslanci pražského a bratislavského parlamentu 1918–1992; Ne každodenné rozhovory.

Publikačná činnosť inštitútu bola aj v roku 2022 veľmi bohatý: vydali 5 kníh a monografií, ročenku a 5 čísiel periodika Fórum Társadalomtudományi Szemle. Publikačný zoznam vedeckých pracovníkov inštitútu: 1 vysokoškolská učebnica, 14 vedeckých publikácií v recenzovaných časopisoch, 12 vedeckých prác v dvoch vedeckých zborníkoch, monografiách a ďalšie.

Organizovali taktiež významné konferencie s názvami Menšina, politika, verejný život; Samostatnosť a mediácia (?) – Storočie etnografickej vedy od roku 1920 po súčasnosť medzi maďarskou menšinou a inými stredoeurópskymi menšinami; „Budeme mať konečne skutočnú vlasť?"; Hodnotový systém a kultúrne premeny maďarskej komunity na Slovensku.

Dokumentačné stredisko holokaustu

Občianske združenie Dokumentačné stredisko holokaustu (ďalej aj „DSH“) je pridruženou organizáciou Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR. Vo svojej súčasnej podobe vzniklo v roku 2005. Činnosť DSH je zameraná na bádanie o holokauste, šírenie poznatkov o tomto historickom období, ako aj o židovskej národnostnej menšine, jej mieste v spoločnosti Slovenska v 20. a 21. storočí ako aj o javoch súvisiacich s touto problematikou (antisemitizmus, xenofóbia, intolerancia a rasizmus).

V roku 2021 DSH organizovalo online diskusiu Čo znamená Holokaust pre Slovensko, 27. januára, na medzinárodný deň obetí holokaustu, si pripomenulo udalosti spred 76 rokov a 25. marca 2021 si pripomenuli začiatok transportov deportácie Židov zo Slovenska spred 79 rokov. Cez Facebook organizovali vedeckú konferenciu Holokaust na Slovensku (1938-1945): príčiny, priebeh, dôsledky. Organizovali didaktický workshop Listy Jozefovi Tisovi a "židovská otázka".

V roku 2022 bola usporiadaná vedecká online konferencia Kam až dospela nenávisť: 80 rokov od prvej vlny deportácií Židov zo Slovenska a pri príležitosti 80. výročia vypravenia prvého transportu Židov zo Slovenska do nacistických koncentračných a vyhladzovacích táborov vyhlásili 7. ročník študentskej súťaže Susedia, na ktorých sme nezabudli.²⁶

²⁶ Podrobnejšie informácie o uvedených aktivitách sú dostupné: <https://www.holokaust.sk/aktuality?p=1>.

IV. časť – Práva národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania národnostných menšín

4.1 Legislatívne a koncepčné rámce

Čl. 34 Ústavy SR garantuje príslušníkom národnostných menšín okrem práva na participáciu a taktiež práv kultúrnej povahy aj právo na výchovu a vzdelávanie. Toto právo v sebe zahŕňa, za podmienok ustanovených zákonom, okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na vzdelanie v jazyku menšiny. Zabezpečovanie tohto práva SR realizuje aj na základe medzinárodného záväzku, ktorý prijala ratifikáciou Rámcového dohovoru a Jazykovej charty. Školský systém Slovenskej republiky je prostredníctvom všeobecne záväzných právnych predpisov nastavený tak, že rovnocennou a neoddeliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky je výchova a vzdelávanie národnostných menšín v materinskom jazyku a výučba materinského jazyka, vrátane jej inštitucionálneho zabezpečenia školami a školskými zariadeniami s výchovným a vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny.

Právo na výchovu a vzdelanie príslušníkov národnostných menšín upravuje a konkretizuje predovšetkým zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov²⁷. Ďalšími zákonmi upravujúcimi príslušnú oblasť sú: zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov²⁸; zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov; zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov²⁹ a celý rad podzákonných právnych predpisov. V sledovanom období nadobudla účinnosť Vyhláška MŠVVŠ SR č. 21/2022 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii, ktorej príloha 1 stanovuje rozsah pedagogickej dokumentácie a ďalšej dokumentácie, ktorá sa vedie dvojjazyčne a taktiež Vyhláška MŠVVŠ SR č. 202/2022 Z. z., ktorou sa ustanovujú kritériá na určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl, podľa ktorej § 3 písm. d) medzi určovacie kritériá stanovenia najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka získaný zo vstupných kritérií na účely

²⁷ Tento zákon bol v sledovanom období novelizovaný celkovo jedenásťkrát, pričom jedna z noviel priniesla významné zmeny v oblasti postavenia a práv národnostných menšín. Ide o prijatie zákona č. 415/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý s účinnosťou od 1.1.2022 novelizuje viaceré ustanovenia týkajúce sa práv príslušníkov národnostných menšín. Pre viac informácií o zmene pozri časť 1.1, s. 7 tejto správy.

²⁸ Tento zákon bol v sledovanom období novelizovaný celkovo päťkrát. Prijatím zákona č. 271/2021 Z. z.) boli dňom 1. januára 2022 v rámci tohto právneho predpisu zriadené regionálne úrady ako orgány miestnej štátnej správy v školstve. Pôsobnosť okresných úradov v sídle kraja na úseku školstva, mládeže, telesnej kultúry a športu podľa predpisov účinných do 31. decembra 2021 prešla na regionálny úrad v príslušnom územnom obvode. Výkon miestnej štátnej správy v školstve sa teda vrátil z pôsobnosti Ministerstva vnútra SR do pôsobnosti MŠVVŠ SR. Regionálne úrady prebrali všetky dovtedajšie úlohy vyplývajúce z výkonu miestnej štátnej správy v školstve. Paragraf 10 rovnakého zákona vytvára v prípade splnenia stanovených podmienok a preukázaných záujmov rodičov podmienky aj pre zriadenie národnostných škôl a zariadení v prípadoch, keď obce k tomu nevytvoria alebo nedokážu vytvoriť podmienky. Na základe paragrafov 20 a 21 môže byť školský klaster potenciálnym nástrojom pre efektívnejšie fungovanie škôl s menším počtom žiakov resp. málotriedok a ich udržanie v sieti škôl, čo je významné z hľadiska realizácie práva na vzdelávanie sa v materinskom jazyku v etnicky zmiešaných oblastiach.

²⁹ Tento zákon bol v sledovanom období novelizovaný celkovo trikrát, pričom novela účinná od 1.1.2022 umožňuje organizovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov aj v inom jazyku ako v štátnom jazyku.

pomerného rozdelenia medzi jednotlivé študijné odbory a jednotlivé učebné odbory v príslušných stredných školách patrí aj: „zabezpečenie výchovy a vzdelávania v stredných školách v jazyku národnostnej menšiny vrátane stredných škôl, v ktorých sa vzdelávajú žiaci s trvalým pobytom na území iného samosprávneho kraja, ako je samosprávny kraj, v ktorom má sídlo príslušná stredná škola“. Medzi ďalšie kritériá pre gymnázium, strednú odbornú školu, strednú športovú školu, školu umeleckého priemyslu a konzervatórium patrí podľa § 7 písm. a) „zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov v jazyku národnostnej menšiny.“.

Materinský jazyk národnostných menšín vo výchovnovzdelávacom procese podporuje zachovanie a rozvoj ich kultúrnej a národnostnej identity. Navyše, vzdelávanie v materinskom jazyku tiež zlepšuje študijné výsledky a akademický výkon žiakov. Vzdelávanie sa v materinskom jazyku je kľúčové najmä na základnej škole, aby sa predišlo medzerám vo vedomostiach a zvýšila sa rýchlosť učenia a porozumenia.

K najvýznamnejším koncepčným dokumentom v oblasti výchovy a vzdelávania národnostných menšín patrí Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní SR, ktorá taktiež zohľadňuje potrebu prijateľnosti formy a obsahu vzdelávania pre všetkých s cieľom dosiahnuť potenciál učiacich sa. Národnostné zloženie obyvateľstva sa premieta do riešenia problematiky výchovno-vzdelávacieho procesu, v ktorom sa proporcionálne, v závislosti od špecifických charakteristík jednotlivých národností, uskutočňuje výchova a vzdelávanie detí a žiakov na základe slobodného rozhodnutia zákonného zástupcu v národnostných školách, národnostných triedach, v národnostných školských zariadeniach alebo v školách s vyučovacím jazykom slovenským.

Rovnocennosť obsahu a rozsahu vedomostí žiakov v školách a školských zariadeniach, nezávisle od vyučovacieho jazyka, je zabezpečená prostredníctvom Štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé stupne vzdelania (ďalej len „ŠVP“). MŠVVŠ SR schválilo s účinnosťou od 1. 9. 2022 konsolidované znenie štátnych vzdelávacích programov pre základné školy v ich aktuálne platnom znení v zmysle neskorších dodatkov vydaných do 18. 7. 2022. Súčasťou konsolidovaného znenia sú rámcové učebné plány pre základné školy s vyučovacím jazykom slovenským, základné školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a základné školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny. V jednotlivých prílohách sa nachádzajú všetky aktuálne platné vzdelávacie štandardy. Súčasťou ŠVP sú príslušné Rámcové učebné plány podľa stupňov vzdelania pre školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín a s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny.

Ak si zákonní zástupcovia dieťaťa uplatnia právo na vzdelávanie v jazyku národnostnej menšiny a túto výučbu školy/zriaďovateľ zavedú, je zo strany štátu naďalej zabezpečené normatívne financovanie podľa Nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia. Normatív zohľadňuje personálnu a ekonomickú náročnosť výchovnovzdelávacieho procesu vyplývajúcu z príslušných štátnych vzdelávacích programov a rámcových učebných plánov. Mzdový normatív a normatív na výchovno-vzdelávací proces na žiaka školy s iným vyučovacím jazykom ako slovenským, okrem základnej školy, je 108 % zodpovedajúceho normatívu; základnej školy s iným vyučovacím jazykom ako slovenským je 113 % zodpovedajúceho normatívu a základnej školy, v ktorej sa žiak učí jazyk národnostnej menšiny, je 104 % zodpovedajúceho normatívu. Napriek tomu, že táto úprava čiastočne zohľadňuje špecifické aspekty národnostného školstva, uvedené nie je pre potenciálnych zriaďovateľov základných škôl dostatočne motivujúce.

4.2 Inštitucionálne zabezpečenie

Zabezpečovanie výchovno-vzdelávacieho procesu príslušníkov národnostných menšín zastrešuje MŠVVŠ SR, konkrétne odbor rozvoja národnostného školstva (ďalej len „ORNŠ“), ktorý bol zaradený do sekcie národnostného a inkluzívneho vzdelávania. Dňom 1. mája 2021 však došlo k organizačnej zmene a vznikla sekcia národnostného a celoživotného vzdelávania, ktorého súčasťou sa stal ORNŠ. Súčasťou organizačnej štruktúry je aj odbor inkluzívneho vzdelávania, ktorý sa významne venuje problematike rómskej inklúzie vo vzdelávaní.

Pripravovanú kurikulárnu reformu v základných školách podporuje Odbor kurikula a inovácií vo vzdelávaní, ktorý disponuje spolupracovníkmi s odbornosťou v oblasti vzdelávania príslušníkov národnostných menšín. Podporu kurikulárnej reformy v regiónoch zabezpečujú subjekty vybrané na základe výzvy, s ktorými má ministerstvo podpísané zmluvy. Podporu zabezpečujú mentorské tímy, ktoré sú v okresoch s etnicky zmiešaným obyvateľstvom zostavené tak, aby boli pomerne zastúpení odborníci so znalosťou jazyka národnostnej menšiny používaného v národnostnom školstve v príslušnom regióne (napr. v mentorskom tíme pre okres Komárno musia byť z 10 členov tímu 6 členovia so znalosťou maďarského jazyka).

Dňom 1. júla 2022 bol zriadený Národný inštitút vzdelávania a mládeže (ďalej len „NIVaM“), ktorý vznikol zlúčením piatich priamo riadených organizácií rezortu školstva, a to Metodicko-pedagogického centra (ďalej len „MPC“), Štátneho pedagogického ústavu (ďalej len „ŠPÚ“), Národného ústavu certifikovaných meraní v školstve (ďalej len „NÚCEM“), Slovenského inštitútu mládeže – IUVENTA a Slovenskej pedagogickej knižnice (ďalej len „SPK“). V rámci NIVaM-u vznikli dva veľké vecné odbory, konkrétne odbor podpory formálneho vzdelávania, ktorý prebral úlohy ŠPÚ, MPC a NÚCEM a odbor podpory neformálneho vzdelávania, ktorý prebral úlohy IUVENTY a SPK. V rámci odboru formálneho vzdelávania NIVaM bolo zriadené oddelenie vzdelávania národnostných menšín, ktoré má v súčasnosti 14 spolupracovníkov. Spolupracovníkov zameraných na vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín má aj oddelenie hodnotenia a monitorovania vzdelávania. NIVaM má 8 krajských pracovísk, t. j. v každom sídle kraja. Okrem nich má ďalšie pracovisko v Komárne so 7 zamestnancami, ktoré je prierezovo zamerané na podporu národnostného školstva v regiónoch. Od 1. 7. 2022 existuje aj pracovné miesto Regionálny koordinátor práce s mládežou na podporu práce s maďarsky hovoriacou mládežou.

4.3 Obsahové zabezpečenie

Školy a školské zariadenia uskutočňujú proces výchovy a vzdelávania na základe výchovno-vzdelávacích programov. MŠVVŠ SR vydáva štátne vzdelávacie programy, ktoré vymedzujú povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách na získanie kľúčových kompetencií. Štátne vzdelávacie programy vymedzujú vzdelávacie štandardy a rámcové učebné plány.

V rokoch 2021 – 2022 v obsahovom zabezpečení výchovy a vzdelávania nastali zásadné zmeny. MŠVVŠ SR, konkrétne Štátny pedagogický ústav, ktorý je v súčasnosti už súčasťou Národného inštitútu vzdelávania a mládeže, bol spoluriešiteľom úlohy vyplývajúcej z „Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020, Operačný cieľ 3 „Účinnnejšie zohľadnenie špecifik výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám“. V rámci tejto úlohy bol vytvorený pedagogický dokument Dodatok č. 10 k štátnemu vzdelávaciemu programu pre sekundárne vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, ktorý

bol schválený MŠVVŠ SR dňa 28. 10. 2021 pod číslom 2021/11733:21-C1630, s účinnosťou od 1. septembra 2022. Cieľom dokumentu je vymedziť obsah, prostredníctvom ktorého žiaci škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny poznávajú hodnoty vlastnej národnostnej kultúry a zároveň si uvedomujú a posilňujú svoju národnostnú identitu. Dodatok k vzdelávacím štandardom pre vyučovacie predmety dejepis a hudobná výchova v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – 2. stupeň základnej školy a Vzdelávací štandard z dejepisu pre 2. stupeň základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským s účinnosťou od 1. septembra 2022 dopĺňa vzdelávacie štandardy pre nižšie stredné vzdelanie. Vzdelávací štandard z dejepisu pre gymnázium so štvorročným vzdelávacím programom s vyučovacím jazykom maďarským, ktorý vypracoval NIVaM je vo schvaľovacom procese MŠVVŠ SR. Na Štátnom pedagogickom ústave (v súčasnosti NIVaM) boli vypracované ďalšie vzdelávacie štandardy, ktoré boli schválené MŠVVŠ SR 7. septembra 2022 k štátnemu vzdelávaciemu programu pre primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy vzdelávacie štandardy pre vyučovanie bulharského, českého, chorvátskeho a poľského jazyka a literatúry. Uvedené dokumenty boli vypracované na základe záväzkov SR k Jazykovej charte. Taktiež boli vypracované vzdelávacie štandardy pre vyučovanie bulharského, českého, chorvátskeho a poľského jazyka a literatúry pre nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy, ktoré sú zverejnené na webovom sídle MŠVVŠ SR.

Strategické úlohy z Plánu obnovy a odolnosti SR (ďalej len „POO“) zahŕňajú prípravu a implementáciu nového štátneho kurikula pre základné školy ako súčasti Komponentu 7: Vzdelávanie pre 21. storočie – Reforma 1: Reforma obsahu a formy vzdelávania (kurikulárna a učebnicová reforma). Boli pripravené 1. pracovné verzie dokumentov:

- vzdelávací štandard pre predmet maďarský jazyk a literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet nemecký jazyk a literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet rómsky jazyk a literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet ruský jazyk a literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet rusínsky jazyk a literatúra,
- vzdelávací štandard pre predmet ukrajinský jazyk a literatúry.

V sledovanom období boli vypracované časti ŠVP pre primárne, nižšie stredné a stredné vzdelávanie v súlade s novelou zákona č. 245/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov a školskej reformy – K7; K6 POO (Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostných školách a národnostných triedach, Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov) – pre pripravované pedagogické dokumenty pre základné a stredné školy.

Taktiež bol vypracovaný metodologický rámec analýzy učebníc spoločenskovedných predmetov (dejepis, zemepis, občianska náuka, etika) obsahujúcich informácie o rómskej menšine – práce súvisiace s vypracovaním metodológie, podľa definovaných kritérií vypracovaný prehľad učebníc za posledných 5 rokov s platnou doložkou; zabezpečenie komunikácie s knižnicou a vypracovanie zoznamu dostupných učebníc.

Došlo k vypracovaniu návrhu k vzdelávaciemu programu na získanie nižšieho stredného vzdelania, t. j. požiadavky na vedomosti a spôsobilosti uchádzačov o vzdelávací program, ktoré budú overované písomným testom a komisionálnou skúškou vo forme výstupných vzdelávacích štandardov vyučovacích predmetov (maďarský jazyk a literatúra a slovenský jazyk a slovenská literatúra) podľa ŠVP (2015), formy (ústna a písomná) výkonu

komisionálnej skúšky, kritériá písomného testu, za ktorých je možné považovať výsledky testu za úspešné.

Úlohou Oddelenia vzdelávania národnostných menšín NIVaM je aj zabezpečenie posudzovania edukačných publikácií pre školy s vyučovacím jazykom a vyučovaním jazyka národnostných menšín. V sledovanom období bolo posúdených 236 edukačných publikácií pre uvedené školy.

ŠIOV počas hodnoteného obdobia pripravil a predložil na schválenie MŠVVŠ SR aktualizované štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie a prípravu pre všetky skupiny odborov vzdelávania. Súčasťou predložených ŠVP sú aj aktualizované rámcové učebné plány pre jednotlivé stupne vzdelania pre školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín.

NIVaM je prijímateľom projektu „Inovatívne vzdelávanie učiteľov s cieľom zvýšiť ich interkultúrne kompetencie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov“ známejší pod názvom „Spolu s Rómami dosiahneme viac“. Partnerom preddefinovaného projektu je Európske Wergeland centrum, ktoré je nórskou vzdelávacou organizáciou so sídlom v Oslo. Preddefinovaný projekt je financovaný z Nórskeho grantu a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Hlavným cieľom projektu je systémová podpora zavedenia vyučovania rómskeho jazyka a literatúry na všetkých stupňoch vzdelávania v rámci školského vzdelávacieho programu škôl so žiakmi z rómskych komunít, podpora interkultúrneho vzdelávania a demokratického a inkluzívneho školského prostredia. Trvanie projektu: máj 2020 – apríl 2024. Realizácia preddefinovaného projektu zahŕňala tieto aktivity: priebežné spravovanie metodologického a vzdelávacieho portálu: <https://spolu-together-jekhetane.sk/sk>, pokračovanie v realizácii vzdelávacieho tréningu „Interkultúrne vzdelávať v škole so žiakmi z rómskych komunít“, úspešné ukončenie vzdelávacieho podujatia „Slovenská akadémia 2022/2023“, príprava a realizácia akčných plánov „Slovenskej akadémie 2022/2023“ v 10 školách, priebežná tlačová konferencia k preddefinovanému projektu, priebežné zapracovanie pripomienok k výstupom projektu: rómsko-slovenské čítanky pre 3. roč. a 4. roč. ZŠ, učebnica z rómskeho jazyka pre mierne pokročilých vrátane pracovného zošita a manuálu pre učiteľa, reedícia pravidiel rómskeho pravopisu, metodika k dejepisnej čítanke Pátrame po minulosti Rómov, metodika k „Roma history“, rómsko-slovenský a slovensko-rómsky slovník, príprava a realizácia študijnej návštevy v Oslo (II), vypracovanie priebežnej správy z projektu č. 6. Projekt je dostupný na webovom sídle: <https://www.statpedu.sk/sk/o-organizacii/projekty/spolu-romami-dosiahneme-viac-ii/>.

4.4 Vzdelávanie v jazykoch národnostných menšín

Výchova a vzdelávanie sú základným pilierom prosperity spoločnosti. Ovplyvňujú všestranný rozvoj osobnosti a v konečnom dôsledku aj úroveň krajiny a jej postavenie vo vzťahu k iným štátom. V rovnakej miere sa to týka aj občanov SR hlásiacich sa k národnostným menšinám. Materinský jazyk národnostných menšín vo výchovnovzdelávacom procese pozitívne ovplyvňuje zachovanie ich kultúry a ďalší rozvoj v SR.

Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa uskutočňuje v materských školách, základných školách, stredných školách, špeciálnych školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny alebo vyučovaním jazyka bulharskej, maďarskej, nemeckej, rómskej, rusínskej, ruskej a ukrajinskej národnostnej menšiny. Zriaďovateľom škôl môže byť obec, samosprávny kraj, regionálny úrad školskej

správy, štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť prípadne iná právnická alebo fyzická osoba.

Materské školy

K 15. septembru 2022 bolo zaradených do siete škôl a školských zariadení SR spolu 3137 materských škôl (2 793 štátnych, 232 súkromných a 112 cirkevných), z toho 364 (11,60 %) s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a to konkrétne s jazykom bulharským, maďarským, nemeckým, rusínskym a ukrajinským.

Tabuľka č. 23: Počet materských škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet materských škôl	Percentuálny podiel
bulharský	1	0,03 %
maďarský	281	8,96 %
nemecký	1	0,03 %
rusínsky	4	0,13 %
slovenský a maďarský	76	2,42 %
ukrajinský	1	0,03 %
SPOLU	364	11,60 %
Zdroj: MŠVVŠ SR		

V sieti škôl a školských zariadení SR je zaradená aj 1 špeciálna materská škola s vyučovacím jazykom maďarským s počtom 28 detí.

Základné školy

V sieti škôl a školských zariadení k 15. septembru 2022 bolo celkovo zaradených 2 069 základných škôl, z toho 1 854 štátnych, 118 cirkevných a 87 súkromných s celkovým počtom 24 774 tried. V rámci siete základných škôl bolo k 15. septembru 2022 zriadených celkom 241 (11,65 %) základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, nemeckým, rusínskym, ukrajinským, ruským a bulharským z celkového počtu základných škôl.

Tabuľka č. 24: Počet základných škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet základných škôl	Percentuálny podiel
bulharský	1	0,05 %
maďarský	207	10,00 %
nemecký	2	0,10 %
rusínsky	2	0,10 %
slovenský a maďarský	27	1,30 %
ukrajinský	1	0,05 %
slovenský a ruský	1	0,05 %
SPOLU	241	11,65 %
Zdroj: MŠVVŠ SR		

Základné školy s vyučovacím jazykom maďarským navštevuje:

- v štátnych školách 27 651 žiakov, z toho 13 054 žiakov v ročníkoch 1–4 a 14 597 žiakov v ročníkoch 5-9;
- v cirkevných školách 1 605 žiakov.

Základné školy s vyučovacím jazykom nemeckým navštevuje:

- v štátnych školách 32 žiakov v ročníkoch 1-4;

- v súkromných školách 153 žiakov v ročníkoch 1-4.

Základné školy s vyučovacím jazykom bulharským navštevuje:

- v súkromných školách celkovo 66 žiakov, z toho 30 v ročníkoch 1-4 a 36 žiakov v ročníkoch 5-9.

Základné školy s vyučovacím jazykom rusínskym navštevuje:

- v štátnych školách celkovo 82 žiakov, z toho 32 žiakov v ročníkoch 1-4 a 50 žiakov v ročníkoch 5-9.

Základné školy s vyučovacím jazykom ukrajinským navštevuje:

- v štátnych školách celkovo 192 žiakov, z toho 85 žiakov v ročníkoch 1-4 a 107 žiakov v ročníkoch 5-9.

Tabuľka č. 25: Počet žiakov v základných školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín v období rokov 2016 – 2022

	maďarský	nemecký	ukrajinský	bulharský	rusínsky	ruský	spolu
2016	29 077	164	168	76	0	0	29 485
2017	29 236	157	171	84	53	6	29 584
2018	29 261	166	141	84	62	10	29 724
2019	29 264	168	148	83	60	25	29 748
2020	29 285	155	143	69	67	35	29 754
2021	29 276	174	148	68	81	58	29 805
2022	29 256	185	192	66	82	59	29 840

Zdroj: MŠVVŠ SR

V sieti škôl a školských zariadení SR k 15. septembru 2022 bolo celkovo zaradených 253 špeciálnych základných škôl.

Tabuľka č. 26: Počet špeciálnych základných škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet špeciálnych základných škôl	Percentuálny podiel
maďarský	8	3,37 %
slovenský a maďarský	13	5,48 %

Zdroj: MŠVVŠ SR

Stredné školy

K 15. septembru 2022 bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených celkom 441 SOŠ a konzervatórií vrátane škôl, ktoré majú len externú formu štúdia. Počet SOŠ s dennou formou štúdia je 417 (z toho 323 štátnych, 74 súkromných a 20 cirkevných). Z uvedeného počtu stredných odborných škôl bolo zriadených 37 stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín, z toho 25 s vyučovacím jazykom slovensko-maďarským a 12 s vyučovacím jazykom maďarským. Súčasne bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených 234 gymnázií a stredných športových škôl vrátane škôl, ktoré majú len externú formu štúdia. Počet škôl s dennou formou štúdia je 233 (z toho 144 štátnych, 39 súkromných, 50 cirkevných). Z uvedeného počtu gymnázií je 22 gymnázií a SŠŠ s vyučovacím jazykom národnostných menšín.

Tabuľka č. 27: Počet stredných odborných škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet stredných odborných škôl	Percentuálny podiel
maďarský	12	2,83 %
slovenský a maďarský	25	5,90 %
SPOLU	37	8,73 %
Zdroj: MŠVVŠ SR.		

Tabuľka č. 28: Počet gymnázií v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet gymnázií a stredných športových škôl	Percentuálny podiel
maďarský	14	5,98 %
slovensko-maďarský	6	2,56 %
ukrajinský	1	0,43 %
bulharský	1	0,43 %
SPOLU	22	9,40 %
Zdroj: MŠVVŠ SR		

Vysoké školy

Vysoké školy sa na základe zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov delia na verejné, štátne, súkromné a zahraničné. V akademickom roku 2021/2022 poskytovalo vysokoškolské vzdelávanie 20 verejných vysokých škôl, 3 štátne vysoké školy a 10 súkromných vysokých škôl.

Na katedrách, inštitútoch a ústavoch vysokých škôl je možné absolvovať vysokoškolské predmety, v rámci ktorých prebieha výučba viacerých jazykov národnostných menšín, konkrétne maďarského, nemeckého, ruského, ukrajinského, rusínskeho, rómskeho, chorvátskeho, bulharského a poľského jazyka:

- Univerzita Komenského v Bratislave (Katedra maďarského jazyka a literatúry, Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky, Katedra rusistiky a východoeurópskych štúdií, Katedra slovanských filológií v rámci Filozofickej fakulty a Katedra nemeckého jazyka a literatúry v rámci Pedagogickej fakulty);
- Prešovská univerzita v Prešove (Inštitút rusistiky, Inštitút ukrajinistiky, Inštitút germanistiky v rámci Filozofickej fakulty a v rámci Centra jazykov a kultúr národnostných menšín Ústav maďarského jazyka a kultúry, Ústav rusínskeho jazyka a kultúry a Ústav rómskych štúdií);
- Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (Katedra rusistiky, Katedra germanistiky v rámci Filozofickej Fakulty);
- Katolícka univerzita v Ružomberku (Katedra germanistiky v rámci Filozofickej fakulty);
- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (Katedra romanistiky a germanistiky na Filozofickej fakulte a Ústav maďarskej jazykovedy a literárnej vedy a Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr na Fakulte stredoeurópskych štúdií);
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (Katedra germanistiky, Katedra slovanských jazykov v rámci Filozofickej fakulty).

Na Slovensku zostáva jedinou samostatnou verejnou vysokou školou, na ktorej prebieha výučba primárne v jazyku národnostnej menšiny - v maďarskom jazyku, je Univerzita J.

Selyeho v Komárne. Týmto, ako jediná vysoká škola, završuje kontinuálnu výchovu a vzdelávanie v tomto jazyku od materskej školy až po vysokú školu.

4.5 Aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania detí príslušníkov národnostných menšín v školách a školských zariadeniach

V sledovanom období bolo realizovaných viacero aktivít týkajúcich sa skvalitnenia vzdelávania a výchovy príslušníkov národnostných menšín. Viaceré z nich súviseli aj s plnením úloh z Akčného plánu, konkrétne s operačným cieľom 3 *Účinnejšie zohľadnenie špecifík výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám*, ktorého gestorom je MŠVVŠ SR.

MŠVVŠ SR schválilo Smernicu č. 33/2020 o didaktických prostriedkoch, ktorou sa upravuje postup MŠVVŠ SR a priamo riadených organizácií pri výbere a posudzovaní didaktických prostriedkov. Predmetná smernica sa týka aj didaktických prostriedkov vydávaných pre potreby vzdelávania v jazykoch národnostných menšín. Smernica pod č. 5/2021 bola aktualizovaná okrem iného aj o schvaľovacie protokoly (odporúčacie protokoly) pre preklad didaktického prostriedku, ktorý sa vydáva na základe posúdenia odbornosti prekladu zo slovenského jazyka do jazyka príslušnej národnostnej menšiny. V nadväznosti na novelu zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov ministerstvo schválilo novú smernicu č. 1/2022 o edukačných publikáciách, ktorá rovnako obsahuje povinnosť predkladať na posúdenie preklad edukačnej publikácie do jazyka národnostnej menšiny na účel vydania doložky. Jedným z hlavných dosiahnutých cieľov je otvorenie trhu s učebnicami, ktoré dlhodobo požadovali školy, učitelia aj odborníci. Poskytnuté finančné prostriedky pre školy sú poskytnuté aj na nákup dostupných schválených didaktických prostriedkov pre vyučovací jazyk národnostných menšín.

NIVaM ako priamo riadená organizácia MŠVVŠ SR zorganizoval v roku 2022 tri stretnutia s organizáciami, ktoré pracujú s maďarsky hovoriacou mládežou. Stretnutia sa uskutočnili v Komárne, Kráľovskom Chlmcí a v Rimavskej Sobote. Cieľom stretnutí bolo informovať organizácie a jednotlivých pracovníkov s mládežou o možnostiach vzdelávania a zvyšovania kompetencií na výkon ich práce a o možnostiach financovania práce s mládežou, predstaviť možnosti využitia programov EÚ Erasmus+ a Európsky zbor solidarity a prehliť možnosti spolupráce medzi aktérmi v oblasti práce s mládežou, ktorá patrí do maďarskej národnostnej menšiny. Jedným z bodov programu bolo predstavenie Rady mládeže Slovenska a jednotlivých rád mládeže, ako zastupiteľských štruktúr, do ktorých sa organizácie môžu pridať.

MŠVVŠ SR začalo s realizáciou pilotného projektu spolu s Radou Európy s názvom „Romani-plurilingual policy experimentation - Inklúzia rómskych detí vo vzdelávaní – plurilingválny prístup“. Projekt sa realizuje v období rokov 2022 – 2025. Do projektu sú zapojené školy z 3 krajín Európskej únie, a to Slovensko, Slovinsko a Grécko, pričom bude zapojených zhruba 1000 rómskych žiakov. Na Slovensku sa do pilotného overovania zapojili štyri základné školy s vysokým zastúpením žiakov z rómskej minority. Cieľom pilotného projektu je vytvárať príležitosti na rozvoj povedomia rómskych i nerómskych žiakov o rómskom jazyku, kultúre a histórii. Pilotné overovanie bude mať dosah na účinnejšiu inklúziu rómskych žiakov v primárnom veku v zúčastnených školách, významnú inováciu vo výučbe

rómskeho jazyka, histórie a kultúry pre rómskych aj nerómskych žiakov ako aj budovanie sietí škôl v zúčastnených krajinách a medzi nimi.

V sledovanom období sa pokračovalo aj v realizácii projektu „Inovatívne vzdelávanie učiteľov s cieľom zvýšiť ich interkultúrne kompetencie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov“ známejší pod názvom „Spolu s Rómami dosiahneme viac“, ktorého riešiteľom je NIVaM. Hlavným cieľom projektu je systémová podpora zavedenia vyučovania rómskeho jazyka a literatúry na všetkých stupňoch vzdelávania v rámci školského vzdelávacieho programu škôl so žiakmi z rómskych komunít a podpora interkultúrneho vzdelávania. Projekt je plánovaný na 36 mesiacov. Predpokladaný termín ukončenia projektu je máj 2023. V rámci realizácie projektu sa pracovalo na koncipovaní obsahu rómsko-slovenskej čítanky pre 3. a 4. ročník ZŠ, obsahu učebnice pre rómsky jazyk (jazyková úroveň – mierne pokročilý), príprava textov na účely spracovania oboch čítaniek a pracovných zošitov. Pripravili sa podklady k metodike pre Dejepisnú čítanku – pátrame po minulosti Rómov. Pripravili sa aj podklady k inovatívne vzdelávaciemu programu pre školský manažment a inovatívne vzdelávacie tréningy pre pedagogických zamestnancov. Prijalo sa viac ako 40 pedagogických zamestnancov a odborníkov v oblasti vzdelávania žiakov z rómskych komunít na vzdelávací tréning s názvom „Interkultúrne vzdelávať v školách so žiakmi z rómskych komunít“. Vyškolo sa 60 vedúcich v rámci školenia manažmentu škôl. Vyškolo sa 10 pedagógov na prípravu na štátnu jazykovú skúšku z rómskeho jazyka. Cieľom vzdelávania bolo zvýšiť profesijné kompetencie pedagógov, ktoré im umožnia kvalifikovane používať rómsky jazyk v rôznych oblastiach práce s rómskymi komunitami, samostatne tvoriť učebné zdroje v rómskom jazyku, realizovať aplikovaný pedagogický výskum so zameraním na rómsky jazyk, a ktoré im pomôžu kvalitne vyučovať rómsky jazyk v základných a stredných školách. V spolupráci s projektovým partnerom Európskym Wergeland Centrom sa vyškolo 10 multiplikátorov v oblasti ľudských práv a demokratického občianstva. Jeho cieľom bolo rozvíjať profesijné kompetencie a poskytnúť podporu pri budovaní inkluzívneho a demokratického školského prostredia, v ktorom sa budú všetci žiaci a členovia školskej komunity cítiť vítaní a rešpektovaní, s osobitým zameraním na začleňovanie rómskych žiakov. Školenie bolo založené na prístupoch Rady Európy a to v oblasti demokratického občianstva, ľudských práv a interkultúrnej výchovy a vzdelávania. Spolupracuje sa s piatimi základnými školami a piatimi strednými školami.

Spoločný projekt Európskej únie a Rady Európy „INSCHOOL – Inclusive schools: Making difference for Roma children“ sa začal realizovať na Slovensku v roku 2017 a plán skončenia je rok 2027. Zameriava sa na podporu sociálneho začleňovania Rómov prostredníctvom podpory inkluzívnych vzdelávacích politík a praxe v Bulharsku, Českej republike, Maďarsku, Rumunsku, Slovenskej republike a v Spojenom Kráľovstve. Projekt INSCHOOL zaviedol do škôl metodológiu, ktorá vychádza z „Indexu inklúzie: sprievodca pre rozvoj školy vychádzajúci z inkluzívnych hodnôt“ od autorov T. Booth a M. Ainscowa (2016). V prvých dvoch cykloch riešenia projektu sa pracovalo so školami, kým v treťom cykle riešenia projektu, t. j. od augusta 2022 je vytvorená národná pracovná skupina, ktorá v úzkej spolupráci s ministerstvami školstva sa v každej krajine zameriava na medzery a rozpory medzi existujúcimi politikami a praxou na školách a poskytuje pomoc pri ich odstraňovaní. Týmto spôsobom sa snaží o prenos inkluzívnej praxe zo vzdelávania do inkluzívnych politík na celoštátnej úrovni. V Štrasburgu sa pod názvom "Európske normy a nástroje pre kvalitné a inkluzívne vzdelávanie" konalo prvé študijné medzinárodné stretnutie expertov inkluzívneho vzdelávania za účasti zástupcov MŠVVŠ SR. Cieľom stretnutia bolo predstaviť Európsky

dohovor o ľudských právach, ako aj existujúcu a najdôležitejšiu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v oblasti prístupu rómskych detí k vzdelávaniu a desegregácie.

NIVaM v súlade so zákonom č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zabezpečoval profesijný rozvoj pre pedagogických zamestnancov (PZ) a odborných zamestnancov (OZ) prostredníctvom programov vzdelávania a odborných podujatí. Vzdelávanie bolo poskytované PZ a OZ, ktorí vzdelávajú deti a žiakov patriace k národnostným menšinám a etnickým skupinám, vzdelávanie bolo zamerané aj na inkluzívne vzdelávania, interkultúrny a interetnický dialóg.

V roku 2022 boli vytvorené dva programy inovačného vzdelávania pre PZ a OZ zamerané na podporu využitia rómskeho jazyka a rómskej kultúry vo vyučovacom procese, pričom v súčasnosti sa pripravuje kvalifikačné vzdelávanie „Rómsky jazyk a rómska kultúra“ pre PZ a OZ na získanie kvalifikačných predpokladov na vyučovanie rómskeho jazyka.

V roku 2022 boli do ponuky vzdelávania zaradené tri programy vzdelávania zamerané na oblasť inkluzívneho vzdelávania. Vzhľadom na legislatívne zmeny, účinnosťou novely zákona č. 138/2019 Z. z. sa od 1. 1. 2022 upravoval rozsah programov inovačného vzdelávania. Zo zákona vyplýva, že inovačné vzdelávanie sa organizuje ako jednoduchý program inovačného vzdelávania poskytovaný v rozsahu najmenej 50 hodín. V roku 2022 bolo zapojených do vzdelávania v uvedených programoch 776 PZ a OZ, z nich počet absolventov 663. Vo väzbe na uvedené sa dopĺňal obsah vzdelávania pre jednotlivé programy tak, aby uvedená podmienka bola splnená.

- Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov – východiská tvorby inkluzívneho prostredia triedy a skupiny
- Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov – aplikácia aktivít na rozvíjanie inkluzívnej kultúry
- Tvorba inkluzívnej školy a školského zariadenia – inkluzívna politika v praxi

Tabuľka č. 29: Prehľad o počte PZ a OZ zapojených do vzdelávania v uvedených troch programoch inovačného vzdelávania v roku 2022 (programy boli vytvorené v rokoch 2020 a 2021)

Program inovačného vzdelávania	Počet zapojených PZ a OZ	Počet absolventov
	2022	2022
1. Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov – východiská tvorby inkluzívneho prostredia triedy a skupiny	635	563
2. Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov – aplikácia aktivít na rozvíjanie inkluzívnej kultúry	106	69
3. Tvorba inkluzívnej školy a školského zariadenia – inkluzívna politika v praxi	35	31

MŠVVŠ SR v rokoch 2021 a 2022 vyčlenilo finančné prostriedky v rámci výzvy na predloženie žiadostí o poskytnutie finančných prostriedkov na rozvojový projekt „Podpora výučby materinského jazyka národnostnej menšiny 2022“. Prioritnými oblasťami podpory boli

prípravné aktivity na realizáciu výučby jazyka národnostnej menšiny (chorvátskeho, poľského, rusínskeho, rómskeho, ukrajinského, nemeckého alebo bulharského jazyka.) alebo aktivity v rámci výučby jazyka národnostnej menšiny (chorvátskeho, poľského, rusínskeho, rómskeho, ukrajinského, nemeckého alebo bulharského jazyka). Žiadosť boli oprávnení podať zriaďovatelia základných a stredných škôl s národnostnými triedami (školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny) alebo s vyučovacím jazykom slovenským, ktorí sú motivovaní zaviesť výučbu jazyka národnostnej menšiny na svojej škole. V roku 2021 bolo podporených 5 projektov v celkovej sume 7190 EUR a v roku 2022 sa podporilo 8 projektov v celkovej sume 12 000 EUR.

Rozvojový projekt *Podpora regionálnej a multikultúrnej výchovy žiakov patriacich k národnostným menšinám* sa vyhlasuje od roku 2016. Cieľom výzvy je podporiť rozvoj multikultúrneho a regionálneho vzdelávania v národnostných školách a národnostných triedach (školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín a s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny). Prioritnými oblasťami podpory sú aktivity formujúce vzťah k histórii, kultúre, tradíciám; historické fakty vlastného regiónu zamerané na spolužitie národnostných menšín, aktivity prispievajúce k spolunažívaniu detí rôznych národnostných menšín a majority, aktivity zamerané na podporu národnostnej identity, spoznávanie a zachovanie tradičnej kultúry s dôrazom na ich miestny a regionálny charakter (hudobné, tanečné, divadelné, výtvarné ako aj remeselnícke aktivity). V roku 2021 bolo podporených 29 projektov v celkovej sume 45 000 EUR a v roku 2022 sa podporilo 30 projektov v celkovej sume 53 000 EUR.

V rámci výzvy „Letné školy 2022“ mohli letné školy organizovať všetky základné školy, špeciálne základné školy, špeciálne výchovné zariadenia, spojené školy, ktoré majú organizačnú zložku základnej školy, ktoré sú zaradené v Sieti škôl a školských zariadení počas celých letných prázdnin v tzv. plných týždňoch t. j. od 11. 07. 2022 do 26. 08. 2022. Jeden cyklus trval nepretržite 2 týždne – 10 pracovných dní, čomu boli prispôsobené aj finančné prostriedky, ktoré škola dostane. Hlavným cieľom Letných škôl 2022 bola podpora škôl pri ich organizácii aktivít na vyrovnanie rozdielov vo vedomostiach, zručnostiach a spôsobilostiach žiakov, vrátane žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a na integráciu žiakov prichádzajúcich z Ukrajiny. Do činnosti Letnej školy 2022 sa mohli v podporených školách zapojiť tak, ako v predchádzajúcich rokoch aj dobrovoľníci, neziskový sektor, komunitné centrá, prípadne aj matky ukrajinských detí.

MŠVVŠ SR vyhlásilo výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie so zameraním na inovatívne prístupy priestorových riešení a výučby v základných a stredných školách. Cieľom je inovovať prístupy k výučbe a implementovať ich do praxe napríklad zmenou tvarov školských lavíc, ktoré môžu byť prispôsobené na potreby konkrétneho školského predmetu, zmenou usporiadania tried, ktorá zároveň úzko súvisí so zmenami v prístupe k výučbe a so vzdelávaním učiteľov. Jej cieľom je podpora prechodu od klasickej „frontálnej výučby“ k metódam výučby, ktoré podporujú aktívne zapojenie sa žiaka do výučby, tímovú prácu, skupinové riešenie problémov či diskusiu. Výzva sa realizuje v základných a stredných školách. Po kontrole žiadostí a posúdení jednotlivých kritérií ministerstvo podporilo aj 8 základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, súkromnú odbornú školu s vyučovacím jazykom maďarským a gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským.

K rozvoju online foriem výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom maďarským prispievajú videá stvárňujúce literárne diela a divadelné hry, ktoré sú určené na výučbu na hodinách maďarského jazyka a literatúry na území so zvýšeným zastúpením obyvateľov Slovenska maďarskej národnosti s názvom „Literárna prechádzka –

Irodalmi cirkáló“. Sú to približne 45-minútové videá v prevedení Jókaiho divadla v Komárne, ktoré je možné využiť pri vyučovaní maďarského jazyka a literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským dištančnou formou, alebo na spestrenie vyučovacích hodín maďarského jazyka a literatúry.

Každoročne sa usporiadajú súťaže pre národnostné školy: Poznaj slovenskú reč a Pekná maďarská reč pre žiakov škôl s vyučovacím jazykom maďarským a Amari Romaňi Čhib – Naša rómčina pre žiakov rómskej národnostnej menšiny, ktorých vyhlasovateľom je MŠVVŠ SR a odborným gestorom NIVaM.

4.6 Podpora skvalitnenia výučby slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín

Cieľom národného projektu Edukačný proces vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským, ktorý bol predĺžený do 31. decembra 2021, bolo zvýšiť kvalitu vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským a sledovať realizáciu inovovaného ŠVP. Jednou z hlavných úloh projektu bolo vypracovanie Koncepcie vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským, ktorá vychádza z didaktiky vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra a reflektuje na Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky a na požiadavky z pedagogickej praxe a súčasne zahŕňa aj najnovšie poznatky z oblastí vyučovania cudzích jazykov, vyučovacích jazykov a materinských jazykov u nás aj v zahraničí.

V rámci národného projektu Edukačný proces vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským (č. 2015-14697/33730:2-100A) bola na Štátnom pedagogickom ústave vytvorená séria publikácií Metodický model vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Metodické modely sú vypracované pre všetky ročníky, t. j. 1.-9. ročník, základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským (ďalej len „VJM“) na pomoc učiteľom slovenského jazyka a slovenskej literatúry na prvom aj druhom stupni základnej školy s VJM, metodikom, pedagogickým zamestnancom a študentom primárneho vzdelávania pedagogických fakúlt a pedagogickým zamestnancom a študentom akademického predmetu slovenský jazyk a literatúra. Publikácie „Metodický model vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským“ boli distribuované do každej školy s VJM a sú aj zverejnené na metodickom portáli MŠVVŠ SR a NIVaM. Koncepcný dokument je zverejnený na webovom sídle MŠVVŠ SR a ŠPÚ a bol zaradený do zoznamu platných koncepcií a stratégií v Sprievodcovi školským rokom 2020/2021 (časť Informačný servis – 2. kapitola 2.1 podkapitoly) vydaným MŠVVŠ SR.

MŠVVŠ SR a pracovisko NIVaM v Komárne zorganizovalo online vzdelávania so zameraním na metodiku vyučovania predmetu Slovenský jazyk a slovenská literatúra. Uvedené vzdelávanie sa uskutočnilo pod záštitou MŠVVŠ SR s cieľom zvyšovania kvality vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Tieto vzdelávania sa uskutočnili v dvoch termínoch a zúčastnilo sa na nich 36 učiteľov zo škôl s VJM.

Pracovisko NIVaM v Komárne zároveň od septembra 2022 intenzívne realizuje vzdelávania učiteľov zo základných škôl s VJM v oblasti kurikulárnej reformy, rovnako je aj partnerom škôl pri aktualizáčnych vzdelávaniach v tejto oblasti. Na pracovisku sa naďalej vykonáva atestačný proces učiteľov.

Pracovisko NIVaM v Komárne v spolupráci s MŠVVŠ SR taktiež koordinuje aj tvorbu didaktických pomôcok pre základné školy s VJM pod názvom SLOVENČINA INAK, ktoré sú dostupné zatiaľ len pre 5. ročník ZŠ s VJM. Postupne bude zverejnený digitálny edukačný obsah aj pre materské školy a ďalšie ročníky ZŠ s VJM.

V. časť – Práva národnostných menšín v oblasti používania jazykov národnostných menšín

5.1 Legislatívne a koncepčné rámce

V súlade s čl. 34 Ústavy SR sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje príslušníkom národnostných menšín okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na vzdelanie v ich jazyku, právo používať ich jazyk v úradnom styku a právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín. Predmetný článok Ústavy SR priznáva príslušníkom národnostných menšín a etnických skupín aj právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku. Podmienky používania jazykov národnostných menšín upravuje predovšetkým zákon č. 184/1999 Z. z., v zmysle ktorého sa jazykom menšiny na účely tohto zákona rozumie kodifikovaný alebo štandardizovaný jazyk tradične používaný na území Slovenskej republiky jej občanmi patriacimi k národnostnej menšine, ktorý je odlišný od štátneho jazyka. Zákon taxatívne vymenúva jazyky národnostných menšín, ktoré sú v Slovenskej republike oficiálne uznané³⁰.

Vykonávacími predpismi k zákonu č. 184/1999 Z. z. sú: Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 535/2011 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov, ktoré upravuje podrobnosti v súvislosti s informovaním o možnosti používania jazykov národnostných menšín v úradnom styku a v súvislosti s formou dvojajazyčných úradných dokumentov a nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z., ktoré ale nadobudlo účinnosť až v čase mimo sledovaného obdobia (1.3.2023). Toto nariadenie nahradilo dovtedy platné a účinné nariadenie vlády SR č. 221/1999 Z. z.

Slovenská republika je v oblasti ochrany jazykových práv národnostných menšín viazaná medzinárodnými zmluvami. Medzi najdôležitejšie patria Rámcový dohovor a Jazyková charta. Jazyková charta³¹ je rámcovou mnohostrannou medzinárodnou zmluvou kultúrnej povahy a je vytvorená na ochranu a podporu regionálnych a menšinových jazykov ako ohrozeného aspektu európskeho kultúrneho dedičstva. Z toho dôvodu obsahuje antidiskriminačnú klauzulu týkajúcu sa používania týchto jazykov a stanovuje aj opatrenia na zabezpečenie aktívnej podpory regionálnych a menšinových jazykov. Garantom aktivít súvisiacich s procesom monitoringu implementácie tejto medzinárodnej zmluvy je MZVEZ SR. Stálym odborným orgánom rady vlády pre oblasť implementácie Jazykovej charty zmysle jej čl. 7 ods. 4. je výbor. Slovenská republika predkladá implementačné správy o plnení záväzkov, ktoré posudzuje nezávislý Výbor expertov v trojročných intervaloch. Hoci sa Rámcový dohovor, venuje ochrane národnostných menšín komplexne, a teda zachytáva celé spektrum práv príslušníkov národnostných menšín, vo svojich čl. 10 a 11 sa zaoberá osobitne aj oblasťou jazykových práv príslušníkov národnostných menšín.

5.2 Odborná a metodická pomoc pri používaní jazykov národnostných menšín

Úrad vlády SR poskytuje v zmysle § 7a ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. odbornú a metodickú pomoc orgánom verejnej správy, ako aj organizačným zložkám bezpečnostných a záchranných

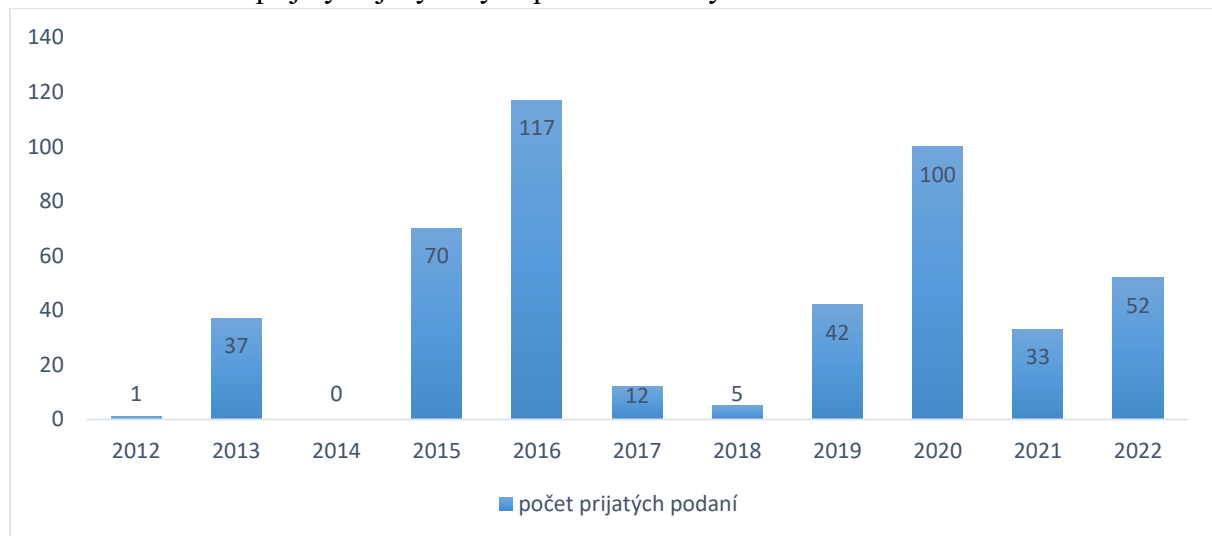
³⁰ Ide o bulharský jazyk, český jazyk, chorvátsky jazyk, maďarský jazyk, nemecký jazyk, poľský jazyk, rómsky jazyk, rusínsky jazyk a ukrajinský jazyk.

³¹ Pre viac informácií o Jazykovej charte pozri časť 1.2.2 tejto správy. Výkladová správa k Jazykovej charte je dostupná na: https://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/7244_vykladova-spava.pdf.

zborov a pri vykonávaní uvedeného zákona prerokúva v zmysle § 7b ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. správne delikty na úseku používania jazykov národnostných menšín. Poskytovanie odbornej a metodickej pomoci sa v praxi ukázalo ako účinný a efektívny nástroj zvyšovania úrovne aplikácie jednotlivých ustanovení uvedeného zákona. V zmysle Organizačného poriadku Úradu vlády SR ÚSVNM pri vybavovaní podaní podľa zákona č. 184/1999 Z. z. a pri poskytovaní odbornej a metodickej pomoci orgánom verejnej správy a organizačným zložkám bezpečnostných a záchranných zborov pri vykonávaní ustanovení tohto zákona spolupracuje s KGTSÚ.

V sledovanom období 2021 - 2022 splnomocnenec a jeho úrad v spolupráci s KGTSÚ vybavoval celkovo 85 podaní týkajúcich sa používania jazykov národnostných menšín, ktoré sa vzťahovali na možné porušenie ustanovení zákona č. 184/1999 Z. z. Z celkového počtu podaní bolo 1 podanie doručené od právnickej osoby a 84 od fyzických osôb. Väčšina týchto podaní sa týkala predovšetkým možného porušenia § 4 ods. 7 zákona č. 184/1999 Z. z.. Úrad splnomocnenca v spolupráci s KGTSÚ v období rokov 2021 a 2022 vybavil 73 jazykových podaní, pričom ďalších 12 je stále v procese riešenia.

Graf č. 3: Prehľad prijatých jazykových podaní za roky 2012 – 2022

Zdroj: Úrad vlády SR.

Zároveň ÚV SR v spolupráci so splnomocnencom v nadväznosti na úlohy č. B.2. a B.3. vyplývajúce z uznesenia vlády SR č. 24/2021 k Správe o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2019 – 2020 v sledovanom období vydal *Metodické usmernenie Úradu vlády Slovenskej republiky k spôsobu finančného zabezpečenia plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. orgánmi verejnej správy*³² a *Metodické usmernenie k zabezpečeniu plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. v podmienkach vyšších územných celkov*³³.

³² Metodické usmernenie Úradu vlády Slovenskej republiky k spôsobu finančného zabezpečenia plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. orgánmi verejnej správy spolu s prílohou je dostupné na webovom sídle splnomocnenca:

https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3578/metodicke_Usmernenie_uv_sr_k_financnem_u_zabezpeceniu.pdf

³³ Metodické usmernenie k zabezpečeniu plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. v podmienkach vyšších územných celkov je dostupné na webovom sídle splnomocnenca: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3578/metodicke_Usmernenie_vuc.pdf

Taktiež je potrebné poukázať na skutočnosť, že splnomocnenec naďalej zabezpečoval činnosť poradných jazykových skupín, ktorých členovia aj v rokoch 2021 a 2022, v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19, pripravovali najmä ďalšie preklady informácií týkajúcich sa ohrozenia života a zdravia, taktiež pripravili preklady informácií týkajúcich sa očkovania, návštevy pápeža, ktorá sa uskutočnila v septembri 2021, a ďalších matričných formulárov. Pracovná skupina pokračovala v prekladoch právnych predpisov, alebo novelizácií právnych predpisov. Celkovo bolo v sledovanom období vyhotovených 20 prekladov právnych predpisov, ktoré sa postupne zverejňovali na právnom a informačnom portáli Slov-lex.³⁴

5.3 Podpora zlepšovania aplikačnej praxe dodržiavania práv na používanie jazykov národnostných menšín

Splnomocnenec v sledovanom období naďalej pokračoval v úsilí zlepšiť aplikačnú prax zákona o používaní jazykov národnostných menšín. V tejto súvislosti okrem vyššie uvedeného realizoval viacero podporných aktivít a uskutočnil niekoľko pracovných stretnutí zameraných na výmenu informácií a konzultovanie návrhov na zlepšenie aplikačnej praxe dodržiavania jazykových práv menšín, najmä aktívne komunikoval s dotknutými rezortmi ohľadom realizácie kompetenčného jazykového vzdelávania zamestnancov, pričom zo strany dotknutých rezortov boli prezentované prevažne pozitívne ohlasy; splnomocnenec sa tiež v spolupráci s Úradom vlády SR obrátil na orgány územnej samosprávy a zodpovedné rezorty, s výzvou na odstránenie nedostatkov identifikovaných v Správe o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2019 – 2020. V tejto veci splnomocnenec zorganizoval sériu stretnutí s predstaviteľmi zodpovedných rezortov, samosprávnych krajov a obcí a zároveň požiadal o zaslanie odpočtu k plneniu tejto úlohy. Predmetné samosprávy a rezorty zaslali odpočty úradu splnomocnenca už v priebehu mája 2021. Z vyjadrení jednotlivých rezortov vyplýva, že niektoré nedostatky zistené dotazníkovým prieskumom boli odstránené, čo sa napokon do istej miery premieta aj do výsledkov najnovšieho dotazníkového prieskumu.

Splnomocnenec podporu zlepšovania aplikačnej praxe realizoval aj prostredníctvom aktívnej činnosti v oblasti pripomienkovania legislatívnych a nelegislatívnych materiálov, ktoré sa určitým spôsobom danej problematiky týkajú. Na jeho podnet sa do materiálu s názvom Koncepcia činnosti Centra právnej pomoci na roky 2022-2024³⁵, ktorú vláda SR schválila uznesením č. 551 z 7. septembra 2022, dostala potreba zabezpečenia prekladov materiálov Centra do jazykov národnostných menšín a zvyšovania jazykovej kompetencie zamestnancov Centra. Na zabezpečenie týchto cieľov bola Centru právnej pomoci poskytnutá zo strany splnomocnenca plná súčinnosť. V súvislosti so záujmom o zvýšenie efektívneho uplatňovania jazykových práv príslušníkov národnostných menšín bola do materiálu s názvom Zameranie kontrolnej činnosti Úradu vlády SR na rok 2022³⁶, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 719/2021, zaradená kontrola plnenia úloh štátnej správy na úseku používania jazykov národnostných menšín v zmysle zákona č. 184/1999 Z. z., a to vo vybraných okresných a mestských úradoch.

³⁴ Právne predpisy v jazykoch národnostných menšín sú dostupné tu: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy-v-jazyku-narodnostnych-mensin>

³⁵ Materiál je dostupný na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27569/1>

³⁶ Materiál je dostupný na: [Detail materiálu | Portal OV \(gov.sk\)](Detail%20materiálu%20|%20Portal%20OV%20(gov.sk))

V sledovanom období došlo zo strany splnomocnenca v spolupráci so Sekretariátom Charty Rady Európy v Štrasburgu a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR k príprave príručiek o jazykových právach pre našich občanov hovoriacich maďarsky, rómsky, rusínsky a ukrajinsky tzv. Language Guides. Text príručky bol preložený v úzkej súčinnosti s členmi Poradnej skupiny splnomocnenca pre zabezpečenie zosúladenia praxe s platným zákonom o používaní jazykov národnostných menšín. Uvedené jazykové príručky boli zverejnené na webovom sídle splnomocnenca, ako aj na webovom sídle Rady Európy.³⁷

V sledovanom období došlo tiež v súvislosti so zavedením elektronizácie hlásenia o narodení dieťaťa na podnet splnomocnenca k zavedeniu možnosti pre matky inej ako slovenskej národnosti zapísať do knihy narodení priezvisko svojej novonarodenej dcéry bez koncovky slovenského prechýľovania priamo z nemocnice, a teda bez dodatočnej návštevy matriky. Zároveň boli v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR konzultované a finalizované dvojjazyčné matričné výpisy v častiach uvádzaných v maďarskom jazyku. S MV SR a MDV SR prebiehali súčasne konzultácie ohľadom technických predpisov týkajúcich sa dopravného značenia, na základe čoho boli následne vytvorené celkom nové technické normy, ktoré rešpektujú jednotlivé aspekty zákona č. 184/1999 Z. z., pričom je dôležité poznamenať, že technické predpisy nie sú všeobecne záväzným prameňom práva, a teda nemôžu a ani nepredstavujú interpretáciu zákona č. 184/1999 Z. z.

5.4 Správa o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022

V roku 2022 ÚSVNM uskutočnil rozsiahly dotazníkový prieskum v súvislosti s prípravou ďalšej v poradí už šiestej správy o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky. Uvedenú správu vláda SR schválila 29. decembra 2022 uznesením č. 830/2022.³⁸ Správa vychádza z doposiaľ najpodrobnejšieho dotazníkového prieskumu ohľadom stavu používania jazykov národnostných menšín, do ktorého bolo celkovo zapojených 757 subjektov (637³⁹ obcí; 6 samosprávnych krajov, 89 orgánov štátnej správy, 6 okresných riaditeľstiev Hasičského a záchranného zboru, 6 organizačných zložiek Ozbrojených síl SR – vojenských jednotiek a 1 organizačná zložka Zboru väzenskej a justičnej stráže – Ústav na výkon trestu odňatia slobody. Materiál po prvýkrát mapoval aj stav dodržiavania jazykových práv príslušníkov národnostných menšín zo strany miestne príslušných okresných súdov a okresných prokuratúr, konkrétne išlo o 6 okresných súdov a 6 okresných prokuratúr.

Súčasťou správy bol okrem analýzy dotazníkového prieskumu sumár vnútroštátneho legislatívneho a inštitucionálneho rámca používania jazykov národnostných menšín s poukazom na najvýznamnejšie zmeny, ktoré sa v uvedenej oblasti v sledovanom období udiali a taktiež sumár medzinárodnoprávneho rámca používania jazykov národnostných menšín. Správa obsahuje porovnanie rozsahu aplikácie zákona č. 184/1999 Z. z. v časových radoch, čo umožňuje hlbšiu analýzu faktorov ovplyvňujúcich používanie jazykov národnostných menšín.

³⁷ <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/ramcovy-dohovor-a-europska-charta/>; [Language Guides \(coe.int\)](https://www.coe.int/)

³⁸ Správa je dostupná na: <https://www.narodnostnemensiny.gov.sk/share/svnm/spravy-a-koncepcne-materialy/sprava-o-pouzivani-jazykov-narodnostnych-mensin-2019-2020.pdf>.

³⁹ Z toho 507 obcí s obyvateľstvom patriacim k maďarskej, 56 k rusínskej, 50 k rómskej, 6 k ukrajinskej, 1 k nemeckej národnostnej menšine, ako aj o 18 obcí s obyvateľstvom patriacim k dvom národnostným menšinám (k rusínskej a k ukrajinskej 11, k maďarskej a k rómskej 5, k ukrajinskej a k rómskej 1 a k rusínskej a k rómskej 1).

Prieskum smeroval k identifikácii tých oblastí, v ktorých sa vyskytujú nedostatky pri používaní jazykov národnostných menšín v aplikačnej praxi.

Jazyková správa mapovala u všetkých sledovaných subjektov tri kategórie jazykových práv vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z.:

- a) jazykové práva, ktorých dodržiavanie je povinné a ich nedodržanie je správnym deliktom podľa § 7b zákona č. 184/1999 Z. z.;
- b) jazykové práva, ktorých dodržiavanie je povinné a ich nedodržanie nie je správnym deliktom podľa zákona č. 184/1999 Z. z.;
- c) jazykové práva, ktorých uplatňovanie stanovuje zákon č. 184/1999 Z. z. ako možnosť.

Súčasťou správy je samostatná príloha č. 11, ktorá obsahuje zoznam a počet konkrétnych nedostatkov v používaní zákona č. 184/1999 Z. z. identifikovaných v rámci činnosti orgánov verejnej správy na základe dotazníkového prieskumu.

V prípade obcí došlo podľa výsledkov prieskumu oproti predchádzajúcemu obdobiu k zlepšeniu aplikácie zákona č. 184/1999 Z. z., a to najmä u obcí s maďarskou, rusínskou a rómskou národnostnou menšinou a v obciach s ukrajinskou národnostnou menšinou a v obci s nemeckou národnostnou menšinou sa situácia síce zlepšila, ale nie tak výrazne ako pri zvyšných obciach.

Orgány miestnej štátnej správy oproti predchádzajúcim obdobiam taktiež zlepšili aplikáciu zákona č. 184/1999 Z. z. V oblasti označenia v jazyku národnostnej menšiny došlo k stavu, kedy už 99 % orgánov štátnej správy uvádza svoje označenie vrátane označenia obce aj v jazyku národnostnej menšiny. Vo všeobecnosti boli jazyky národnostných menšín používané v úradnom styku orgánov štátnej správy vo väčšej miere. Viditeľné je aj postupné zlepšovanie situácie v oblasti uvádzania informácií týkajúcich sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov SR aj v jazyku národnostnej menšiny.

Vytváranie podmienok pre používanie jazyka národnostnej menšiny v úradnom styku hodnotila viac ako polovica obcí a orgánov štátnej správy ako bezproblémové, 12 % obcí a orgánov štátnej správy ako problémové a 28 % čiastočne problémové. Oproti minulému prieskumu vzrástol počet obcí, ktoré hodnotili vytváranie podmienok ako problémové a taktiež vzrástol počet obcí, ktoré ho označili za bezproblémové. Nárast v oboch kategóriách bol pravdepodobne zaznamenaný z dôvodu nárastu návratnosti dotazníkov. V prípade orgánov štátnej správy bol posun oproti minulému prieskumu zaznamenaný v tom, že viac orgánov štátnej správy hodnotilo vytváranie podmienok ako bezproblémové a menej ako problémové.

Ako dôvody problémového stavu uviedlo najviac obcí nedostatočné množstvo finančných prostriedkov, ako ďalší problém uvádzali nedostatočný počet kvalifikovaných zamestnancov, menej obcí uviedlo nedostatočnú odbornú podporu, niektoré z obcí nedostatok času a nedostatok zamestnancov alebo veľké množstvo úloh v rôznych oblastiach.

Za hlavné problémy vytvárania podmienok pre používanie jazykov menšín v úradnom styku označila väčšina orgánov štátnej správy nedostatočnú odbornú podporu a nedostatočný počet kvalifikovaných zamestnancov. Ako ďalší dôvod uvádzali nedostatočné množstvo finančných prostriedkov alebo kombináciu vyššie uvedených faktorov. Orgány štátnej správy uvádzali aj iné dôvody, napr. neexistenciu požiadaviek z radov klientov, náročnosť používania jazyka národnostnej menšiny v odborných textoch a oblastiach, ktoré upravuje legislatíva dostupná len v štátnom jazyku, absenciu odbornej terminológie v jazyku národnostnej menšiny, resp. jej jednotnosť, jednoznačnosť a ustálenosť, finančnú a administratívnu náročnosť využívania prekladateľských, resp. tlmočnických služieb a absenciu jednotných formulárov a

ich prekladov. V prípade rusínskeho jazyka je to neznalosť kodifikovaného rusínskeho jazyka zo strany zamestnancov.

Táto správa ukazuje, že napriek zlepšeniu situácie pretrvávajú v aplikačnej praxi zákona č. 184/1999 Z. z. značné rezervy. Na základe výsledkov tohtoročného dotazníkového prieskumu a v nadväznosti na závery predchádzajúcich správ obsahuje správa taktiež odporúčania na výšenie úrovne aplikácie jednotlivých ustanovení zákona č. 184/1999 Z. z., a to najmä, aby:

- sa viac prihliadalo na jazykové kompetencie uchádzačov pri prijímaní do zamestnania,
- sa viac podporoval rozvoj jazykového kompetenčného vzdelávania zamestnancov zameraného na zlepšenie ovládania odbornej terminológie v jazykoch národnostných menšín,
- za účelom zabezpečenia kontinuity výkonu predmetnej agendy najmä na úrovni orgánov štátnej správy (na jednotlivých ministerstvách, ako aj na kompetentných úradoch miestnej štátnej správy) zvažili možnosť zriadenia pozície referenta zodpovedného za dodržiavanie menšinových jazykových práv,
- sa posilnila metodická a odborná pomoc Úradu vlády SR,
- došlo k zriadeniu kompenzačného fondu, z ktorého by mohli najmä orgány územnej samosprávy a územnou samosprávou zriadené právnické osoby čerpať finančné prostriedky na krytie nákladov spojených s plnením povinností, ktoré im ukladá zákon č. 184/1999 Z. z. Doposiaľ tento zákon uvedeným subjektom síce ukladá povinnosti, ktoré sú však v súčasnosti povinné hradiť z vlastného rozpočtu. Na tento pretrvávajúci problém reflektovala vláda SR v roku 2021, keď uložila úlohu pripraviť a vydať metodické usmernenie k spôsobu finančného zabezpečenia plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín orgánmi verejnej správy. Uvedené metodické usmernenie bolo vydané koncom roka 2021 vedúcim úradu vlády SR a splnomocnencom vlády. Uvedený návrh sa premietol do úlohy B.1 návrhu uznesenia vlády SR k Správe o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022.

Plnenie ústavného práva občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám používať ich jazyk v úradnom styku v súčasnosti úzko súvisí s vytvorením adekvátnych možností v rámci postupnej elektronizácie komunikácie občana so štátom. V súvislosti s prechodom výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci do elektronickej podoby:

- je potrebné aby gestori dotknutých aktivít reflektovali na existenciu jazykových práv príslušníkov národnostných menšín a uvažovali o nich ako o prirodzenej súčasť modernej demokratickej spoločnosti.

Výsledky predloženej správy svedčia o tom, že aj v nasledujúcom období pretrváva potreba nadviazať na začatú spoluprácu a aktivity a v súčinnosti s relevantnými ministerstvami, orgánmi štátnej správy, obcami i samotnými občanmi SR patriacimi k národnostným menšinám pokračovať v odstraňovaní zostávajúcich nedostatkov a posilniť poskytovanie odbornej a metodickej pomoci zo strany úradu vlády pri aplikácii zákona č. 184/1999 Z. z.

Na základe záverov správy, ktorú vláda SR schválila uznesením č. 830/2022, boli členom vlády SR uložené viaceré úlohy. Vedúcemu Úradu vlády SR a splnomocnencovi vláda SR uložila v termíne do 31. decembra 2023 za účelom zlepšenia aplikačnej praxe zákona č.

184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov pripraviť návrh na finančný podporný mechanizmus na kompenzáciu výdavkov vzniknutých v súvislosti s plnením z neho vyplývajúcich povinností a aktualizovať a vydať metodické usmernenia Úradu vlády Slovenskej republiky k zákonu č. 184/1999 Z. z. Podpredsedovi vlády a ministrom financií SR, ministrom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ministrom vnútra SR, ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny SR a ministrom zdravotníctva SR vláda SR uložila týmto uznesením úlohu v termíne do 1. decembra 2023 a zvýšiť úroveň existujúceho kompetenčného vzdelávania zameraného na zlepšenie úrovne ovládania jazyka národnostných menšín pre skupinu štátnych zamestnancov vykonávajúcich štátnu službu v obciach vymedzených v osobitnom predpise a zabezpečiť jeho dostupnosť v orgánoch verejnej správy v rámci svojej pôsobnosti a taktiež úlohu v termíne do 31. decembra 2024 prijať opatrenia na odstránenie nedostatkov uvedených v prílohe č. 11 správy a priebežne vyhodnocovať ich plnenie v rámci svojej pôsobnosti.

Závery a odporúčania

Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za roky 2021 – 2022 obsahuje hodnotenie plnenia záväzkov v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín v podmienkach SR. V jednotlivých častiach sa materiál zameriava na oblasť vnútroštátnych a medzinárodných záväzkov SR, participácie, kultúry, výchovy a vzdelávania a používania jazykov národnostných menšín. Obsahuje relevantné údaje a informácie, ktoré sa priamo týkajú predmetnej oblasti. Ďalšie doplňujúce informácie sú súčasťou príloh tejto správy. Na základe analýzy dostupných informácií a spracúvaných údajov možno vyvodit' tieto závery a navrhnúť nasledovné odporúčania:

- V oblasti vnútroštátnych záväzkov došlo v sledovanom období k viacerým legislatívnym zmenám, ktoré mali pozitívny vplyv na postavenie a práva príslušníkov národnostných menšín. V sledovanom období boli vládou SR schválené pre danú oblasť aj významné nelegislatívne materiály. Ide najmä o Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025, ktorý stanovuje 6 operačných cieľov a v porovnaní s akčným plánom za predchádzajúce obdobie, ktorý obsahoval 28 aktivít, zahŕňa 34 opatrení, ktoré sú systematicky rozčlenené do tematických oblastí a zároveň zaväzuje k realizácii aktivít, v porovnaní s predchádzajúcim akčným plánom, viac subjektov, ktoré sú v postavení gestora alebo spolupracujúceho subjektu a Interpretácia výsledkov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 týkajúcich sa národnosti a ďalšej národnosti obyvateľov, v zmysle ktorej došlo následne na účely posudzovania percentuálneho kritéria na uplatnenie jazykových práv k sčítaniu obidvoch národnostných kategórií. V oblasti medzinárodných záväzkov SR prebehli ďalšie kolá monitoringu implementácie jednotlivých odporúčaní Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín a Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov. So zreteľom na závery predmetných monitorovacích cyklov je potrebné zaviesť efektívnu a koordinovanú implementáciu jednotlivých odporúčaní.
- Inštitucionálne formy participácie národnostných menšín zostávajú naďalej nezmenené, avšak dôležitou skutočnosťou je, že v rámci prípravy komplexného zákona o postavení národnostných menšín sa pozornosť odborníkov na danú oblasť, ale aj pozornosť zainteresovanej verejnosti, obrátila na túto dlhodobo zanedbávanú tému, pričom došlo k formulovaniu konkrétnych návrhov, ktorých realizácia by významne ovplyvnila možnosti príslušníkov národnostných menšín v oblasti participácie v zmysle Ústavy SR a Rámcového dohovoru na ochranu práv národnostných menšín.
- V oblasti kultúry došlo k príprave a finalizácii významného koncepčného dokumentu s názvom Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu 2030, ktorá sa však len v minimálnom rozsahu venuje konkrétnym opatreniam pre oblasť národnostnej kultúry. V rámci inštitucionálneho zabezpečenia došlo v priebehu sledovaného obdobia k organizačnému začleneniu referátu kultúry národnostných menšín do priamej riadiacej pôsobnosti štátneho tajomníka 2. Oblasť kultúry bola aj v tomto období poznačená opatreniami súvisiacimi s ochorením COVID-19.
- V oblasti národnostného školstva došlo v sledovanom období k viacerým legislatívnym zmenám, ku ktorým patrí najmä zavedenie legálnych definícií pojmov národnostné školy, národnostné školské zariadenia, národnostné školstvo, národnostná trieda a inkluzívne vzdelávanie. Na zachovanie individuálneho prístupu k dieťaťu sa zaviedlo pre školy a školské zariadenia právo zisťovať a spracúvať aj údaj o materinskom jazyku. Taktiež sa na

základných školách a stredných školách s iným vyučovacím jazykom, ako je štátny jazyk, zaviedlo vyučovanie predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra, ktorý sa vyučuje metódami a formami výchovy a vzdelávania ako cudzí jazyk. Aj túto oblasť v sledovanom období poznačila pandémia.

- Pokiaľ ide o používanie jazyka národnostných menšín je potrebné vyzdvihnúť činnosť poradnej jazykovej skupiny splnomocnenca, ktorá aj naďalej intenzívne pracovala na prekladoch legislatívnych textov, formulárov, metodologických materiálov k aplikácii zákona č. 184/1999 Z. z., ako aj prekladov informácií týkajúcich sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov SR. Taktiež boli v súčinnosti s jej členmi zo strany ÚSVNM v spolupráci so Sekretariátom Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Rady Európy v Štrasburgu a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR pripravené príručky o jazykových právach pre občanov Slovenskej republiky používajúcich maďarský, rómsky, rusínsky a ukrajinský jazyk *tzv. Language Guides*. V sledovanom období sa ešte viac zintenzívnila úroveň poskytovania metodologickej pomoci v tejto oblasti. Pre zvýšenie úrovne používania jazykov národnostných menšín boli však najvýznamnejším úspechom výsledky SODB 2021, ktoré dokázali národnostnú rozmanitosť zloženia obyvateľstva SR, a v nadväznosti na ktoré následne vláda SR schválila interpretovanie výsledkov SODB 2021 týkajúcich sa národnosti a ďalšej národnosti ako súčet obidvoch národnostných kategórií, ktoré sú rovnocenné. Uvedené slúžilo ako podklad pre prijatie nariadenia vlády č. 35/2023 Z. z., a teda pre rozšírenie zoznamu obcí, v ktorých majú príslušníci národnostnej menšiny právo používať v úradnom styku menšinový jazyk a taktiež ako podklad pre vytvorenie mechanizmov na posilnenie jazykových práv príslušníkov národnostných menšín.

V nadväznosti na uvedené závery je potrebné konštatovať, že viac-menej v každej z oblastí nastal či už výraznejší, alebo menej výrazný posun. Prezentované zistenia však taktiež poukazujú na pretrvávajúce výzvy a úlohy, ktorých pomenovanie je prvým krokom k efektívnemu zvyšovaniu úrovne aplikácie práv príslušníkov národnostných menšín.

V nadväznosti na uvedené splnomocnenec odporúča:

- v rámci legislatívnej činnosti prihliadať na potreby príslušníkov národnostných menšín a zapojiť existujúce štruktúry do legislatívnej tvorby;
- zaviesť dočasné vyrovnávajúce opatrenia vo všetkých sférach verejného života vo vzťahu k dosiahnutiu reálnej rovnosti príležitosti príslušníkov národnostných menšín;
- prijať komplexný zákon o postavení národnostných menšín;
- za účelom zvýšenia úrovne participácie na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín orgánom územnej samosprávy zvážiť zakladanie komisií zastupiteľstiev obcí a samosprávnych krajov, ktoré sa zaoberajú výlučne otázkami týkajúcimi sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín;
- v oblasti kultúry dbať na potreby príslušníkov národnostných menšín, intenzívne zapájať aktérov menšinovej kultúry a zástupcov národnostných menšín do tvorby štátnych a regionálnych politík a adekvátne reagovať na zmeny potrieb menšinových komunít, taktiež dbať na riadne zabezpečenie dostatočnej finančnej podpory;
- prijať opatrenia na zvýšenie efektivity fungovania FPKNM;

- dbať na definovanie úloh vyšších územných celkov a ďalších poskytovateľov dotácií v oblasti podpory regionálnej kultúry, dbať na ich dostatočné personálne zabezpečenie a na tvorbu samostatných stratégií ochrany a rozvoja menšinovej kultúry;
- posilniť inštitucionálne zabezpečenie poskytovania metodologickej pomoci v oblasti kultúry národnostných menšín na centrálnej, ako aj na regionálnej úrovni;
- rozvíjať, skvalitňovať a dobudovať národnostné vysielanie RTVS;
- zohľadňovať špecifiká výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám vychádzajúcich z rozdielnych podmienok, požiadaviek vrátane vzdelávania v ich materinskom jazyku;
- za účelom zvýšenia úrovne používania jazykov národnostných menšín zabezpečiť pre orgány územnej samosprávy finančnú podporu na krytie nákladov spojených s plnením povinností, ktoré im ukladá zákon č. 184/1999 Z. z.;
- prijať stratégie pre rozvoj menšinových jazykov na úrovni príslušných vyšších územných celkov, ktoré budú garantovať plnenie medzinárodných a vnútroštátnych záväzkov SR;
- zabezpečiť uplatňovanie jazykových práv v rámci digitalizácie verejnej správy, v oblasti dopravného značenia, ako aj v súkromnom sektore – k čomu je potrebné zvýšiť metodickú a odbornú činnosť v každej z kľúčových oblastí.

Zoznam skratiek

Akčný plán – Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

DAD – Divadlo Alexandra Duchnoviča

DSH – Dokumentačné stredisko holokaustu

ECRI – Európska komisia proti rasizmu a intolerancii

EÚ – Európska únia

FPKNM – Fond na podporu kultúry národnostných menšín

Jazyková charta – rámcová mnohostranná medzinárodná zmluva kultúrnej povahy vytvorená na ochranu a podporu regionálnych alebo menšinových jazykov ako ohrozeného aspektu európskeho kultúrneho dedičstva

JDK – Jókaiho divadlo v Komárne

KGTSÚ – Kancelária generálneho tajomníka služobného úradu

Lundské odporúčania – Lundské odporúčania o efektívnej participácii národnostných menšín na verejnom živote

MK SR – Ministerstvo kultúry SR

MPC – Metodicko-pedagogické centrum

MŠVVŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

MV SR – Ministerstvo vnútra SR

MZVEZ SR – Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

NEV – Redakcia národnostného vysielania Košice

NOC – Národné osvetové centrum

NR SR – Národná rada SR

NÚCEM – Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania

NIVaM – Národný inštitút vzdelávania a mládeže

OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

OSN – Organizácia Spojených národov

ORNŠ – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu, konkrétne odbor rozvoja národnostného školstva

POO – Plán obnovy a odolnosti

Poradná jazyková skupina splnomocnenca – poradná skupina splnomocnenca pre zabezpečenie zosúladenia praxe s platným zákonom o používaní jazykov národnostných menšín

Poradný výbor – Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín

Programové vyhlásenie – Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2020 – 2024

PULS – Poddukelský umelecký ľudový súbor

Rámcový dohovor – Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín

RTVS – Rozhlas a Televízia Slovenska

RVLP – Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

SNM – Slovenské národné múzeum

SODB 2021 – Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021

Splnomocnenec – Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny

SR – Slovenská republika

Stratégia – Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu 2030

ŠIOV – Štátny inštitút odborného vzdelávania

ŠPÚ – Štátny pedagogický ústav

ŠVP – Štátny vzdelávací program
ŠVVP – Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
TDISZ – Tanečné divadlo Ifjú Szivek
UPH – Univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva a implementáciu univerzálnych ľudsko-právnych dohovorov
Úrad vlády SR – Úrad vlády Slovenskej republiky
Ústava SR – Ústava Slovenskej republiky
ÚSVNM / úrad splnomocnenca – Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny
ÚSVRK – Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
VJM – vyučovací jazyk maďarský
VNMES – Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny
Výbor expertov – Výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov
Výbor ministrov – Výbor ministrov Rady Európy
VÚC – Vyšší územný celok
VZM – Výbor zástupcov ministrov
Zákon č. 184/1999 Z. z. – zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov
ZŠ – Základná škola

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Zoznam obcí, ktoré do zoznamu pribudli prijatím nariadenia vlády SR č. 35/2023 Z. z.

Príloha č. 2: Aktivity kultúrno-osvetových zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov, ktoré sa vo svojich aktivitách venujú príslušníkom národnostných menšín alebo prezentujú ich kultúru

Príloha č. 3: Aktivity knižníc zamerané na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín

Príloha č. 4: Aktivity múzeí zamerané na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín